

ТЕТЯНА ЖИТНІК

ЮЛІЯ САЄНКО

**ОСНОВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ
(ПОСІБНИК-ПРАКТИКУМ)**

Кам'янець-Подільський
Видавець ПП Зволейко Д. Г.

2025

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Мелітопольського
державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 2 від 25.09. 2025 року)

Науковий редактор:

Огульчанська Оксана – кандидат філологічних наук, Мелітопольський
державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
(Мелітополь, Україна).

Рецензенти:

Гаврилюк С.М. – доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(м. Умань);

Іванча Я.Г. – керівник Дитячого Освітнього Закладу «Україночка» (м. Ірпінь, Київська
область)

Основи та організація інклюзивного навчання : посібник-
О 72 практикум / упорядники Т. С. Житнік, Ю. О. Саєнко . – Кам'янець-
Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2025. – 125 с.; іл.

ISBN 978-617-620-372-8

Посібник-практикум – це навчальне видання, що поєднує теоретичні
відомості з комплексом практичних завдань до курсів, що розкривають зміст
інклюзивного навчання в освіті.

Головна мета – надати здобувачу інструментарій, що дозволить застосовувати
отримані конкретні навички та компетенції на практиці. Основний акцент
робиться на вправах, завданнях, кейсах та творчо-дослідній роботі. Теоретичний
матеріал подається стисло і лише в обсязі, необхідному для виконання практичних
завдань.

Посібник-практикум є інтерактивним і передбачає активну роботу студента,
спрямований на формування конкретних професійних компетенцій: аналіз та
розв'язання проблемних ситуацій

УДК 378.018.43

© Житнік Т.С., Саєнко Ю.О., упорядкування, 2025

ISBN 978-617-620-372-8

ВСТУП 6

1. ЩО ТАКЕ ІНКЛЮЗІЯ? РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ТА ПРОЦЕСУ ІНКЛЮЗІЇ 8

Інклюзія. Інтеграція. Сегрегація.

Різноманітність. Рівноправність.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо)

Питання до роздумів. Практичні завдання.

2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ 14

Різноманітність.

Рівноправність.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо)

Практичні завдання.

3. МІЖНАРОДНА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА. УКРАЇНСЬКА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА 22

Етапи становлення інклюзії (від середньовіччя до початку 21 століття).

Перші міжнародні законодавчі документи.

Українська законодавча база що регламентує інклюзію в освіті, суспільстві

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

4. ІНКЛЮЗИВНІ ШКОЛИ - ЕФЕКТИВНІ ШКОЛИ 34

Інклюзивне середовища в Україні.

Довід Європи

Безбар'єрність. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища.

Що таке Універсальний дизайн для навчання (УДН)?

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

5. РОЛЬ ПЕДАГОГА, БАТЬКІВ ТА СУСПІЛЬСТВА У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ. 42

Причини неефективності інклюзії в освітніх закладах.

Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

Роль суспільства у впровадженні інклюзивної освіти.

Волонтерство та адвокатство батьків. Відповідальність.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

6. МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА ТА ЇЇ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ 49

Нормативно-правова база щодо організації інклюзивного навчання

Основні завдання команди супроводу

Склад команди супроводу

Організація роботи команди супроводу

Порядок розроблення командою супроводу індивідуальної програми розвитку

Порядок функціонування команди супроводу

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

7. СПІВПРАЦЯ ФАХІВЦІВ КОМАНДИ СУПРОВОДУ. РОЛЬ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ У СТВОРЕННІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ 62

Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання

Роль директора школи в організації інклюзивного навчання

Роль керівника закладу дошкільної освіти в організації інклюзивного навчання

Практичні завдання.

8. ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ: СКЛАДОВІ ТА ЕТАПИ СТВОРЕННЯ 74

Основні 15 пунктів індивідуальної програми розвитку (ІПР)

Збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби. Вивчення стану розвитку дитини, як обов'язковий компонент ІПР

Що таке індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план?

Правила формулювання навчальних цілей

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

9. АДАПТАЦІЯ І МОДИФІКАЦІЯ 85

Що означає адаптація та модифікація навчальних програм?

Що означає адаптація та модифікація освітнього середовища?

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Питання до роздумів. Практичні завдання.

10. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ДОСЯГНЕНЬ 94

Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (Наказ МОН № 1093 від 02.08.2024 року)

Оцінювання досягнень: зміст, методи, види

Особливості проведення поточного та підсумкового оцінювання

Формувальне оцінювання: складові, стратегії та його зміст

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (безкоштовний онлайн-вебінар).

Питання до роздумів. Практичні завдання.

11. ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНІ ЦЕНТРИ: ЇХ РОЛЬ МІЖ БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП ТА НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ 107

Фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ): що від них залежить

Як розпочати навчання дитини в інклюзивному класі або групі?

Що визначають фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ).

Рівні надання підтримки

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

ВСТУП

Сьогодні світ переживає докорінну трансформацію, і однією з найважливіших змін є переосмислення ставлення до різноманітності. Людство усвідомлює, що різноманітність — це не просто факт, а фундаментальна цінність, яка збагачує суспільство та стимулює прогрес. Ця ідея знайшла своє втілення в концепції **інклюзії**, що стає невіддільною частиною всіх сфер життя, а особливо — освіти. Інклюзія в освіті — це не просто додавання дітей з особливими освітніми потребами до звичайних класів. Це глибока трансформація системи, де кожен здобувач освіти, незалежно від своїх індивідуальних особливостей, відчувається цінним, прийнятим і має рівні можливості для реалізації свого потенціалу.

Навчальний посібник-практикум, який ви тримаєте в руках, покликаний стати вашим провідником у світі інклюзивної освіти. Він розроблений для студентів закладів вищої освіти, які готуються стати педагогами, психологами, соціальними працівниками чи іншими фахівцями, що працюватимуть з дітьми та їхніми родинами.

Мета цього посібника — не лише надати вам теоретичні знання, а й навчити застосовувати їх на практиці, розвинути критичне мислення та сформувати емпатійне ставлення до кожної особистості.

Інклюзивна освіта — це не лише про дітей з особливими потребами. Це про кожного. Це про те, як ми навчаємося працювати разом, цінувати відмінності, підтримувати один одного та створювати середовище, де немає місця дискримінації чи сегрегації. Успіх інклюзії залежить від кожного з нас: від педагогів, які створюють умови для навчання, від батьків, які стають адвокатами своїх дітей, від суспільства, яке приймає та підтримує.

Протягом цього курсу ми крок за кроком заглибимося в основні аспекти інклюзивної освіти, починаючи від фундаментальних понять. Ви навчитеся розрізняти **інклюзію, інтеграцію та сегрегацію**, зрозумієте, чому рівноправність важливіша за формальну рівність. Ми вивчимо основні принципи інклюзивного навчання та познайомимося з міжнародною та українською законодавчою базою, що регламентує цей процес. Ви усвідомите, як історія інклюзії, починаючи з етапів становлення, вплинула на сучасні підходи.

Особлива увага в посібнику приділяється практичній роботі.

Кожен розділ містить **питання до роздумів та практичні завдання**, які допоможуть вам застосувати отримані знання в змодельованих ситуаціях. Ми розглянемо, як функціонують інклюзивні школи, що таке **Універсальний дизайн для навчання (УДН)** та як забезпечити безбар'єрність освітнього середовища. Ви дізнаєтеся про роль **мультидисциплінарної команди**, її склад та діяльність, а також про те, як розробляється **індивідуальна програма розвитку (ІПР)**, що є ключовим інструментом для успішного навчання дитини з особливими освітніми потребами.

Окремий розділ присвячений **адаптації та модифікації** навчальних програм і середовища. Ви зрозумієте, як налаштовувати освітній процес, щоб він відповідав потребам кожного учня. Ми також обговоримо, як правильно **оцінювати досягнення** та результати навчання в інклюзивному середовищі. Нарешті, ми розглянемо роль **інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ)** як важливої ланки між батьками, дітьми та навчальним закладом.

Цей посібник — це не просто збірник інформації, а інструмент для вашого професійного та особистісного розвитку. Він заохочує вас до самостійного пошуку, до співпраці та до створення такого освітнього середовища, де кожна дитина, незалежно від її здібностей чи особливостей, може досягти успіху. Адже інклюзія — це не просто політика, це філософія життя, що ґрунтується на повазі, прийнятті та вірі в потенціал кожної людини.

ТЕМА 1.

ЩО ТАКЕ ІНКЛЮЗІЯ? РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ ТА ПРОЦЕСУ ІНКЛЮЗІЇ.

Інклюзія.

Інтеграція.

Сегрегація.

Ексклюзія.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо)

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Розрізнити поняття «інклюзія», «інтеграція» та «сегрегація» дуже важливо, особливо коли йдеться про суспільство та освіту. Це три різні підходи до взаємодії з людьми, які чимось відрізняються від більшості, наприклад, мають особливі освітні потреби (ООП), інвалідність, належать до національних меншин тощо. Давайте розберемо їх простими словами, а потім розглянемо законодавчу базу.

Інклюзія, Інтеграція, Сегрегація: Різниця простими словами

Уявіть, що у вас є школа. У цю школу приходять різні діти: звичайна дитина, дитина, яка пересувається на візку, і дитина з розладом аутистичного спектру. Як школа до них ставиться?

1. Сегрегація (Відокремлення, Ізоляція)

Що це? Сегрегація — це коли людей, які відрізняються, *повністю відокремлюють* від більшості. Їх відправляють у окремі місця, де вони живуть, навчаються або працюють лише зі "своїми", такими ж, як вони. Це як стіна між "нами" і "ними".

Приклад зі школою: Дитина на візку ходить до спеціальної школи для дітей з фізичними порушеннями, а дитина з аутизмом — до інтернату для дітей з ментальними розладами. Вони ніколи не зустрічаються і не навчаються разом зі звичайними дітьми.

Суть: Суспільство не пристосовується до їхніх потреб. Вони повинні жити за окремими правилами у своєму "окремому світі".

Наслідки: Це призводить до ізоляції, дискримінації та обмеження можливостей для розвитку. Люди, що перебувають у сегрегації, часто не мають доступу до тих самих ресурсів та можливостей, що й інші, і можуть почуватися неповноцінними або виключеними.

2. Інтеграція (Пристосування меншості до більшості)

Що це? Інтеграція — це коли людей, які відрізняються, *намагаються ввести у звичайне середовище*, але з однією важливою умовою: *вони самі мають пристосуватися до існуючих правил і умов*. Суспільство робить мінімальні зміни або не робить їх взагалі.

Приклад зі школою: Дитину на візку дозволили прийняти до звичайної школи. Але в школі немає пандусів, ліфтів, і туалети не пристосовані. Дитина має сама долати сходи, або її хтось має носити. Вчителі не проходять спеціального навчання і не змінюють свої методи викладання. Дитина з аутизмом також ходить до цієї школи, але ніхто не розуміє її особливостей поведінки чи навчання, і вона має "підлаштовуватися" під звичайну програму.

Суть: «Ми» дозволяємо «їм» прийти до «нас», але «їм» доведеться жити за «нашими» правилами і пристосовуватися.

Наслідки: Хоча це крок вперед порівняно з сегрегацією, інтеграція часто залишається формальною. Люди, які інтегруються, можуть стикатися з безліччю перешкод, почуватися незручно або не повністю включеними. Вони є в системі, але не *частиною* системи повною мірою.

3. Інклюзія (Пристосування більшості до потреб кожного)

Що це? Інклюзія — це коли суспільство *активно змінює свої умови, правила та підходи*, щоб вони підходили *кожному*, незалежно від його особливостей. Мета інклюзії – створити таке середовище, де всі почуваються цінними, прийнятими та мають рівні можливості для участі. Це не просто присутність, а **повне та ефективне включення**.

Приклад зі школою: Школа має пандуси, ліфти, доступні туалети. Вчителі пройшли спеціальне навчання, працюють з асистентами вчителя, розробляють індивідуальні навчальні плани для дітей з ООП. Дитина на візку може вільно пересуватися школою. Для дитини з аутизмом створені умови для спокійного простору, вчителі розуміють її потреби, а однокласники навчаються розуміти та підтримувати її. Усі діти навчаються разом, взаємодіють, допомагають один одному і відчують себе повноцінними членами шкільної спільноти.

Суть: «Ми» змінюємося, щоб «всі» могли бути з «нами» і почуватися комфортно, бути успішними та реалізувати свій потенціал. Кожен є унікальним і цінним.

Наслідки: Інклюзія створює більш справедливе, толерантне та розвинене суспільство, де різноманітність розглядається як цінність, а не як проблема. Вона сприяє максимальному розвитку потенціалу кожної людини, підвищує соціальну згуртованість та взаєморозуміння.

Ключові відмінності в одній фразі (і додатково на рисунку 1.):

- **Сегрегація:** «Ви окремо».
- **Інтеграція:** «Приходьте до нас, якщо зможете пристосуватися».
- **Інклюзія:** «Ми змінимося, щоб ви могли бути з нами, і ми всі будемо разом».

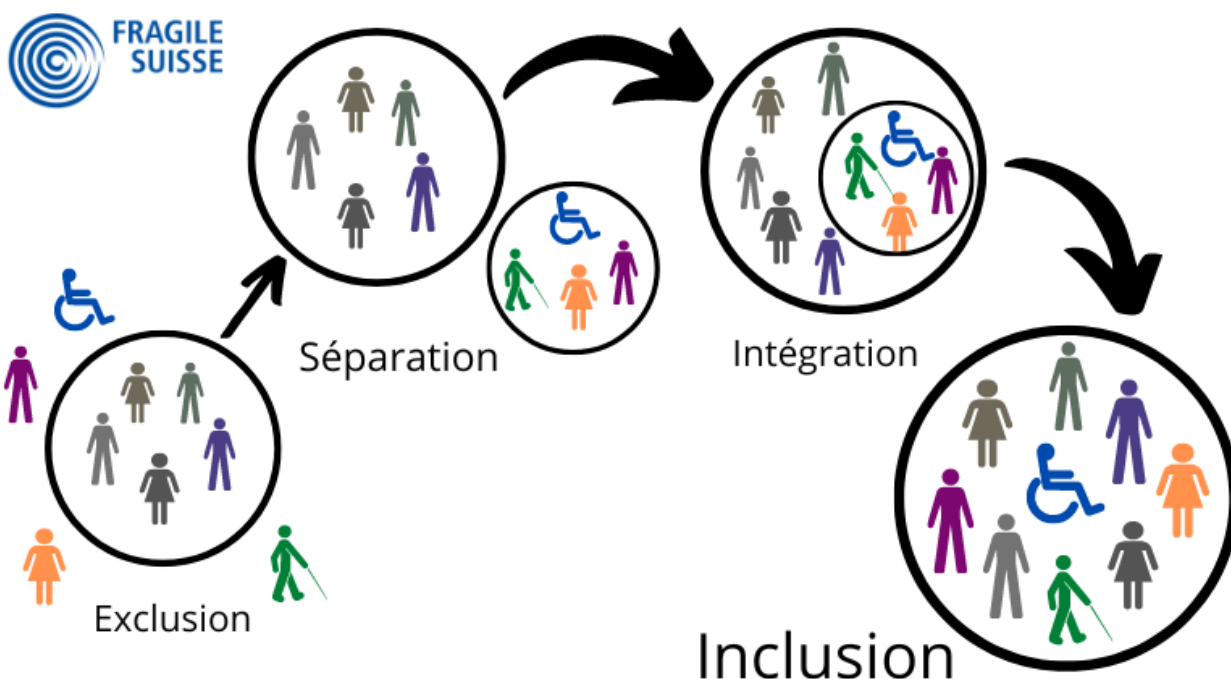

Рисунок 1. Ключові відмінності понять

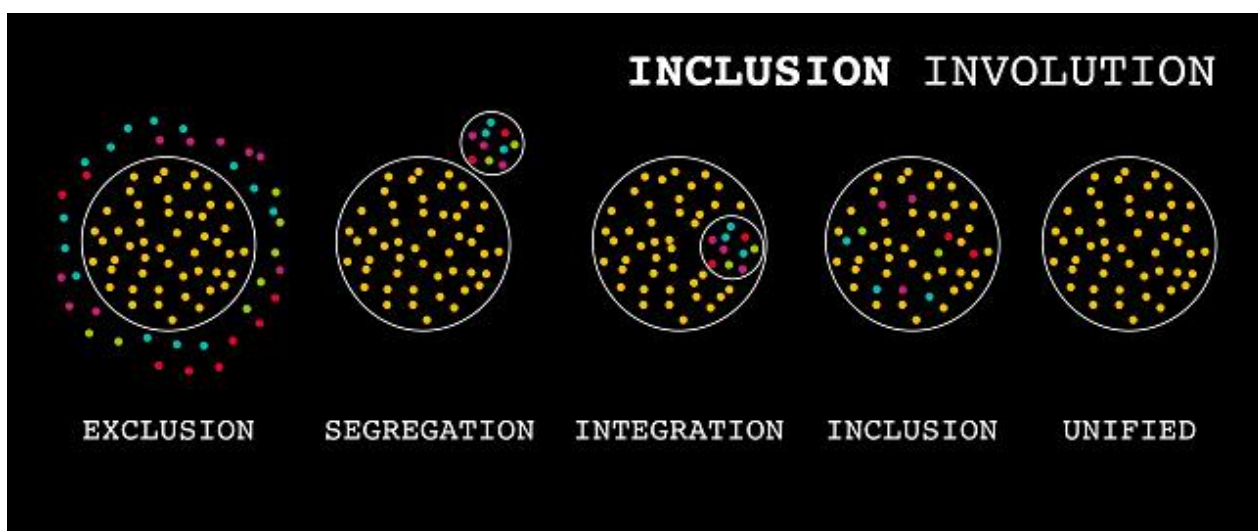

Рисунок 2. Ключові відмінності понять

Що таке Ексклюзія?

Ексклюзія (від лат. *exclusio* — виключення, усунення) — це процес або стан, коли особа чи група осіб **повністю виключені** зі суспільного життя, доступу до ресурсів, можливостей або участі в певних сферах (наприклад, освіта, праця, медицина, культура). Це найрадикальніша форма відокремлення, яка призводить до маргіналізації та позбавлення прав.

Ексклюзія є протилежністю інклюзії. Якщо інклюзія прагне включити всіх, то ексклюзія, навпаки, *actively* виключає.

Ключові характеристики ексклюзії:

- **Повне виключення:** Люди не просто відокремлені, як при сегрегації, а взагалі не мають доступу або можливості брати участь. Вони перебувають "поза системою".
- **Відсутність доступу до базових прав:** Це може стосуватися права на освіту, охорону здоров'я, працю, житло, соціальний захист.
- **Соціальна ізоляція:** Ексклюзія часто призводить до глибокої соціальної ізоляції, коли людина або група втрачає зв'язок зі суспільством.
- **Наслідок дискримінації:** Ексклюзія є прямим наслідком дискримінації за різними ознаками: інвалідність, етнічне походження, стать, вік, соціальний статус, релігійні переконання тощо.
- **Обмеження розвитку:** Особи, що перебувають в умовах ексклюзії, позбавлені можливостей для особистісного та професійного розвитку.
- **Приклад:** Якщо дитині з інвалідністю **відмовляють** у праві вчитися в будь-якій школі (навіть у спеціальній), і вона взагалі не отримує освіти, це і є ексклюзія з освітнього процесу. Або якщо людині не надають медичної допомоги через її соціальний статус чи відсутність документів.

Ексклюзія проти Сегрегації:

Хоча ці поняття близькі, між ними є різниця:

- **Сегрегація:** Люди відокремлені, але **існують у паралельній системі**. Наприклад, спеціальні школи для дітей з інвалідністю, окремі райони для певних етнічних груп. Вони мають *якийсь* доступ до послуг, але лише в межах своєї групи.
- **Ексклюзія:** Люди **повністю виключені з будь-якої системи**, не мають доступу взагалі. Це відсутність доступу до будь-якої школи, будь-якої медичної допомоги, будь-якої роботи.

Уявіть футбольний матч...

- **Сегрегація:** Дитина на візку може дивитися матч з іншими дітьми на візках в окремій, спеціально обладнаній зоні для глядачів з інвалідністю. Вона є частиною аудиторії, але відокремленою.
- **Ексклюзія:** Дитині на візку **взагалі не дозволяють прийти на стадіон**, або вона не має фізичної можливості (наприклад, немає доступного транспорту чи входу), щоб потрапити на матч чи навіть побачити його по телевізору (якщо немає доступу до медіа). Вона просто **виключена** з можливості спостерігати чи брати участь.

Ексклюзія є найнебезпечнішим станом, оскільки вона заперечує фундаментальні права людини та призводить до глибокої несправедливості та страждань. Сучасні демократичні суспільства прагнуть повністю подолати ексклюзію, рухаючись до інклюзивної моделі.

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО)

Інклюзія від А до Я [InclusionAtoZUA.pdf](#) (посібник)

1. <https://naurok.com.ua/post/7-multifilmiv-dlya-shkolyariv-pro-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebam>

2. https://znayshov.com/News/Details/8_korotkykh_animatsii_pro_tolerantnist_ukrainskoiu

ПИТАННЯ ТА СИТУАЦІЇ ДО РОЗДУМІВ

Добре, уявімо ситуацію з футбольним матчем, щоб наочно показати різницю між сегрегацією, інтеграцією та інклюзією.

Ілюстрація: Футбольний Матч і Діти з Особливими Потребами

Уявіть, що є дитина, яка дуже любить футбол, але має інвалідність (наприклад, пересувається на візку). Як ця дитина може брати участь у футбольній грі, залежно від підходу?

1. Сегрегація (Відокремлення)

Опис: Дитина на візку дуже хоче грати у футбол, але їй **не дозволяють приєднатися** до основної команди. Натомість, її відводять до *окремої кімнати з вікном*, звідки вона може **спостерігати за матчем** інших дітей. Можливо, в цій кімнаті є й інші діти з інвалідністю, які теж лише спостерігають.

Суть: Дитина повністю відокремлена від процесу гри. Вона є "поряд", але не "в грі". Їй відмовлено у праві на безпосередню участь.

2. Інтеграція (Пристосування меншості до більшості)

Опис: Дитині на візку **дозволили вийти на футбольне поле** разом з іншими дітьми. Вона є *фізично присутньою* в команді. Однак, поле не пристосоване для візка (наприклад, воно нерівне, трав'янисте, що ускладнює рух), а **правила гри не змінені**. Інші діти грають так, як звикли, і хоча вони, можливо, іноді намагаються передати м'яч, дитина на візку **не може повноцінно брати участь** через фізичні бар'єри та неадаптовані умови. Вона є на полі, але почувається радше глядачем, ніж активним гравцем.

Суть: Дитина є "включеною" в середовище, але це середовище не змінилося для неї. Вона мусить пристосовуватися, що обмежує її можливості.

3. Інклюзія (Пристосування більшості до потреб кожного)

Опис: Щоб усі могли грати, **футбольне поле адаптували** (наприклад, зробили рівне покриття, де легко пересуватися на візку). **Правила гри змінили**, щоб кожен міг брати участь (наприклад, дозволено передавати м'яч руками на

певних ділянках, або рахується не тільки гол у ворота, а й точна передача дитині на візку). Усі діти в команді **активно допомагають і підтримують** одне одного, розуміючи, як кожен може зробити свій внесок. Дитина на візку **повноцінно бере участь** у грі, забиває голи, робить передачі та відчуває себе цінним членом команди.

Суть: Середовище (поле і правила) змінилося, щоб усі могли грати разом на рівних умовах. Різноманітність вітається, і кожен може реалізувати свій потенціал.

Ця ілюстрація показує, що **інклюзія** – це не просто присутність, а **активна участь і створення таких умов, де кожен відчуває себе цінним і має рівні можливості**, на відміну від пасивного спостереження при сегрегації чи формальної присутності без повноцінної участі при інтеграції.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ.

Ось ситуаційне завдання, яке можна використати для тренінгу психологів, педагогів та соціальних працівників, щоб відпрацювати кроки переходу від **сегрегації до інклюзії** в освітньому середовищі.

Ситуаційне Завдання: «Шлях до Інклюзії в Загальноосвітній Школі»

Ваша команда (психолог, педагог, соціальний працівник) працює у загальноосвітній школі, яка історично мала практику направлення дітей з особливими освітніми потребами (ООП) до спеціалізованих інтернатів або ж фактично відмовляла їм у прийомі через «відсутність умов». Однак, на фоні змін у законодавстві та зростання запитів від батьків, керівництво школи отримало доручення «впровадити інклюзивне навчання».

Наразі у школу вперше зараховано трьох учнів з ООП, які раніше перебували в різних формах сегрегації:

1. **Марія (7 років):** Дівчинка з легкою формою розладу аутистичного спектру. До цього навчалася індивідуально вдома без соціальної взаємодії з однолітками, отримуючи лише формальну освіту від запрошеного вчителя.
2. **Дмитро (8 років):** Хлопчик з ДЦП, що пересувається на інвалідному візку, але має високий інтелектуальний рівень. Раніше відвідував спеціалізований реабілітаційний центр, де отримував лише корекційні послуги, без повноцінного освітнього процесу та взаємодії зі здоровими однолітками.
3. **Олена (9 років):** Дівчинка з помірними інтелектуальними порушеннями, яка донедавна перебувала у спеціальному інтернаті, де її освіта була обмежена базовими навичками самообслуговування, а академічні знання були мінімальними.

Ваше завдання – розробити та представити **послідовний план дій**, що відображатиме перехід від початкової **сегрегаційної** ситуації до повноцінної **інклюзії** цих дітей у шкільне середовище. Опишіть конкретні кроки та взаємодії, враховуючи професійні можливості та обов'язки кожного члена вашої команди.

ТЕМА 2.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ.

Різноманітність.

Рівноправність.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо)

Практичні завдання.

У контексті інклюзивного навчання рівноправність та різноманітність є двома основними принципами, які допомагають створити справедливе та ефективне освітнє середовище для всіх.

Рівноправність в інклюзивному навчанні означає, що всі учні мають рівні права, можливості та доступ до якісної освіти, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Це не просто надання всім однакових ресурсів, а створення системи, яка усуває бар'єри та надає необхідну підтримку кожному учневі для досягнення його повного потенціалу.

Наприклад, якщо один учень має дислексію і йому потрібен додатковий час для виконання завдань, а інший — відмінно встигає за програмою, рівноправність полягає не в тому, щоб обом дати 45 хвилин на тест. Натомість, це означає надання додаткового часу учню з дислексією, аби він мав рівні шанси продемонструвати свої знання.

Різноманітність у межах інклюзивного навчання полягає у визнанні та поцінуванні всіх відмінностей між учнями. Ці відмінності можуть стосуватися походження, культури, мови, стилів навчання, інтересів, фізичних та розумових здібностей, статі та сексуальної орієнтації, соціального статусу. Замість того, щоб намагатися згладити ці відмінності, інклюзивне навчання використовує їх як ресурс для збагачення освітнього процесу.

Наприклад, коли учні з різним культурним походженням діляться своїми знаннями та досвідом на уроці історії або географії, це збагачує навчання для всіх. Визнання різноманітності допомагає учням розвивати толерантність, емпатію та критичне мислення.

Взаємозв'язок між рівноправністю та різноманітністю

Ці два поняття тісно взаємопов'язані. Різноманітність є реальністю, яка існує в будь-якій групі людей, а рівноправність — це принцип, за яким ми діємо, щоб забезпечити, щоб ця різноманітність не створює нерівності.

Інклюзивне навчання прагне не просто інтегрувати учнів з особливостями в загальноосвітній простір, а й змінити саму систему, щоб вона відповідала потребам кожного учня та цінувала їхню унікальність.

Різноманітність (Diversity)

Різноманітність — це визнання та цінування усіх відмінностей між людьми. Це не лише про очевидні речі, як національність, стать чи вік, а й про широкий спектр унікальних характеристик, які роблять кожного з нас тим, ким ми є.

Уявіть це як великий, багатий сад. У ньому ростуть різні квіти – троянди, тюльпани, ромашки, орхідеї – кожна зі своїм кольором, формою, ароматом. Кожна квітка унікальна, і саме це робить сад красивим та цікавим.

Ключові аспекти різноманітності включають, але не обмежуються:

- **Демографічні відмінності:** Вік, стать, етнічна приналежність, національність, сексуальна орієнтація, фізичні та ментальні можливості (інвалідність).
- **Особистісні відмінності:** Стилi навчання, особистісні риси, цінності, переконання.
- **Досвід:** Освіта, професійний досвід, соціально-економічний статус, географічне походження.
- **Інші виміри:** Релігія, політичні погляди, сімейний стан.

Чому різноманітність важлива?

- **Збагачення досвіду:** Різні погляди та досвід допомагають бачити ситуації з різних сторін, що веде до кращих рішень та інновацій.
 - **Краще розуміння світу:** Взаємодія з різними людьми розширює кругозір та допомагає краще розуміти складний світ.
 - **Зростання креативності:** Різноманітні команди часто генерують більше оригінальних ідей.
 - **Відображення суспільства:** Організації, які цінують різноманітність, краще відображають реальний світ і можуть ефективніше взаємодіяти з різними групами людей.
-

Рівноправність (Equity)

Рівноправність — це справедливий розподіл можливостей та ресурсів, який враховує індивідуальні потреби та відмінності людей, щоб кожен міг досягти успіху. Це не те саме, що "рівність", хоча ці терміни часто плутають.

Продовжуючи аналогію з садом: якщо **різноманітність** — це наявність різних квітів, то **рівноправність** — це забезпечення кожній квітці саме тих умов (достатньо сонця, води, правильного ґрунту), які їй потрібні, щоб рости і цвісти на повну силу. Деяким квітам потрібно більше води, іншим — більше тіні. Надати всім однакову кількість води (рівність) не означає, що всі будуть процвітати.

Рівноправність проти Рівності:

- **Рівність (Equality):** Це надання *однакових* ресурсів або можливостей усім. Уявіть, що всім дають однакову коробку, щоб дістатися до яблука на дереві. Це не працює, якщо хтось занадто низький, а хтось уже дістає без коробки.
- **Рівноправність (Equity):** Це надання *різних* ресурсів або можливостей, які адаптовані до *індивідуальних потреб* кожної людини, щоб вони могли досягти *однакових результатів або можливостей*. Тобто, тому, хто нижчий, дадуть вищу коробку, а хтось, хто дістає, не потребуватиме коробки взагалі. Мета — вирівняти стартові умови.

Чому рівноправність важлива?

- **Справедливість:** Вона усуває бар'єри, що виникають через системну дискримінацію, привілеї або історичні несправедливості.
- **Максимальний потенціал:** Дозволяє кожній людині реалізувати свій повний потенціал, оскільки вона отримує необхідну підтримку.
- **Сильніше суспільство:** Створює більш згуртовані та стабільні спільноти, де кожен відчуває себе цінним і має шанс на успіх.
- **Подолання нерівності:** Активно бореться з нерівностями, які можуть бути прихованими або глибоко вкоріненими у системі.

Резюме:

Різноманітність — це факт існування відмінностей. **Рівноправність** — це принцип забезпечення справедливості шляхом усунення бар'єрів та надання індивідуалізованої підтримки, щоб кожен мав рівні можливості (дивитися рисунки 3,4).

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО)

Анімаційне відео пояснює, що таке різноманітність та інклюзія, і чому вони важливі:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=kEyjlqixq9c>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=KMxo9NfewN8>

У цій статті аналізується різниця між рівністю та рівноправністю, з акцентом на їх застосуванні в освіті та інших соціальних сферах. Вона містить корисні ілюстрації, які допомагають візуалізувати концепції.

https://www.marinhhs.org/sites/default/files/boards/general/equality_v._equity_04_05_2021.pdf

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ.

ПРИКЛАДИ ЯК «МОЖНА РОБИТИ І ЯК РОБЛЯТЬ»

Фази реалізації та конкретні кроки в різних процесах (сегрегація, інтеграція, інклюзія)

Ваш план має охоплювати такі фази (від найменш інклюзивного до повноцінно інклюзивного підходу):

Фаза 1: Перехід від Сегрегації (Початковий етап інтеграції)

Завдання: Перемістити дітей з ізольованих середовищ у фізичний простір загальноосвітньої школи, мінімально адаптувавши їхнє оточення.

Дії команди:

- **Психолог:**
 - Проведення первинної діагностики та збір анамнезу (взаємодія з батьками, збір попередніх висновків) для розуміння індивідуальних потреб кожної дитини.
 - Консультування батьків щодо адаптації до шкільного середовища, зниження тривожності.
 - Початкова робота з педагогами щодо розуміння базових особливостей дітей (наприклад, що таке РАС, як поводитися з дитиною на візку).
- **Педагог (класний керівник, вчителі-предметники):**
 - Формальне зарахування дітей до класів.
 - Виділення місця для дітей у класі (наприклад, парта для Дмитра, що дозволить йому пересуватися).
 - Початок спостереження за дітьми в класі для виявлення труднощів.

- Ознайомлення дітей класу з новими учнями, але без глибокого пояснення їхніх особливостей, просто "прийшли нові учні".
- **Соціальний працівник:**
 - Збір усієї необхідної документації від батьків, допомога у оформленні.
 - Забезпечення контакту з попередніми установами (інтернати, реабілітаційні центри) для обміну інформацією.
 - Оцінка домашніх умов дітей та підтримки з боку сім'ї.
 - Перевірка фізичної доступності основних приміщень школи (вхід, клас, туалет) – хоча б мінімальна оцінка.

Фаза 2: Інтеграція (Пристосування дитини до школи)

Завдання: Забезпечити фізичну присутність та початок адаптації дітей до шкільних умов, але з мінімальними змінами з боку школи.

Дії команди:

- **Психолог:**
 - Розробка **індивідуальних планів корекції** поведінки/розвитку (фокусування на тому, що дитина *має* змінити).
 - Індивідуальні заняття з дітьми для розвитку адаптивних навичок.
 - Консультування вчителів щодо методів дисципліни та мотивації для цих дітей, але без глибоких змін у методології викладання.
 - Проведення бесід з однолітками про "допомогу" новим учням.
- **Педагог:**
 - Вимога до дітей з ООП "сидіти тихо", "не заважати".
 - Здійснення навчального процесу згідно стандартної програми, без значних адаптацій матеріалу.
 - Можливе виділення асистента вчителя (якщо є штатний, але без спеціальної підготовки) для допомоги у фізичному супроводі Дмитра або контролі за поведінкою Марії.
 - Оцінка успішності за звичайними критеріями.
- **Соціальний працівник:**
 - Сприяння у забезпеченні доїзду дітей до школи, якщо виникають логістичні проблеми.
 - Взаємодія з батьками щодо їхньої відповідальності за адаптацію дитини.
 - Пошук зовнішніх ресурсів (наприклад, місцевий центр реабілітації) для додаткової допомоги дітям поза школою.
 - Організація зустрічей батьків дітей з ООП з іншими батьками школи (можливо, з акцентом на "інформування" інших батьків).

Фаза 3: Перехід до Інклюзії (Початкові зміни з боку школи)

Завдання: Школа починає активно змінюватися, щоб задовольняти потреби дітей.

Дії команди:

- **Психолог:**

- Проведення **комплексної психолого-педагогічної оцінки** кожної дитини (спільно з ІРЦ, якщо він є).
- Початок розробки **Індивідуальної програми розвитку (ІПР)** для кожної дитини, що враховує *їхні* потреби та сильні сторони, а не лише недоліки.
- Тренінги для вчителів з питань диференційованого навчання, адаптації матеріалів, позитивних підкріплень, розуміння поведінки при РАС.
- Робота з учнівським колективом над формуванням толерантності та прийняття різноманітності, а не просто "допомоги".

- **Педагог:**

- Початок **адаптації навчальних матеріалів** та методів викладання згідно з ІПР (наприклад, візуальні опори для Марії, великий шрифт для Олени, усні відповіді для Дмитра).
- Взаємодія з асистентом вчителя (якщо є) для цільової підтримки дітей в освітньому процесі, а не лише для контролю.
- Створення у класі "безпечних куточків" або зони для сенсорної розрядки (для Марії).
- Планування спільних групових робіт, де кожна дитина може зробити свій внесок.

- **Соціальний працівник:**

- Ініціювання створення **інклюзивного освітнього середовища**: подання запиту на встановлення пандусів, ліфтів, переобладнання туалетів, розширення дверних прорізів.
- Організація регулярних зустрічей з батьками дітей з ООП та залучення їх до розробки та реалізації ІПР.
- Пошук грантів або співпраця з громадськими організаціями для покращення матеріально-технічної бази школи.
- Проведення просвітницьких кампаній для батьків інших учнів щодо важливості інклюзії та переваг різноманітності.

Фаза 4: Повноцінна Інклюзія (Системні зміни та підтримка)

Завдання: Створити умови, за яких кожна дитина з ООП повноцінно включена в освітній процес та соціальне життя школи, а школа є відкритою та адаптивною до потреб усіх учнів.

Дії команди:

- **Психолог:**

- Регулярний перегляд та оновлення ІПР на основі динаміки розвитку дітей.
- Проведення тренінгів для ВСІХ працівників школи (адміністрація, техперсонал, бібліотекарі) щодо інклюзивної культури та безбар'єрності.
- Індивідуальна психологічна підтримка учнів з ООП та їхніх однокласників.
- Розвиток соціально-емоційного навчання в класах для підтримки взаєморозуміння та емпатії.

- Залучення батьків до підтримки освітнього процесу та шкільного життя.
 - **Педагог:**
 - Системна **диференціація навчання** та оцінювання для всіх учнів у класі, що дозволяє кожному працювати у власному темпі та згідно зі своїми можливостями.
 - Активне використання **адаптованих та модифікованих навчальних матеріалів**.
 - Створення гнучкого розкладу, що враховує потреби дітей з ООП (наприклад, час для корекційних занять, перерви для сенсорної розрядки).
 - Заохочення та підтримка **взаємодопомоги та співпраці** між учнями, формування "інклюзивного" лідерства серед дітей.
 - Регулярне спілкування з психологом, соціальним працівником та батьками.
 - **Соціальний працівник:**
 - Забезпечення **фізичної доступності всієї будівлі** школи та прилеглої території (пандуси, ліфти, тактильні доріжки, адаптоване обладнання на ігрових майданчиках).
 - Розробка та реалізація програм соціалізації та позакласної діяльності, що включають всіх учнів (гуртки, екскурсії, свята).
 - Активна співпраця з місцевою громадою, залучення ресурсів для підтримки інклюзії (наприклад, волонтери, спонсори).
 - Пропаганда інклюзивних цінностей у суспільстві, розвіювання міфів та стереотипів.
 - Моніторинг та оцінка ефективності інклюзивного навчання.
-

Обговорення після виконання завдання:

- Які виклики виникали на кожній фазі?
- Які були обов'язки кожного фахівця? Чи перетиналися вони?
- Які ресурси (людські, фінансові, матеріальні) були необхідні на кожній фазі?
- Як змінювалася роль кожного спеціаліста в міру просування до інклюзії?
- Які неочікувані труднощі виникли б у реальному житті при переході від однієї фази до іншої?
- Які показники успіху ви б використали для оцінки прогресу на кожному етапі?

Це завдання дозволить учасникам не лише теоретично зрозуміти відмінності між концепціями, а й практично відпрацювати конкретні дії, необхідні для реального впровадження інклюзії в освітньому середовищі.

ТЕМА 3.

МІЖНАРОДНА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА. УКРАЇНЬСЬКА ЗАКОНОДАВЧА БАЗА

Етапи становлення інклюзії (від середньовіччя до початку 21 століття).

Перші міжнародні законодавчі документи.

Українська законодавча база що регламентує інклюзію в освіті, суспільстві

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Етапи становлення інклюзії (від середньовіччя до початку 21 століття).

Інклюзія – це не просто модне слово, а результат довгого історичного шляху, протягом якого змінювалося ставлення суспільства до людей з інвалідністю та особливими потребами. Цей шлях не був лінійним і пройшов через різні етапи, від повного виключення до поступового визнання цінності кожної особистості.

Середньовіччя та Ранній Новий Час: Ексклюзія та Милосердя

У цей період ставлення до людей з інвалідністю було вкрай складним і часто жорстоким.

- **Домінуюча модель:** Релігійно-медична модель. Інвалідність часто сприймалася як **Божя кара**, прокляття, покарання за гріхи, або ж як одержимість злими духами.

- **Практики:**

- **Ексклюзія:** Багато людей з інвалідністю, особливо з тяжкими формами, виключалися із суспільства, їх могли залишати напризволяще, утримувати в ізоляції. Новонароджених з видимими вадами могли вбивати.

- **Милосердя:** З іншого боку, з розвитком християнства з'явилися елементи милосердя. Монастирі та церковні громади могли надавати притулок та базовий догляд (їжа, житло) для людей з інвалідністю, але це було скоріше милостинею, ніж повноцінним включенням. Ці люди залишалися об'єктами благодійності, а не суб'єктами прав.

- **Освіта:** Спеціалізована освіта практично була відсутня, за винятком поодиноких спроб навчання незрячих або глухих (наприклад, окремі монахи, які навчали глухих мові жестів).

XVIII – XIX Століття: Зародження Інституціоналізації та Сегрегації

Цей період відзначився появою перших спроб "систематизувати" допомогу людям з інвалідністю, що, однак, призвело до створення **сегрегованих інституцій**.

- **Домінуюча модель:** Медична модель. Інвалідність почала розглядатися як хвороба або дефект, який потрібно "лікувати" або "коригувати".
 - **Практики:**
 - **Відкриття спеціальних закладів:** Почали з'являтися перші школи для незрячих (Валентин Гаюї), глухих (Шарль-Мішель де л'Епе), а пізніше – і для людей з інтелектуальними порушеннями. Це був прогрес порівняно з повною ексклюзією, але ці заклади були **інтернатного типу**, повністю ізольовані від основного суспільства.
 - **Сегрегація:** Ці "спеціальні школи" та "притулки" були яскравим прикладом сегрегації. Люди з інвалідністю отримували освіту та догляд, але лише в оточенні собі подібних, без взаємодії зі звичайними дітьми. Метою було не включення у суспільство, а створення "паралельного" світу.
 - **"Лікування" та "нормалізація":** Основний акцент робився на корекції "дефекту", щоб наблизити людину до "норми".
-

XX Століття (до 1960-х): Розвиток Сегрегованої Системи та Поява Інтеграції

Цей період став розквітом **спеціальної освіти та інституціоналізації**.

- **Домінуюча модель:** Все ще медична, але з елементами освітньої. Інвалідність діагностується, класифікується, і на основі цього "діагнозу" дитину направляють у відповідний спеціальний заклад.
- **Практики:**
 - **Масштабна сегрегація:** Створюються розгалужені мережі спеціальних шкіл, інтернатів, реабілітаційних центрів для різних категорій інвалідності. Це стало нормою.
 - **Перші кроки до інтеграції (після 1950-х):** Після Другої світової війни, а особливо під впливом рухів за громадянські права у США, починає розвиватися ідея **інтеграції**. Суспільство усвідомлює, що сегрегація не є гуманною. Це призводить до:
 - **"Майнстрімінгу" (Mainstreaming):** Спроби включити дітей з легкими формами інвалідності в загальноосвітні класи, але за умови їхнього *повного пристосування* до існуючих умов. Від дитини вимагалось "бути як усі", а не від системи змінюватися для неї.

- **"Легалізації" (Normalization):** Ідея про те, що людям з інвалідністю мають бути доступні ті ж умови життя, що й іншим членам суспільства, але це все ще могло бути в рамках спеціалізованих структур.
 - **Законодавчі зміни:** У деяких країнах з'являються перші закони, що гарантують право на освіту для дітей з інвалідністю, але часто це право реалізується саме через спеціальні заклади.
-

Кінець XX Століття (1970-ті – 1990-ті): Перехід від Інтеграції до Інклюзії

Цей період є ключовим, оскільки саме тоді формуються основи сучасного розуміння інклюзії.

- **Домінуюча модель:** Перехід від медичної до **соціальної моделі інвалідності**. Інвалідність перестає розглядатися як виключно індивідуальна проблема людини, а як результат взаємодії особистих особливостей з бар'єрами (фізичними, соціальними, ставленнями) у суспільстві.
 - **Практики:**
 - **Критика інтеграції:** Стає зрозуміло, що просто "включити" людину в неадаптоване середовище недостатньо. Інтеграція вимагає від людини адаптуватися до системи, а не навпаки.
 - **Зародження інклюзії:** Виникає концепція **інклюзії**, яка полягає у **зміні самої системи** (школи, суспільства), щоб вона була готова прийняти та ефективно підтримувати *всіх* своїх членів, незалежно від їхніх відмінностей. Різноманітність починає сприйматися як цінність, а не як проблема.
 - **Саламанкська декларація (1994):** Цей документ ЮНЕСКО, прийнятий у Саламанці (Іспанія), став одним із найбільш впливових у просуванні інклюзивної освіти у світі. Він закликав до створення "шкіл для всіх", де всі діти навчаються разом.
 - **Посилення правозахисного руху:** Рухи за права людей з інвалідністю стають потужнішими, вимагаючи не милосердя чи інтеграції, а **рівних прав та можливостей**.
-

Початок XXI Століття: Повноцінне Впровадження Інклюзії та Універсальний Дизайн

Цей період характеризується міжнародним визнанням інклюзії як пріоритету та активним її впровадженням на законодавчому рівні.

- **Домінуюча модель: Правозахисна та інклюзивна модель.** Фокус на правах людини, недискримінації та створенні доступного середовища для всіх.
 - **Практики:**
 - **Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006):** Цей міжнародний документ (ратифікований Україною у 2009 році) юридично

закріплює право на інклюзивну освіту та зобов'язує держави створювати інклюзивні системи.

- **Універсальний дизайн (Universal Design):** Принцип, згідно з яким середовище, продукти та послуги повинні бути розроблені таким чином, щоб бути доступними та зручними для використання **всіма людьми**, наскільки це можливо, без необхідності адаптації чи спеціального дизайну. Це стосується як фізичного простору, так і навчальних матеріалів, інформації.
- **Розвиток інклюзивних освітніх систем:** У багатьох країнах активно реформуються системи освіти, закриваються інтернати, розвиваються інклюзивні класи/групи, впроваджуються індивідуальні навчальні плани, працюють команди психолого-педагогічного супроводу.
- **Інклюзія як філософія:** Інклюзія перестає бути лише питанням освіти, а стає ширшою філософією, що проникає в усі сфери суспільного життя (працевлаштування, культура, спорт, політика).

Таким чином, шлях до інклюзії – це еволюція від повного виключення, через створення паралельних систем, потім спроби "вписати" відмінних людей у незмінну більшість, до нарешті усвідомлення необхідності змінювати саму систему та суспільство, щоб вони були відкритими та доступними для кожного, цінуючи різноманітність як джерело сили та розвитку.

Перші міжнародні законодавчі документи.

Міжнародні документи:

1. **Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006 рік)**
 - **Посилання:** Текст Конвенції доступний на сайті Верховної Ради України (ратифікована Україною у 2009 році): https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
 - **Значення:** Ця Конвенція є основоположним міжнародним документом, який зобов'язує держави-учасниці забезпечувати повне та ефективне включення осіб з інвалідністю в суспільство, зокрема, через інклюзивну освіту (стаття 24). Вона прямо засуджує дискримінацію за ознакою інвалідності, до якої можна віднести і сегрегацію.
2. **Саламанкська декларація про принципи, політику та практичну діяльність в освіті осіб з особливими потребами (1994 рік)**
 - **Значення:** Хоча не є обов'язковим міжнародним документом, вона стала важливим орієнтиром для розвитку інклюзивної освіти у світі, закликаючи до створення "шкіл для всіх".

Законодавча база та статті щодо інклюзивних процесів в Україні

Україна поступово переходить від інтеграційних та, на жаль, залишкових сегрегаційних практик до інклюзивної моделі, особливо в освіті. Це відображено в низці законодавчих актів та стратегій.

Основною законодавчою базою, що регулює питання інклюзії, є Закон України "Про освіту" та підзаконні акти.

1. **Закон України "Про освіту" (від 05.09.2017 № 2145-VIII)**

○ **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

○ **Ключові статті:**

▪ **Стаття 19. Забезпечення права на освіту осіб з особливими освітніми потребами:** "Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів." Це пряма норма на підтримку інклюзії.

▪ **Стаття 20. Інклюзивне навчання:** Ця стаття детально визначає інклюзивне навчання як "систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування розмаїття людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників". Зазначається, що заклади освіти **зобов'язані** створювати інклюзивні групи/класи за потреби та за зверненням батьків.

2. **Закон України "Про повну загальну середню освіту" (від 16.01.2020 № 463-IX)**

○ **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>

○ **Значення:** Цей закон конкретизує положення про інклюзивне навчання у школах, визначає нормативи наповнюваності інклюзивних класів, умови створення інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), діяльність асистентів вчителя/дитини тощо.

3. **Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 "Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти"**

○ **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>

○ **Значення:** Це ключовий підзаконний акт, який детально регламентує механізми впровадження інклюзивного навчання: порядок зарахування, створення інклюзивних класів/груп, організацію освітнього процесу, розробку індивідуальних програм розвитку (ІПР), надання корекційно-розвиткових послуг тощо.

4. **Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти», " від 12 липня 2017 р. № 545 Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр"**

○ **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2019-%D0%BF#Text>

- **Значення:** Це ключовий підзаконний акт, який детально регламентує механізми впровадження інклюзивного навчання: порядок зарахування, створення інклюзивних груп, організацію освітнього процесу, розробку індивідуальних програм розвитку (ІПР), надання корекційно-розвиткових послуг тощо.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545 Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр"

- **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

- **Значення:** ІРЦ відіграють центральну роль у системі інклюзивної освіти, проводячи комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, надаючи рекомендації щодо освітньої програми та супроводу, а також здійснюючи методичну підтримку закладів освіти та батьків.

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО).

1. UNDP Ukraine (Програма розвитку ООН в Україні): "Свій серед своїх: п'ять принципів інклюзивного суспільства":

<https://www.undp.org/uk/ukraine/news/sviy-sered-svoyikh-pyat-pryntsyviv-inklyuzyvnoho-suspilstva>

2. Інклюзивна освіта: покрокова інструкція з впровадження змін за новим законодавством: <https://www.youtube.com/watch?v=CQVWudda-Cs>

ПОСИЛАННЯ ДО ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ.

Національні закони України

1. Закон України "Про освіту" (від 05.09.2017 № 2145-VIII)

- **Значення:** Цей закон є основним у сфері освіти і визначає принципи та засади інклюзивного навчання.

- **Ключові положення:**

- **Стаття 19. Забезпечення права на освіту осіб з особливими освітніми потребами:** Гарантує створення умов для здобуття освіти особами з ООП.

- **Стаття 20. Інклюзивне навчання:** Дає визначення інклюзивного навчання як системи освітніх послуг, що базується на принципах недискримінації, врахування розмаїття людини та ефективного включення. Закріплює обов'язкове утворення інклюзивних класів/груп за запитом батьків.

- **Посилання:** <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Сайт Міністерства освіти і науки України: <https://mon.gov.ua/>

3. Нормативна база. Загальні положення. Алгоритми, порянок організації та корисні посилання:
<https://legalaid.wiki/index.php/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%B4%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%B9%D0%B7%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D0%BC%D0%B8%28%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%29#%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%B0>

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Квіз: Законодавча База Інклюзії в Україні та Світі

Перевірте свої знання ключових міжнародних та національних законодавчих документів, що регулюють інклюзивне навчання. Відповідь вважається вірною, якщо надано посилання на законодавчу базу (закон, положення тощо) і уточнено розділ, статтю, пункт де зазначено про відповідність щодо «правильної відповіді». Наприклад, у Конвенціях, згідно розділу..., зазначено, що.....Таким чином, вірна відповідь....

1. Який міжнародний документ став ключовим для просування інклюзивної освіти у світі, закликавши до створення 'шкіл для всіх'?

- А. Саламанкська декларація та Програма дій
- Б. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю
- В. Конвенція ООН про права дитини
- Г. Всесвітня декларація прав людини

2. Який з наведених законів України є базовим у сфері освіти та містить ключові положення щодо інклюзивного навчання?

- А. Закон України 'Про повну загальну середню освіту'
- Б. Закон України 'Про соціальні послуги'
- В. Закон України 'Про освіту'
- Г. Закон України 'Про охорону дитинства.

3. Яка міжнародна конвенція, ратифікована Україною у 2009 році, юридично закріплює право на інклюзивну освіту для осіб з інвалідністю?

- А. Гаазька конвенція про цивільні аспекти викрадення дітей
- Б. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
- В. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права
- Г. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю

4. Який нормативний акт Кабінету Міністрів України детально регулює порядок організації інклюзивного навчання саме у закладах загальної середньої освіти?

А. Постанова КМУ 'Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти'

Б. Постанова КМУ 'Про деякі питання забезпечення навчальних закладів посібниками та підручниками'

В. Постанова КМУ 'Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр'

Г. Постанова КМУ 'Про затвердження Державного стандарту початкової освіти'

5. Який з принципів інклюзивного навчання, закріплених у Законі України 'Про освіту', передбачає врахування всіх відмінностей між людьми?

А. Принцип індивідуалізації

Б. Принцип доступності

В. Принцип недискримінації

Г. Принцип врахування багатоманітності людини

6. Згідно з українським законодавством, який документ є обов'язковим для розробки для кожного учня з особливими освітніми потребами, що навчається в інклюзивному класі?

А. Психолого-педагогічна характеристика

Б. Типовий навчальний план

В. Особиста освітня програма

Г. Індивідуальна програма розвитку (ІПР).

7. Хто, згідно із Законом України 'Про освіту', має право ініціювати створення інклюзивної групи або класу в закладі освіти?

А. Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ)

Б. Особа з особливими освітніми потребами або її батьки (один з батьків)

В. Адміністрація закладу освіти

Г. Учитель класу

8. Основним завданням Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ) згідно з Положенням про ІРЦ є:

А. Виключно видача довідок про стан здоров'я дітей

Б. Виключно проведення корекційно-розвиткових занять

В. Проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини

Г. Призначення лікування для дітей з особливими потребами

9. Яку роль відіграє асистент вчителя в інклюзивному класі згідно з українським законодавством?

- А. Здійснює фізичний супровід та надає допомогу в навчанні учням з ООП
- Б. Навчає всіх учнів класу за стандартною програмою
- В. Заміняє вчителя під час його відсутності
- Г. Вирішує всі дисциплінарні питання у класі

10. Закон України 'Про повну загальну середню освіту' встановлює, що для кожного учня з ООП в інклюзивному класі складається Індивідуальна програма розвитку (ІПР). Хто входить до складу команди психолого-педагогічного супроводу, яка розробляє цю ІПР?

- А. Лише батьки та асистент вчителя
 - Б. Виключно директор школи та вчителі-предметники
 - В. Батьки, керівник закладу, педагогічні працівники, психолог, соціальний працівник, вчитель-дефектолог (за потреби)
 - Г. Тільки психолог та соціальний працівник
-

ТВОРЧО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.

Завдання 1: "Мій Інклюзивний Простір" (Проектний метод)

- **Опис:** Здобувачам пропонується уявити, що вони є дизайнерами або архітекторами майбутнього ідеального інклюзивного простору (школи, університету, громадського центру, парку).
- **Формат:** Створення презентації (PowerPoint, Google Slides), відео-туру (наприклад, з використанням Minecraft, Roblox, або просто відео з поясненнями та малюнками), макету або 3D-моделі (SketchUp, Blender).
- **Завдання:**
 1. **Розробити концепцію:** Які потреби різних людей (з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, з РАС, тривожністю, різними мовами) враховані?
 2. **Візуалізувати рішення:** Показати, як фізичний простір, інформаційні матеріали, комунікаційні стратегії та соціальні взаємодії будуть інклюзивними. Наприклад, 'розумні' пандуси, тактильні таблички, адаптовані меблі, зони сенсорної розрядки, візуальні розклади, багатомовні оголошення, зони для тихого відпочинку.
 3. **Обґрунтувати вибір:** Пояснити, чому саме ці рішення роблять простір інклюзивним, посилаючись на принципи універсального дизайну та потреби різних груп.
- **Ціль:** Розвиток емпатії, критичного мислення, креативності, вміння аналізувати потреби та пропонувати рішення.

Завдання 2: "Інклюзія в Мережі: TikTok/Reels Челлендж" (Творчість та комунікація)

- **Опис:** Здобувачам пропонується створити короткий відеоролик (до 60 секунд) для TikTok, Instagram Reels або YouTube Shorts, що популяризує інклюзію.
- **Формат:** Коротке відео з музикою, текстом, можливо, скетчем або анімацією.
- **Завдання:**
 1. **Обрати тему:** Наприклад, "Чому різноманітність – це круто?", "5 способів бути інклюзивним другом", "Це інклюзія, а це ні" (з візуальними прикладами).
 2. **Створити сценарій:** Продумати ідею, візуальні ефекти, ключові меседжі.
 3. **Записати та відредагувати:** Використовувати трендові звуки, ефекти, хештеги (#ІнклюзіяУкраїна #ОсвітаДляВсіх #РізнороманітністьЦеСила).
 4. **Презентувати:** Показати відео в класі/групі та обговорити, як воно може вплинути на свідомість аудиторії.
- **Ціль:** Розвиток навичок комунікації, творчості, вміння формулювати складні ідеї простою мовою, використання цифрових інструментів для соціальних змін.

Завдання 3: "Правда чи Фейк: Інклюзія" (Критичне мислення)

- **Опис:** Здобувачам пропонується проаналізувати поширені міфи та стереотипи про інклюзію та спростувати їх, посиляючись на факти та законодавство.
 - **Формат:** Створення презентації, постеру, інфографіки, або короткої публікації для соціальних мереж.
 - **Завдання:**
 1. **Вибрати 3-5 поширених міфів:** Наприклад, "Діти з ООП знижують якість навчання для всіх", "Інклюзія – це тільки для фізичної доступності", "Вчитель не може навчати всіх разом".
 2. **Зібрати аргументи:** Використовувати інформацію з достовірних джерел (законодавство, наукові дослідження, офіційні рекомендації МОН, історії успіху).
 3. **Спростувати міфи:** Чітко та аргументовано пояснити, чому це фейк, наводячи докази.
 - **Ціль:** Розвиток критичного мислення, медіаграмотності, вміння працювати з інформацією, аргументовано висловлювати свою позицію.
-

ТЕМА 4 .

ІНКЛЮЗИВНІ ШКОЛИ - ЕФЕКТИВНІ ШКОЛИ

Основні складові інклюзії.

Інклюзивне середовища в Україні.

Безбар'єрність. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища.

Що таке Універсальний дизайн для навчання (УДН)?

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Складові інклюзії

Інклюзія — це не просто присутність, а **глибоке та всебічне включення** всіх членів суспільства, незалежно від їхніх відмінностей. Вона ґрунтується на принципі визнання цінності кожної людини та створенні умов для її повного розвитку.

Основними складовими інклюзії, особливо в освітньому середовищі, є:

- **Доступність (Accessibility):** Це усунення всіх видів бар'єрів – фізичних, інформаційних, комунікаційних та психологічних. Фізична доступність включає пандуси, ліфти, тактильні доріжки, а інформаційна – адаптовані формати матеріалів, зрозумілу мову. Важливо, щоб кожна дитина могла вільно пересуватися простором та отримувати інформацію.
- **Універсальний дизайн для навчання (Universal Design for Learning - UDL):** Це підхід до розробки навчальних програм, матеріалів та методів, який враховує різноманітні потреби всіх учнів із самого початку. Мета UDL – зробити навчання гнучким та доступним для всіх, пропонуючи різні способи подачі інформації, взаємодії та демонстрації знань.
- **Індивідуалізація та диференціація:** Визнання того, що кожна дитина має унікальні потреби та темпи навчання. Це передбачає розробку Індивідуальних програм розвитку (ІПР) для дітей з особливими освітніми потребами, адаптацію завдань, використання різних стратегій навчання та оцінювання.
- **Партнерство та співпраця:** Ефективна інклюзія можлива лише за умови тісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу: педагогів, психологів,

соціальних працівників, асистентів вчителів, батьків, Інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) та громади.

- **Безпечне та підтримуюче середовище:** Це створення атмосфери прийняття, поваги та відсутності булінгу чи дискримінації. Кожна дитина повинна почуватися комфортно, безпечно та цінно.
 - **Професійний розвиток педагогів:** Успішна інклюзія вимагає від учителів нових знань та навичок: уміння працювати з різними категоріями учнів, адаптувати матеріали, співпрацювати з фахівцями та батьками.
-

Безбар'єрність. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища

Успішна інклюзія – це не випадковість, а результат цілеспрямованої роботи та виконання певних умов.

1. **Політична воля та законодавча підтримка:** Наявність чітких законів та підзаконних актів, що гарантують право на інклюзивну освіту та визначають механізми її реалізації. Держава має демонструвати рішучість у впровадженні інклюзивних практик.
2. **Фінансова та матеріально-технічна забезпеченість:** Виділення достатнього фінансування для створення безбар'єрного простору, забезпечення спеціальним обладнанням, навчальними матеріалами, а також для оплати праці додаткових фахівців (асистентів, корекційних педагогів, психологів).
3. **Підготовлені кадри:** Наявність достатньої кількості кваліфікованих педагогів, психологів, соціальних працівників, асистентів вчителів, які мають необхідні знання та навички для роботи в інклюзивному середовищі. Це передбачає якісну підготовку у ВНЗ та постійний професійний розвиток.
4. **Сформована інклюзивна культура та позитивне ставлення:** Найважливіша передумова. Якщо суспільство (і шкільна спільнота) не приймає різноманітність як цінність, а бачить її як проблему, то навіть ідеальне законодавство та фінансування не допоможуть. Потрібна системна робота з формування толерантності, емпатії та готовності до взаємодії.
5. **Ефективна міжвідомча співпраця:** Тісна взаємодія між освітою, охороною здоров'я, соціальним захистом та громадськими організаціями. Наприклад, Інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ) є важливим елементом цієї співпраці.
6. **Активна участь батьків:** Батьки є ключовими партнерами в інклюзивному процесі. Їхня обізнаність, підтримка та готовність до співпраці з освітнім закладом є критично важливими.
7. **Наявність науково-методичного супроводу:** Постійні дослідження, розробка та впровадження нових методик, програм, адаптованих матеріалів, а також моніторинг ефективності інклюзивного навчання.

«Коли квітка не цвіте, ви виправляєте середовище, в якому вона росте, а не саму квітку». — Александер ден Хейср

Що таке Універсальний дизайн для навчання (УДН)?

UDL – це фреймворк для покращення та оптимізації викладання та навчання на основі того, що ми знаємо про людський мозок. Кожен мозок складається з мільярдів взаємопов'язаних нейронів, які утворюють унікальні зв'язки. Як і відбитки пальців, немає двох однакових мізків (<https://udlguidelines.cast.org/more/about-guidelines-3-0/>).

Викладачі щодня стикаються з труднощами планування для учнів різного віку. Однак, мінливість учнів є передбачуваною, і ми розробили підказки та принципи для підтримки викладачів – Керівні принципи UDL.

Керівні принципи UDL допомагають освітянам розглядати різноманітність у навчанні у трьох основних категоріях:

- **Залученість** (причина навчання): залучення інтересу, підтримка зусиль та наполегливості, а також саморегуляція.
- **Репрезентація** (що є предметом навчання): сприйняття, мова та символи, а також розуміння.
- **Дія та вираження** (як навчання): фізична дія, вираження та комунікація, а також виконавча функція.

Загальні розширення цієї версії Керівних принципів UDL включають:

- Поєднання UDL з іншими підходами та теоретичними рамками, що базуються на активах, — включаючи педагогіки, що зосереджують, цінують та підтримують культурні практики учнів — та більш чітке визначення їхніх взаємозв'язків та взаємодоповнюючого характеру.
- Підкреслення ідентичності як частини варіативності. Попередні ітерації підкреслювали вражаючу варіативність серед учнів з точки зору того, як вони взаємодіють з навчанням (численні засоби залучення, «чому» навчання), як вони сприймають інформацію (численні засоби представлення, «що» навчання), і як вони діють на основі того, що вони знають, і виражають те, що вони знають (численні засоби дії та вираження, «як» навчання). Ця поточна ітерація також підкреслює численну та пересічну ідентичність учнів як частину варіативності. Цей «хто» навчання є виміром, який пронизує всі три принципи UDL.
- Визнання індивідуальних, інституційних та системних бар'єрів для навчання без обмежень.
- Підкреслюючи цінність взаємозалежності та колективного навчання.
- Перехід від мови, орієнтованої на викладача, до мови, орієнтованої на учня. У Керівних принципах 3.0 навмисно використовуються дієслова, які можуть використовуватися як взаємозамінні між викладачами та учнями, щоб

стимулювати гнучкість та креативність у способах застосування Керівних принципів. Залежно від мети навчання, викладачі, учні або викладачі та учні разом можуть застосовувати певні рекомендації (Рисунок 5,6,7)..

Теми, на яких наголошується у трьох принципах, включають:

Залученість

- Зосередження, підтвердження та підтримка інтересів та ідентичності учнів
- Підкреслення ролі приналежності у навчанні та викладанні
- Заохочення ролі радості та гри як для учнів, так і для викладачів
- Розвиток емпатії та відновлення за допомогою відновлювальних практик

Представництво

- Автентичне представлення різноманітності ідентичностей, перспектив та наративів у їхній взаємодії з учнями
- Врахування сприйняття людей, культур та мов
- Цінування різних способів пізнання та надання сенсу

Дія та вираз

- Шанування та цінування широкого розмаїття форм спілкування
- Зосередження та оцінювання форм вираження, які були проігноровані або недооцінені, шляхом усунення упереджень
- Боротьба з дискримінаційними практиками для створення більш доступних, інклюзивних просторів та систем.

•

Керівні принципи універсального дизайну для навчання

Мета UDL — це [активна участь учня](#), яка є цілеспрямованою та рефлексивною, винахідливою та автентичною, стратегічною та орієнтованою на дії.

Рисунок 5. Керівні принципи універсального дизайну для навчання

Рисунок 6. Керівні принципи універсального дизайну для навчання (продовження)

ВАЖЛИВО!!! Активні посилання до кожного з принципів (до кожного з розділів та функцій) <https://udlguidelines.cast.org/>

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО).

1. Інклюзія і безбар'єрність. Про що це?

<https://www.youtube.com/watch?v=fbD6XII3giM>

2. Механізми забезпечення інклюзивної освіти: міжнародний досвід І

Онлайн-курс

«Школа

для

всіх»:

<https://www.youtube.com/watch?v=U3nnhhpBMjw>

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

- **МОН України про інклюзію:** <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (Загальна інформація про інклюзивне навчання в Україні).

- **UDL Guidelines (Center for Applied Special Technology):** <https://udlguidelines.cast.org/> (Детальний опис принципів Універсального дизайну для навчання).

- **Права людини та інвалідність (ООН):** <https://www.ohchr.org/en/topic/disability-rights> (Загальна інформація про міжнародні стандарти, що впливають на інклюзію).

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Завдання для Презентацій (10-15 хвилин)

Презентація має бути візуально привабливою, чітко структурованою та містити ключові факти та висновки.

1. "Модель інклюзивної освіти в [обрана країна ЄС]: Досвід та ключові особливості"

○ **Завдання:** Виберіть одну країну Європейського Союзу (наприклад, Італія, Швеція, Німеччина, Польща, Фінляндія тощо). Дослідіть, як інклюзивна освіта організована в цій країні.

○ **Що включити:**

- Коротка історична довідка про становлення інклюзії.
- Ключові законодавчі акти.
- Структура підтримки (хто надає допомогу учням з ООП).
- Роль вчителя та спеціалістів.
- Найбільші успіхи та виклики.
- Ваш особистий висновок: що Україна могла б перейняти/не перейняти з цього досвіду.

2. "Від сегрегації до інклюзії: Трансформація освітньої системи в [обрана країна Східної Європи]"

○ **Завдання:** Проаналізуйте шлях, який пройшла одна з країн Східної Європи (наприклад, Польща, Чехія, Угорщина) у впровадженні інклюзивної освіти після розпаду СРСР та входження до ЄС.

○ **Що включити:**

- Які були вихідні позиції (наслідки радянської системи спеціальних шкіл/інтернатів)?
- Ключові етапи реформ.
- Бар'єри та труднощі на шляху до інклюзії.
- Як змінилося ставлення суспільства та законодавство.
- Сучасний стан інклюзії в цій країні.

3. "Роль Універсального Дизайну для Навчання (UDL) в інклюзивних школах Європи"

○ **Завдання:** Поясніть принципи UDL та наведіть конкретні приклади їх застосування в європейських інклюзивних освітніх закладах.

○ **Що включити:**

- Коротке пояснення UDL (принципи: множинні засоби представлення, дії та вираження, залучення).
- Приклади використання UDL у різних країнах (наприклад, інтерактивні дошки, адаптовані завдання, гнучкі навчальні простори).
- Як UDL сприяє інклюзії для дітей з різними потребами.
- Проблеми впровадження UDL та шляхи їх подолання.

4. "Соціальні інновації та інклюзія: Як європейські школи залучають громаду та батьків"

○ **Завдання:** Дослідіть, які інноваційні підходи та ініціативи використовуються в європейських країнах для активного залучення батьків, громадськості та волонтерів до процесу інклюзивного навчання.

○ **Що включити:**

- Приклади проєктів, що поєднують школу та громаду.
- Моделі співпраці з батьками (наприклад, батьківські асоціації, спільні заходи, тренінги).
- Роль місцевих органів влади та неурядових організацій.
- Вплив таких ініціатив на успішність інклюзії.

5. "Виклики та бар'єри інклюзивної освіти в Європі: Спільні проблеми та індивідуальні рішення"

○ **Завдання:** Опишіть основні виклики, з якими стикаються європейські країни у впровадженні інклюзивної освіти, та проаналізуйте, як вони намагаються їх вирішити.

○ **Що включити:**

- Недостатня підготовка педагогів.
 - Проблеми фінансування та ресурсного забезпечення.
 - Спротив з боку батьків та суспільні стереотипи.
 - Недостатня фізична доступність.
 - Розбіжності у законодавстві та практиках між регіонами/країнами.
 - Приклади успішного подолання цих бар'єрів.
-

Завдання для Рефератів / Есе (1500-2500 слів)

Реферат має бути глибоким аналітичним дослідженням з посиланнями на джерела, чіткою структурою та логічними висновками.

1. "Порівняльний аналіз законодавчих та політичних рамок інклюзивної освіти у двох обраних країнах ЄС"

○ **Завдання:** Виберіть дві країни ЄС (наприклад, одну з добре розвиненою системою інклюзії, як Італія чи Швеція, та іншу, що стикається з більшими викликами, як Німеччина або країни Центральної Європи). Порівняйте їхні законодавчі основи, державну політику, фінансування та основні моделі надання інклюзивних послуг.

○ **Структура:**

- Вступ: Обґрунтування вибору країн, актуальність теми.
- Коротка довідка про розвиток інклюзії в кожній країні.
- Порівняння законодавства (ключові закони, визначення, права учнів з ООП).

- Порівняння політики (фінансування, підготовка кадрів, система підтримки).
- Аналіз ефективності та викликів у кожній країні.
- Висновки та рекомендації: Що Україна може врахувати з цього досвіду.

2. "Роль Європейського Союзу та міжнародних організацій у просуванні інклюзивної освіти в країнах-членах та країнах-кандидатах (на прикладі України)"

- **Завдання:** Дослідіть, як Європейський Союз, Рада Європи та інші міжнародні організації (наприклад, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ) впливають на розвиток інклюзивної освіти в європейських країнах, зокрема в Україні.
- **Структура:**
 - Вступ: Актуальність міжнародного впливу.
 - Огляд ключових документів ЄС/міжнародних організацій (наприклад, Стратегії ЄС щодо прав людей з інвалідністю, Резолюції Ради Європи, Конвенції ООН).
 - Механізми впливу (фінансування проєктів, надання експертизи, розробка рекомендацій, моніторинг).
 - Аналіз конкретних проєктів та ініціатив в Україні за підтримки ЄС/міжнародних партнерів.
 - Оцінка успіхів та викликів у впровадженні міжнародних стандартів в Україні.
 - Висновки: Перспективи подальшої інтеграції України в європейський інклюзивний простір.

3. "Професійна підготовка та роль педагогів в інклюзивних освітніх системах Європи: Кращі практики та виклики"

- **Завдання:** Проаналізуйте моделі підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в інклюзивному середовищі у кількох європейських країнах.
- **Структура:**
 - Вступ: Важливість підготовки кадрів.
 - Огляд різних моделей підготовки (наприклад, базові курси для всіх вчителів, спеціалізація, постійний професійний розвиток).
 - Опис ролі вчителя, асистента вчителя, корекційних педагогів, психологів у різних країнах.
 - Приклади кращих практик (наприклад, програми наставництва, міждисциплінарні команди, використання технологій).
 - Аналіз викликів (недостатність годин на підготовку, відсутність практичного досвіду, брак мотивації).
 - Висновки: Рекомендації для вдосконалення системи підготовки педагогів в Україні.

4. "Залучення батьків та громадських організацій в інклюзивний освітній процес у Європі: Порівняльний аспект"

- **Завдання:** Дослідіть, як різні європейські країни залучають батьків та громадські організації до інклюзивного освітнього процесу, та оцініть ефективність цих моделей.

- **Структура:**

- Вступ: Важливість партнерства.
- Моделі залучення батьків (індивідуальні плани, батьківські ради, тренінги для батьків).
- Роль громадських організацій (лобіювання, надання послуг, адвокація, просвітницька діяльність).
- Приклади успішної співпраці між школою, батьками та ГО у різних європейських країнах.
- Виклики (недовіра, брак інформації, мовні бар'єри) та шляхи їх подолання.
- Висновки та рекомендації для України.

5. "Інклюзивна освіта та цифровізація: Як технології змінюють підхід до навчання осіб з ООП в Європі"

- **Завдання:** Проаналізуйте, як цифрові технології (наприклад, допоміжні технології, адаптивні навчальні платформи, VR/AR) використовуються для підтримки інклюзивної освіти в європейських країнах.

- **Структура:**

- Вступ: Потенціал технологій для інклюзії.
- Огляд різних типів технологій та їх застосування для різних категорій ООП (наприклад, програми для читання з екрану, програми для перетворення тексту в мову, спеціалізовані клавіатури, додатки для комунікації, ігрові навчальні платформи).
- Приклади успішних проєктів та ініціатив у європейських школах.
- Виклики впровадження (доступність технологій, підготовка вчителів, кібербезпека).
- Висновки: Перспективи та рекомендації для України.

Квіз-тест для самоперевірки:

1. Яка з наведених складових інклюзії передбачає розробку навчальних програм, матеріалів та методів, які враховують різноманітні потреби всіх учнів із самого початку?

А. Фізична доступність

Б. Універсальний дизайн для навчання (UDL)

В. Професійний розвиток педагогів

Г. Індивідуалізація навчання

2. Яка з наведених передумов є найважливішою для успішної розбудови інклюзивного середовища в освітньому закладі?

- А.Сформована інклюзивна культура та позитивне ставлення
- Б.Наявність дорогого сучасного обладнання
- В.Строгий контроль з боку Міністерства освіти
- Г.Повна відсутність конфліктів у колективі

3. Яка з причин найчастіше призводить до формального підходу в інклюзії, коли вона впроваджується 'для галочки'?

- А.Відсутність чітких законодавчих норм
- Б.Недостатня підготовленість педагогічних кадрів та відсутність інклюзивної культури
- В.Занадто активна участь батьків
- Г.Надлишок фінансування

4. Яку роль відіграє тісна співпраця з Інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ) у розбудові інклюзивного середовища?

- А.ІРЦ займається виключно фінансовим забезпеченням інклюзивних класів
- Б.ІРЦ замінює роботу шкільного психолога та логопеда
- В.ІРЦ проводить комплексну оцінку, надає рекомендації та методичну підтримку закладам освіти
- Г.ІРЦ приймає остаточне рішення про зарахування дитини до інклюзивного класу

5. Що означає 'безбар'єрність' у контексті інклюзії, крім фізичних пандусів та ліфтів?

- А.Лише наявність достатньої кількості шкільних парт
 - Б.Проведення всіх уроків онлайн
 - В.Усунення інформаційних, комунікаційних та психологічних бар'єрів
 - Г.Виключно адаптація навчальних планів
-

ТЕМА 5.

РОЛЬ ПЕДАГОГА, БАТЬКІВ ТА СУСПІЛЬСТВА У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Причини неефективності інклюзії в освітніх закладах.

Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

Роль суспільства у впровадженні інклюзивної освіти.

Волонтерство та адвокатство батьків. Відповідальність.

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Причини неефективності інклюзії в освітніх закладах

Незважаючи на значні зусилля та законодавчі зміни, інклюзія в Україні все ще стикається з багатьма викликами, які можуть призводити до її неефективності.

1. **Недостатнє фінансування та матеріально-технічна база:** Нехватка коштів на створення безбар'єрного середовища, придбання спеціального обладнання, адаптованих підручників та посібників. Це призводить до того, що інклюзивні класи існують формально, але не забезпечують реальних потреб учнів.
2. **Неготовність педагогічних кадрів:** Відсутність належної підготовки вчителів для роботи з різними категоріями дітей з ООП. Страх, невпевненість, недостатні знання щодо диференціації, адаптації та роботи з поведінковими особливостями можуть призводити до вигорання вчителів та низької якості навчання.
3. **Спротив або нерозуміння з боку батьків (як дітей з ООП, так і їхніх однолітків):**
 - **Батьки дітей з ООП:** Можуть не вірити в інклюзію, боятися дискримінації, не знати своїх прав або не розуміти важливості співпраці зі школою.
 - **Батьки інших учнів:** Можуть побоюватися, що інклюзія знизить якість освіти для їхніх дітей, або що "особливі" діти будуть заважати навчальному процесу. Це породжує конфлікти та напругу.
4. **Брак фахівців супроводу:** Недостатня кількість асистентів вчителів, корекційних педагогів, логопедів, психологів, або їхня недостатня кваліфікація. Без належного супроводу вчителі залишаються один на один з викликами.

5. **Формальний підхід:** Інклюзія впроваджується "для галочки", щоб відповідати нормам, а не для реального включення дітей. Це проявляється у відсутності індивідуалізації, нерозробці або формальному складанні ІПР, ігноруванні рекомендацій ІРЦ.

6. **Відсутність інклюзивної культури:** Стереотипи, упередження та дискримінація з боку учнів, педагогів та адміністрації. Булінг, ізоляція, відсутність емпатії.

7. **Недосконалість законодавчої бази та її застосування:** Хоча законодавство є, можуть бути прогалини, суперечності або відсутність чітких механізмів реалізації на місцях. Також часто виникають проблеми з контролем за дотриманням норм.

8. **Неефективна взаємодія між структурами:** Слабка координація між школами, ІРЦ, закладами охорони здоров'я та соціального захисту.

Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти

Педагог є центральною фігурою в інклюзивному класі, оскільки саме він безпосередньо взаємодіє з учнями та створює навчальний процес.

- **Адаптація та індивідуалізація:** Педагог відповідає за адаптацію навчальних програм, матеріалів та методів відповідно до **індивідуальних освітніх потреб** кожної дитини. Це включає розробку та реалізацію **Індивідуальних програм розвитку (ІПР)**, використання **Універсального Дизайну для Навчання (UDL)**, диференціацію завдань та оцінювання.

- **Створення сприятливого клімату:** Вчитель формує атмосферу **прийняття, поваги та взаємодопомоги** у класі. Він навчає дітей толерантності, емпатії та навичкам ефективної взаємодії з однолітками, які мають особливі потреби.

- **Співпраця з командою супроводу:** Педагог є активним членом **команди психолого-педагогічного супроводу**. Він тісно співпрацює з психологом, соціальним працівником, асистентом вчителя, логопедом, корекційним педагогом, обмінюючись інформацією та спільно розробляючи стратегії підтримки.

- **Взаємодія з батьками:** Вчитель є першим контактом для батьків. Він інформує їх про прогрес дитини, обговорює труднощі, залучає до освітнього процесу та спільного прийняття рішень.

- **Безперервний професійний розвиток:** Інклюзія вимагає від педагога постійного навчання, освоєння нових методик, технологій та знань про особливості розвитку різних категорій дітей.

Роль суспільства у впровадженні інклюзивної освіти

Суспільство є тим фундаментом, на якому будується інклюзивна освіта. Його ставлення, підтримка та ресурси визначають успіх цього процесу.

- **Зміна свідомості та подолання стереотипів:** Суспільство має відмовитися від медичної моделі інвалідності та прийняти соціальну модель, де інвалідність розглядається як наслідок бар'єрів у середовищі, а не як особиста проблема. Це вимагає широких просвітницьких кампаній.
 - **Забезпечення доступності:** Суспільство відповідальне за створення **безбар'єрного простору** не лише в школах, а й у всьому навколишньому середовищі (транспорт, інфраструктура, громадські місця). Це дозволяє дітям з ООП повноцінно брати участь у житті громади.
 - **Законодавча та фінансова підтримка:** Держава, як представник суспільства, повинна забезпечувати належне фінансування інклюзивної освіти та вдосконалювати законодавчу базу, щоб вона відповідала міжнародним стандартам.
 - **Активність громадських організацій та ЗМІ:** Громадські організації відіграють ключову роль у адвокації прав людей з інвалідністю, наданні підтримки, проведенні тренінгів та моніторингу впровадження інклюзії. ЗМІ мають поширювати достовірну інформацію, висвітлювати історії успіху та руйнувати стереотипи.
 - **Культивування різноманітності як цінності:** Суспільство має розуміти, що різноманітність (включаючи людей з інвалідністю) збагачує його, робить більш сильним, стійким та інноваційним.
-

Волонтерство в контексті інклюзії

Волонтерство – це добровільна, безоплатна діяльність, спрямована на надання допомоги та підтримки тим, хто її потребує. В контексті інклюзивної освіти та суспільства, волонтери відіграють надзвичайно важливу роль, доповнюючи роботу фахівців та сприяючи створенню більш відкритого та підтримуючого середовища.

Роль волонтерів в інклюзії:

- **Підтримка дітей:** Волонтери можуть надавати індивідуальну підтримку дітям з особливими освітніми потребами (ООП) у школі або поза нею. Це може бути допомога з виконанням завдань, супровід на екскурсіях, участь у шкільних заходах, допомога в організації дозвілля та соціалізації.
- **Допомога педагогам:** Волонтери можуть асистувати вчителям в інклюзивних класах, допомагаючи з організацією навчального процесу,

підготовкою матеріалів, індивідуальною роботою з учнями. Це дозволяє вчителям приділяти більше уваги освітнім потребам усіх дітей.

- **Створення безбар'єрного середовища:** Волонтери можуть брати участь у проєктах з облаштування шкіл та громадських просторів, роблячи їх доступнішими для людей з інвалідністю (наприклад, встановлення пандусів, облаштування ігрових майданчиків, адаптація інформації).

- **Просвітницька діяльність:** Волонтери часто беруть участь у кампаніях з підвищення обізнаності суспільства про інклюзію, руйнування стереотипів, проведення інтерактивних заходів та презентацій. Вони допомагають формувати толерантне та відкрите ставлення.

- **Організація дозвілля та соціалізація:** Волонтери можуть організовувати та проводити інклюзивні заходи (спортивні змагання, творчі майстер-класи, походи), де діти з ООП можуть взаємодіяти зі своїми однолітками у невимушеній атмосфері.

- **Надання психосоціальної підтримки:** Деякі волонтери, що мають відповідну підготовку, можуть надавати емоційну підтримку батькам та сім'ям дітей з ООП.

Важливість волонтерства:

- **Додаткові ресурси:** Волонтери є цінним людським ресурсом, який доповнює обмежені бюджетні та кадрові можливості закладів.

- **Створення інклюзивної культури:** Волонтерська діяльність сприяє поширенню ідей інклюзії в громаді, залучає більше людей до участі та змінює суспільну свідомість.

- **Розвиток емпатії:** Для самих волонтерів це є унікальним досвідом, що розвиває емпатію, соціальні навички та розуміння різноманітності.

Адвокатство батьків

Адвокатство батьків (або батьківське адвокатство) – це активна діяльність батьків (або опікунів) дітей з особливими освітніми потребами, спрямована на **захист прав та інтересів** своїх дітей, забезпечення їхнього доступу до належних освітніх послуг та створення умов для їх повноцінного розвитку та інтеграції в суспільство.

Це більше, ніж просто участь; це **цілеспрямоване лобювання, представництво та боротьба** за права своєї дитини на всіх рівнях – від класу до національної політики.

Основні напрямки адвокатства батьків:

- **Індивідуальне адвокатство:**
 - **Відстоювання права на інклюзивне навчання:** Звернення до адміністрації школи, відділів освіти, Інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ) з вимогою створити інклюзивний клас/групу.

- **Участь у розробці та реалізації ІПР:** Активне обговорення та внесення пропозицій до Індивідуальної програми розвитку дитини, контроль за її виконанням.
- **Забезпечення ресурсів:** Вимоги щодо надання асистента вчителя, корекційно-розвиткових занять, адаптованих матеріалів та технічних засобів навчання.
- **Вирішення конфліктів:** Представлення інтересів дитини у конфліктних ситуаціях з педагогами, адміністрацією або іншими батьками.
- **Колективне адвокатство:**
 - **Об'єднання в громадські організації:** Батьки створюють та приєднуються до батьківських асоціацій, громадських об'єднань, які спільно лобюють зміни в законодавстві, проводять просвітницькі кампанії та надають підтримку іншим батькам.
 - **Вплив на політику:** Участь у робочих групах, громадських слуханнях, консультаціях з органами влади для формування політики у сфері інклюзивної освіти.
 - **Просвітницька та інформаційна робота:** Поширення достовірної інформації про інклюзію, успішні кейси, права дітей з ООП через ЗМІ, соціальні мережі, конференції.
 - **Моніторинг та контроль:** Відстеження дотримання законодавства у сфері інклюзивної освіти та притягнення уваги до випадків порушень.
- Важливість адвокатства батьків:**
 - **Рушійна сила змін:** Часто саме батьки є першими, хто починає боротися за права своїх дітей та вимагати змін у системі, стаючи каталізаторами впровадження інклюзії.
 - **Забезпечення реалізації прав:** Батьківське адвокатство гарантує, що законодавчо закріплені права на інклюзивну освіту не залишаються лише на папері, а реалізуються на практиці.
 - **Експертиза зсередини:** Батьки найкраще знають своїх дітей та їхні потреби, тому їхній голос є незамінним у плануванні та наданні освітніх послуг.
 - **Формування сильного громадянського суспільства:** Активні батьківські спільноти є ознакою розвиненого громадянського суспільства, здатного впливати на державну політику та захищати права вразливих груп.

ПОСИЛАННЯ ДО ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ

Інклюзія в освіті: що потрібно знати навчальним закладам та батькам
https://www.youtube.com/watch?v=N67ZesfR_a0

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Творчо-дослідні завдання:

Ці завдання вимагають від здобувачів не лише відтворення знань, а й їх застосування в нових ситуаціях, критичного мислення та творчого підходу.

1. Розробка кейсу "Інклюзія в дії":

- **Завдання:** Розробіть детальний кейс-стаді, що описує успішне впровадження інклюзивного навчання для дитини з особливими освітніми потребами (наприклад, дислексія, розлади аутистичного спектру, порушення зору тощо) у закладі освіти. В кейсі чітко розкрийте **роль педагогів** (асистент вчителя, корекційний педагог, класовод), **батьків** (їхня співпраця, очікування, участь) та **суспільства** (реакція однолітків, підтримка громади, доступність середовища).

- **Вимоги:** Кейс має містити: опис вихідної ситуації, виклики, які виникали, шляхи їх вирішення, конкретні педагогічні стратегії, приклади взаємодії, отримані результати. Обсяг: 3-5 сторінок друкованого тексту.

2. Проект "Інклюзивна школа майбутнього":

- **Завдання:** Створіть візуальний або текстовий проект інклюзивної школи (або дитячого садочка) майбутнього. Яким ви її бачите?

- **Вимоги:** Проект має відображати:

- **Особливості педагогічного колективу:** Які компетенції матимуть вчителі? Як буде організована їхня взаємодія?

- **Форми співпраці з батьками:** Які інноваційні методи залучення батьків ви пропонуєте?

- **Взаємодія із суспільством:** Як школа буде співпрацювати з громадою, залучати волонтерів, використовувати ресурси міста?

- **Інклюзивне середовище:** Опишіть або візуалізуйте доступність приміщень, використання технологій, організацію простору.

- **Формат:** Презентація (10-15 слайдів), відеоролик (до 5 хв), макет, або детальний опис (4-6 сторінок).

3. Есе "Моя візія інклюзії":

- **Завдання:** Напишіть есе, що розкриває ваше особисте бачення інклюзивної освіти та її значення для розвитку сучасного суспільства.

- **Вимоги:** Есе має містити:

- Ваше розуміння терміна "інклюзія" та її філософських засад.

- Аналіз основних викликів та переваг впровадження інклюзивної освіти в Україні.

- Ваші пропозиції щодо підвищення ефективності взаємодії педагогів, батьків та суспільства для досягнення цілей інклюзії.

- Приклади з особистого досвіду або спостережень (якщо є).

- **Обсяг:** 2-3 сторінки друкованого тексту.

Серія питань для оцінки рівня володіння знаннями

Ці питання охоплюють ключові аспекти теми та дозволяють оцінити розуміння здобувачами теоретичних засад та практичних аспектів інклюзивної освіти. Питання можна використовувати як для усного опитування, так і для письмової контрольної роботи.

Блок 1: Роль педагога

1. Які **компетенції** є найбільш важливими для педагога, що працює в інклюзивному класі?
2. Опишіть, як педагог може **адаптувати навчальний матеріал** та методи викладання до потреб учнів з різними видами ООП. Наведіть конкретні приклади.
3. Яким чином **асистент вчителя** сприяє інклюзивному навчанню? Опишіть його ключові функції та сфери взаємодії з педагогом.
4. Які **стратегії співпраці** може використовувати педагог з іншими фахівцями (психологом, логопедом, дефектологом) для підтримки учня з ООП?
5. Як педагог може **сформувати толерантне та підтримуюче середовище** в класі для всіх учнів?

Блок 2: Роль батьків

1. Чому **активна участь батьків** є надзвичайно важливою для успішного впровадження інклюзивної освіти?
2. Які **форми співпраці** закладу освіти з батьками дітей з ООП ви вважаєте найефективнішими?
3. З якими **викликами** можуть стикатися батьки дітей з ООП у процесі інклюзивного навчання? Як освітній заклад може їх підтримати?
4. Які **права та обов'язки** мають батьки дітей з ООП у системі інклюзивної освіти?
5. Як можна **подолати можливі конфлікти або непорозуміння** між педагогами та батьками в процесі організації інклюзивного навчання?

Блок 3: Роль суспільства

1. Яким чином **суспільні стереотипи та упередження** можуть впливати на впровадження інклюзивної освіти? Як їх можна подолати?
2. Опишіть роль **громадських організацій** у розвитку інклюзивної освіти в Україні. Наведіть приклади їхньої діяльності.
3. Чому **фізична доступність** середовища (шкіл, транспорту, громадських місць) є важливою складовою інклюзивної освіти?
4. Як **засоби масової інформації** можуть сприяти формуванню позитивного ставлення до інклюзії в суспільстві?
5. Які **державні програми або ініціативи** спрямовані на підтримку інклюзивної освіти в Україні?

ТЕМА 6.

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА КОМАНДА ТА ЇЇ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Нормативно-правова база щодо організації інклюзивного навчання

Основні завдання команди супроводу

Склад команди супроводу

Організація роботи команди супроводу

Порядок розроблення командою супроводу індивідуальної програми розвитку

Порядок функціонування команди супроводу

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Нормативно-правова база щодо організації інклюзивного навчання

<https://sqe.gov.ua/yakisne-inklyuzivne-navchannya-to-do-list-dlya-dir/>

Закон України «Про освіту» гарантує кожному рівні умови доступу до освіти та забезпечує батькам право обирати заклад освіти, програму, вид та форму здобуття освіти власними дітьми. Здобувачам освіти з особливими освітніми потребами необхідно забезпечити постійну або часткову підтримку під час освітнього процесу, втім держава має забезпечити їм доступ до освіти у школі на рівні з іншими дітьми. За заявою батьків заклад зобов'язаний створити інклюзивний клас в обов'язковому порядку. Якщо ж особливі освітні потреби в учнів виявлені під час освітнього процесу, заклад освіти докладає власних зусиль для їх мінімізації. Коли зусиль закладу освіти недостатньо, керівник закладу рекомендує батькам звернутися до ІРЦ для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи. Підтримку, з урахуванням виявлених у здобувача освіти особливих освітніх потреб, організовують на підставі висновку, складеного фахівцями ІРЦ. Заклад на цьому шляху не один — засновник забезпечує створення у школі інклюзивного середовища.

Знання керівником закладу освіти нормативно-правової бази щодо організації інклюзивного освітнього середовища — запорука коректної реалізації усіх необхідних для цього кроків та налагодження якісного освітнього процесу. Орієнтація в законодавстві підсилює узгодженість дій, планування, контроль результатів, а також є беззаперечним захистом від дискримінації, упередженого

ставлення до учня з особливими освітніми потребами, некомпетентних розпоряджень чи намірів.

Організацію інклюзивного навчання регулюють:

- Закон України «[Про освіту](#)»;
- Закон України «[Про повну загальну середню освіту](#)».
- Закон України «Про дошкільну освіту» (2001)

https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/530-2019-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text

- Закон України «Про вищу освіту» (2014)
(zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text)

Норми Законів реалізуються через постанови Кабінету Міністрів, зокрема:

- «[Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах](#)» (від 15.08.2011 № 872);
- «[Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти](#)» (від 21.08.2019 № 779).
- Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти
https://stvselrada.gov.ua/userfiles/gv/npb/dockilla/530.pdf?utm_source=chatgpt.com

Фінансування інклюзивної освіти унормовано:

- [статтею 103-3 Бюджетного кодексу України](#);
 - Постановою Кабінету Міністрів «[Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами](#)» (від 14.02.2017 № 88).
-

Основні завдання Команди супроводу

Пріоритетними напрямками роботи Команди супроводу є:

- збір інформації про особливості розвитку, інтереси, труднощі, освітні потреби та можливості дитини з ООП на етапах створення, реалізації та моніторингу виконання індивідуальної програми розвитку (далі – ІПР);
- оцінка та визначення потреби в наданні дитині підтримки I рівня або надання рекомендацій батькам звернутися до ІРЦ для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи;
- розроблення **ІПР для кожної дитини з ООП** відповідно до рекомендацій фахівців ІРЦ, моніторинг її виконання з метою коригування та визначення динаміки розвитку дитини;

- визначення напрямів надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги) з урахуванням висновку ІРЦ (за наявності) та забезпечення надання цих послуг;
 - реалізація ІПР та корекційно-розвиткового складника освітньої програми під час освітнього процесу;
 - надання методичної підтримки педагогічним працівникам ЗДО з організації інклюзивного навчання;
 - створення сприятливого освітнього середовища для соціальної інтеграції дитини з ООП;
 - проведення консультативної роботи з батьками дітей з ООП щодо особливостей їх розвитку, навчання та виховання;
 - здійснення інформаційно-просвітницької роботи в ЗДО серед учасників освітнього процесу з метою недопущення дискримінації та порушення прав дітей з ООП, формування дружнього та неупередженого ставлення до них.
-

Склад Команди супроводу

Персональний склад Команди супроводу визначається з урахуванням індивідуальних потреб дитини з ООП та затверджується наказом керівника закладу дошкільної освіти.

До складу **Команди супроводу входять учасники, які виконують такі основні функції:**

1) Директор/вихователь-методист:

- формує склад та організовує роботу Команди супроводу, здійснює контроль за виконанням завдань її членами;
- залучає фахівців (консультантів) ІРЦ та (за потреби) інших спеціалістів (залучених медичних працівників, спеціалістів системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо) до роботи Команди супроводу;
- залучає фахівців до надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги) дітям з ООП;
- призначає відповідальну особу за координацію розроблення ІПР, розробляє її спільно з іншими членами Команди,
- відповідає за реалізацію та забезпечує контроль за станом її виконання;
- визначає уповноважену особу за внесення інформації до системи автоматизації роботи ІРЦ;
- залучає батьків дитини з ООП до розроблення і погодження ІПР;
- контролює якість надання освітніх, психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дитині з ООП;
- залучає ресурси ЗДО для забезпечення I рівня підтримки для дітей, які цього потребують;

- здійснює інші заходи, направлені на забезпечення освіти дітей з ООП.

2) Вихователі, які безпосередньо працюють з дитиною з ООП:

- забезпечують спостереження за дитиною під час освітнього процесу та проводять оцінку її розвитку з метою визначення потреби в наданні підтримки I рівня та подальшого розроблення ІПР або надання інших рекомендацій;
- здійснюють адаптацію освітнього середовища, адаптацію та/або модифікацію освітніх програм відповідно до потреб та можливостей дитини з ООП;
- розробляють та реалізують спільно з іншими членами Команди супроводу ІПР;
- забезпечують освітній процес дитини з ООП з урахуванням особливостей її розвитку та ІПР;
- інформують членів Команди супроводу про особливості навчально-пізнавальної діяльності дитини, її сильні сторони та потреби, результати виконання нею освітньої програми;
- визначають спільно з іншими педагогічними працівниками рівень досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР;
- створюють належний мікроклімат у дитячому колективі та сприяють соціалізації дитини з ООП;
- забезпечують психологічну підтримку дитини з ООП;
- надають інформацію батькам дитини з ООП про результати виконання нею індивідуальної освітньої програми.

3) Практичний психолог:

- забезпечує спостереження за дитиною під час освітнього процесу та проводить оцінку її розвитку з метою визначення потреби в наданні підтримки I рівня та подальшого розроблення ІПР або надання інших рекомендацій;
- здійснює цілеспрямоване вивчення та моніторинг розвитку і психологічного стану дитини з ООП;
- бере участь у розробленні ІПР;
- здійснює психологічний супровід дитини з ООП;
- надає рекомендації, консультації та методичну допомогу педагогічним працівникам щодо організації освітнього процесу дитини з ООП;
- здійснює заходи щодо забезпечення комфортного освітнього середовища та сприятливого психологічного клімату;
- надає психологічну допомогу дітям з ООП та вихователям, іншим фахівцям, які працюють з ними;
- забезпечує консультування та психологічну підтримку батьків дитини з ООП.

4) Соціальний педагог:

- бере участь у розробленні ІПР;

- виявляє соціальні проблеми, які потребують негайного вирішення, за потреби надає рекомендації щодо звернення до відповідних фахівців;
- вивчає соціальні умови розвитку дитини з ООП;
- сприяє соціалізації дитини з ООП, її адаптації у новому дитячому колективі;
- інформує батьків дитини з ООП про мережу закладів позашкільної освіти, сприяє її залученню до участі в гуртках, секціях з урахуванням її потреб та можливостей;
- надає рекомендації учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини з ООП в колектив однолітків, формування позитивного мікроклімату та подолання особистісних і міжособистісних конфліктів.

5) Педагогічних працівників, які здобули вищу освіту за спеціальністю «Спеціальна освіта» (далі — учителі спеціальної освіти):

- забезпечують спостереження за дитиною з ООП під час освітнього процесу та проводять оцінку її розвитку з метою визначення потреби в наданні підтримки I рівня та подальшого розроблення ІПР або надання інших рекомендацій *(цю функцію виконують лише вчителі спеціальної освіти, які входять до штатного розпису ЗДО);*
- надають рекомендації педагогічним працівникам щодо особливостей організації освітнього процесу, реалізації корекційно-розвиткових цілей, технологій для досягнення кінцевих цілей, визначених в ІПР *(цю функцію виконують лише вчителі спеціальної освіти, які входять до штатного розпису ЗДО);*
- надають інформацію членам Команди супроводу про особливості психофізичного розвитку, сильні сторони, можливості та освітні потреби дитини з ООП;
- беруть участь у розробленні та реалізації ІПР;
- здійснюють моніторинг досягнень у відповідній сфері розвитку дитини відповідно до ІПР;
- здійснюють консультативну роботу з батьками дитини з ООП;
- надають рекомендації щодо універсального дизайну та розумного пристосування освітнього середовища.

6) Асистент вихователя:

- взаємодіє з вихователем під час освітнього процесу;
- забезпечує індивідуалізацію освітнього процесу для дитини з ООП шляхом адаптації освітнього середовища, адаптації або модифікації навчальних матеріалів та підготовку індивідуальних завдань відповідно до індивідуальних особливостей розвитку;
- бере участь в організації освітнього процесу дитини з ООП, забезпечує її включення до дитячого колективу, надає їй допомогу у виконанні завдань та залучає її до різних видів освітньої діяльності;

- забезпечує комфортне сприймання освітнього матеріалу всіма вихованцями групи, зокрема дитиною з ООП;
- здійснює спостереження за дитиною з ООП з метою вивчення її індивідуальних особливостей та інформує членів Команди супроводу про результати;
- бере участь у розробленні ІПР;
- надає допомогу всім вихованцям групи для забезпечення якісного здобуття ними дошкільної освіти та створення комфортного психологічного клімату в дитячому колективі;
- здійснює оцінку спільно з вихователем рівня досягнення поставлених цілей, передбачених ІПР;
- надає інформацію батькам дитини з ООП щодо здобуття нею дошкільної освіти.

7) Фахівець (консультант) інклюзивно-ресурсного центру:

- інформує заклад освіти щодо категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та рівнів підтримки дитини з ООП під час забезпечення інклюзивного навчання;
- надає інформацію членам Команди супроводу про особливості психофізичного розвитку, сильні сторони, можливості та потреби дитини з ООП;
- надає рекомендації щодо розроблення, виконання та коригування ІПР і особливостей забезпечення психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (допомоги), змісту, форм та методів роботи відповідно до потенційних можливостей дитини з ООП;
- надає консультації щодо забезпечення адаптації чи модифікації освітньої програми;
- здійснює системний кваліфікований супровід дитини з ООП;
- надає рекомендації щодо універсального дизайну та створення розумного пристосування освітнього середовища;
- надає консультативну, психологічну допомогу батькам дитини з ООП у формуванні позитивної мотивації щодо навчання, розвитку та виховання дитини.

8) Батьки дитини з особливими освітніми потребами:

- надають інформацію про дитину (особливості психофізичного розвитку, сильні сторони, спосіб навчання, успіхи, труднощі під час виконання завдань тощо);
- беруть участь у розробленні та реалізації ІПР;
- створюють умови для навчання, виховання та розвитку дитини з ООП.

9) Асистент дитини з особливими освітніми потребами:

- надає підтримку та допомогу дитині з ООП під час освітнього процесу в пересуванні, самообслуговуванні, комунікації, харчуванні, орієнтації у просторі;

- здійснює спостереження за станом здоров'я дитини та надає допомогу медичному працівникові під час проведення необхідних процедур (за потреби);
- надає допомогу дитині з ООП під час різних видів діяльності;
- інформує членів Команди супроводу про потреби дитини з ООП;
- невідкладно інформує членів Команди супроводу про факт булінгу, свідком якого він був особисто або дізнався від інших осіб, вживає невідкладних заходів для припинення цькування.

10) Медичний працівник закладу освіти:

- інформує членів Команди супроводу про стан здоров'я та психофізичні особливості розвитку дитини з ООП (за згодою її батьків).

11) Представник команди раннього втручання, який безпосередньо працював з дитиною з особливими освітніми потребами та її сім'єю під час надання послуги раннього втручання (за наявності):

- інформує членів Команди супроводу про послугу раннього втручання, яку отримала родина;
- надає інформацію про динаміку та актуальний рівень розвитку, сильні сторони, можливості та труднощі дитини з ООП з точки зору активності та участі в щоденній діяльності;
- готує рекомендації щодо створення необхідних умов для подальшого розвитку дитини з ООП та її адаптації в умовах ЗДО;
- бере участь у розробленні ІПР, у створенні та адаптації розвиваючого середовища відповідно до індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП;
- обговорює з членами Команди супроводу та бере участь в адаптації приміщень закладу освіти відповідно до індивідуальних потреб дитини з ООП.

11) Запрошені медичні працівники, в тому числі клінічний психолог, лікар-психіатр дитячий.

12) Спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей.

13) Інші особи, включення яких було ініційовано батьками дитини з ООП згідно з відповідною заявою за умови аргументації такої потреби та/або надання підтвердження їх кваліфікації тощо.

Робота членів Команди супроводу здійснюється в межах їх основного робочого часу.

Організація роботи Команди супроводу

Для дитини, яка потребує постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі та **не має висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи**, за заявою одного з законних представників керівник ЗДО створює Команду супроводу. У заяві батьки вказують:

- причину потреби постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі;
- кандидатури осіб, які можуть бути включені до Команди супроводу, з аргументацією такої потреби та/або підтвердженням відповідної кваліфікації залучених фахівців (за бажанням).

З метою визначення потреби в постійній чи тимчасовій підтримці в освітньому процесі Команда супроводу в строк **від 2-х тижнів до місяця** здійснює:

- спостереження за дитиною;
- вивчення психофізичного стану дитини;
- консультації з батьками дитини та особами, які були запрошені до роботи Команди супроводу;
- оцінку потреби дитини в наданні підтримки.

За результатами спостереження, вивчення психофізичного стану дитини та оцінки її потреби в наданні підтримки Команда супроводу приймає рішення про:

- надання дитині підтримки I рівня відповідно до [Порядку організації інклюзивного навчання в закладах дошкільної освіти](#). На підставі цього рішення, зафіксованого у протоколі, розробляється індивідуальна програма розвитку;
- надання рекомендацій батькам звернутися до ІРЦ з метою проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини;
- відсутність підстав для надання дитині підтримки I рівня в ЗДО.

Для дитини з ООП, яка **має висновок про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи**, з моменту її зарахування до інклюзивної/спеціальної групи ЗДО керівник закладу в **обов'язковому** порядку затверджує наказом персональний склад Команди супроводу та створює умови для її діяльності.

Команда супроводу в строк **від 2-х тижнів до місяця** здійснює:

- аналіз висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи;
- спостереження за дитиною з ООП;
- вивчення психофізичного стану дитини з ООП з метою подальшого розроблення ІПР;
- консультації з батьками дитини з ООП та особами, які були запрошені до роботи Команди супроводу;
- консультації з іншими фахівцями, зокрема спеціальних закладів освіти (за потреби);

- аналіз індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності) та інших документів, наданих батьками дитини з ООП;
- розроблення індивідуальної програми розвитку.

З урахуванням динаміки розвитку дитини Команда супроводу спільно з фахівцем ІРЦ та за погодженням із її батьками може прийняти рішення **про зміну рівня підтримки** (виключно в межах суміжного рівня) протягом навчального року. Це рішення фіксується в протоколі засідання Команди супроводу, підписується всіма її членами та завантажується до системи автоматизації роботи ІРЦ.

Порядок розроблення Командою супроводу індивідуальної програми розвитку

З метою індивідуалізації освітнього процесу для дитини з особливими освітніми потребами Командою супроводу розробляється індивідуальна програма розвитку. Цей документ:

- складається на навчальний рік за формою, визначеною законодавством (за потреби за рішенням Команди супроводу — на літній період);
- підписується всіма членами Команди супроводу та одним із батьків дитини з ООП;
- затверджується керівником ЗДО;
- зберігається в ЗДО не менше ніж три роки;
- обліковується у системі автоматизації роботи ІРЦ;
- переглядається тричі на навчальний рік (за потреби частіше).

Команда супроводу визначає способи адаптації (за необхідності модифікації) освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП.

Порядок функціонування Команди супроводу

Однією з організаційних форм діяльності Команди супроводу є засідання її членів, які проводяться **не менше трьох разів** протягом навчального року в режимі онлайн та/або у змішаному очно-дистанційному форматі. За потреби кожен член Команди супроводу може ініціювати проведення позачергового засідання.

Головою засідання Команди супроводу є директор або вихователь-методист, а секретар обирається з числа педагогічних працівників закладу дошкільної освіти.

Рішення засідання Команди супроводу приймаються за результатами колегіального обговорення шляхом відкритого голосування (за умови присутності на засіданні не менше 2/3 від загального складу). Воно оформляється протоколом, який веде секретар засідання та підписується головою і всіма членами засідання.

Протоколи засідання зберігаються в ЗДО не менше п'яти років.

ПОСИЛАННЯ ДО ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ.

Додатково ЗАКони до тих, що у розділі:

- [«Про повну загальну середню освіту»](#)
- [«Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»](#)
- [«Конвенція про права осіб з інвалідністю»](#)
- [«Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»](#)
- [Закон України «Про освіту» № 2145-VII від 05.09.2017 \(із змінами\)](#)
- [Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» \(№1324 – VII від 5 червня 2014 року\)](#)
- [Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів» \(№ 4213-VI від 22.12.2011\)](#)
- [Закон України «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу» \(№2442-17 від 06.07.2010\)](#)
- [Закон України «Про дошкільну освіту» від 20.12.2001 \(зі змінами\)](#)

Додатково АКТИ та НАКАЗИ до тих, що є у розділі:

Акти Кабінету Міністрів України:

- [Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня від 24 березня 2021 р. № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 16 березня 2019 р. №221 «Про затвердження Положення про спеціальну школу та Положення про навчально-реабілітаційний центр»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 4 квітня 2019 р. № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти»](#)

- [Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної \(професійно-технічної\) освіти»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 734 «Про організацію діяльності загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2009 р. N 784 «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. №1242 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та \(або\) розумового розвитку»](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2002 р. № 1243 «Про невідкладні питання діяльності дошкільних та інтернатних навчальних закладів»](#)

Накази Міністерства:

- [Наказ Міністерства освіти і науки України № 769 від 29.08.2022 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-10 \(11\) класів закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами»](#)
- [Наказ Міністерства освіти і науки України № 836 від 19.09.2022 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність деяких наказів Міністерства освіти і науки України.»](#)
- [Наказ Міністерства освіти і науки України № 1317 від 07.12.2021 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 \(11\) класів закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами»](#)
- [Наказ Міністерства освіти і науки України № 944 від 22.07.2020 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти III ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#)
- [Наказ Міністерства освіти і науки України №1310 від 18.10.2019 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»](#)

- [Наказ Міністерства освіти і науки України №808 від 10.06.2019 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України № 627 від 12.06.2018](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки України № 814 від 26.07.2018 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами»](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки України № 627 від 12.06.2018 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки України № 693 від 25.06.2018 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки молоді та спорту України Міністерства соціальної політики України № 995/557 від 10.09.2012 «Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 «Концепція розвитку інклюзивної освіти»](#)
 - [Наказ Міністерства освіти і науки України № 1205 від 06.12.2010 «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти»](#)
-

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО).

1. Мультидисциплінарний підхід в роботі з сім'єю, формування мультидисциплінарної команди
<https://www.youtube.com/watch?v=J6TcDsswzOk>
 2. Засідання команди психолого-педагогічного супроводу
<https://www.youtube.com/watch?v=MstmwjGMdN8>
-

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Індивідуальні завдання:

1. Кейс-стаді «Складна ситуація»

- Викладач пропонує студентам кейс (наприклад: дитина з РАС не хоче відвідувати заняття, конфлікт із батьками, відсутність ресурсів у школі).
- Завдання: у групах розробити план дій мультидисциплінарної команди.

- Творчий елемент: оформити це у вигляді «дорожньої карти» з кроками.

2. «Інтерв'ю з фахівцем» (імітаційна вправа)

- Один студент грає роль журналіста, інший – психолога, соціального педагога чи асистента вчителя.

- Завдання: скласти й провести коротке інтерв'ю про роль цього фахівця у команді.

- Мета: навчитися бачити різні точки зору й об'єднувати інформацію.

3. Креативний продукт «Команда майбутнього»

- Студенти мають створити плакат, інфографіку чи комікс, що зображує ідеальну мультидисциплінарну команду в інклюзивному закладі.

- Використати кольори, символи, метафори.

- Презентація в групі з поясненням.

4. Вправа «3 хвилини на переконання»

- Кожен студент має за 3 хвилини переконати «адміністрацію школи» (роль виконують інші студенти), чому мультидисциплінарна команда необхідна.

- Оцінюється аргументованість, креативність, вміння лаконічно викладати думки.

5. Аналіз відео чи соціального ролику

- Перегляд соціального ролику/документального відео про інклюзію.

- Завдання: визначити, які фахівці брали б участь у підтримці дитини, які рішення мала б ухвалити команда.

- Обговорення у форматі дискусії.

ТЕМА 7.

СПІВПРАЦЯ ФАХІВЦІВ КОМАНДИ СУПРОВОДУ. РОЛЬ КЕРІВНИКІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ У СТВОРЕННІ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання

Роль директора школи в організації інклюзивного навчання

Роль керівника закладу дошкільної освіти в організації інклюзивного навчання

Практичні завдання.

Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання

<https://sqe.gov.ua/yak-organizuvati-yakisnu-robotu-komand/>

Команда психолого-педагогічного супроводу є важливою частиною якісного інклюзивного навчання у школі. Адже саме вона розробляє індивідуальну програму розвитку дитини, моніторить її виконання, вносить зміни, створює умови для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітнє середовище та допомагає вчителям організувати інклюзивне навчання.

Склад команди супроводу

Команда психолого-педагогічного супроводу формується для кожної дитини з особливими освітніми потребами, що навчається у школі.

Поширеною помилкою є створення однієї такої команди на усю школу, коли у закладі навчається більше однієї дитини з ООП. Чому це помилка? До складу команди супроводу разом із вчителями, асистентом вчителя, психологом та іншими працівниками школи та залученими фахівцями входять також батьки дитини. Таким чином команда супроводу володіє конфіденційною інформацією про дитину, її особливості розвитку, медичні дані тощо.

Створення однієї команди супроводу для усіх дітей з ООП у школі, а отже включення до неї усіх батьків означає порушення права дитини на конфіденційність та вразливість персональних даних кожної окремої дитини.

Рисунок 8. Склад команди психолого-педагогічного супроводу

Принципи роботи команди супроводу

В центрі уваги команди психолого-педагогічного супроводу є дитина, дотримання і відстоювання її інтересів, повага до індивідуальних особливостей, зберігання конфіденційності та недопущення дискримінації і порушення прав дитини. Досягти цього можливо лише у команді колективу школи із залученням батьків дитини з ООП, а також фахівців ІРЦ та іншої міжвідомчої співпраці.

Роль керівника закладу у формуванні команди супроводу

Керівник закладу або його/її заступник є безпосередніми учасниками команди супроводу дитини з ООП та, власне, відповідають за її формування та організацію роботи.

Важливою частиною роботи керівника закладу є також укладення угоди про співпрацю з інклюзивно-ресурсним центром, який може допомогти школі налагодити інклюзивне навчання, розробити індивідуальні програми розвитку тощо.

У команді супроводу керівництво школи визначає, хто буде координувати розроблення ІПР, а за потреби залучає фахівців ІРЦ для допомоги у цьому процесі.

То do list для керівника закладу освіти для створення та забезпечення роботи команди супроводу:

- Розробити власне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (на підставі Примірного положення, затвердженого МОН).
- Укласти цивільно-правові угоди з фахівцями для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг.
- Сформувати команду супроводу та затвердити її склад наказом.
- Призначити особу, відповідальну за координацію розробки ІПР.
- Затвердити індивідуальну програму розвитку дитини з ООП.
- Завантажити ІПР в Систему автоматизації роботи інклюзивно-ресурсних центрів (кожній школі орган управління освітою надає індивідуальний код доступу до електронного кабінету у системі; доступ до даних обмежений).
- У річному плані роботи школи передбачити заходи, які б сприяли формуванню дружньої атмосфери, запобіганню будь-яким проявам упередженого ставлення та дискримінації.

Організація роботи команди супроводу. Налагодження командної роботи

Команда супроводу зустрічається щонайменше тричі на рік (у вересні, грудні та травні-червні) для засідань, маючи можливість обирати, в якій формі проводити свої зустрічі. Ініціювати зустрічі може будь-який член команди.

Під час зустрічей відбувається обговорення та аналіз результатів навчання дитини, ухвалюються рішення щодо індивідуальної програми розвитку дитини, можливої її корекції тощо. Команда також вирішує питання запровадження індивідуального розкладу відвідування класу дитиною з ООП та інші питання, від яких залежить створення належних умов для інтеграції дитини в освітнє середовище.

Рішення під час засідання команди супроводу ухвалюється за результатами обговорення відкритим голосуванням (за умови присутності не менше 2/3 членів) та оформлюється протоколом.

Водночас учасники команди супроводу працюють із дитиною протягом року, допомагають опановувати програму, проводять корекційні заняття тощо.

Засновнику та директору важливо пам'ятати, що педагоги, які працюють в інклюзивних класах, мають додаткове навантаження та повинні отримувати доплату у розмірі 20%. Забезпечення цієї доплати та, як наслідок, додаткової мотивації вчителів, – завдання керівника закладу.

Співпраця вчителя та асистента

Вчитель і асистент вчителя – тандем, злагоджена робота якого є запорукою успішного інклюзивного навчання дитини з ООП. Тож вчитель та асистент мають спільно готуватися до навчального заняття, добирати завдання, які допоможуть учневі опанувати тему, модифікувати та адаптувати за потреби завдання, тим

самим забезпечивши рівні умови та однакову включеність у процес усіх учнів класу.

Відповідальність за формування стосунків та ефективну взаємодію між вчителем і асистентом покладається на керівника закладу освіти. Директор має розробити чіткі посадові інструкції для асистентів учителя та самого вчителя. Завдання керівника закладу – сприяти і підтримувати співпрацю між ними. Успішною вона буде тоді, коли вчитель і асистент будуть рівноправними партнерами. Якщо ж асистент розглядатиметься як підпорядкований вчителю працівник, який чекає від педагога вказівок, – неможливо очікувати від асистента мотивації та творчої ініціативи. А це у свою чергу негативно позначиться на якості освітньої діяльності.

Тільки спільна робота вчителя і асистента над розробленням індивідуальних завдань, дидактичного матеріалу, індивідуальної програми розвитку тощо дасть змогу отримати очікуваний результат.

Участь батьків

Активна участь батьків дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі є однією з важливих умов успішного інклюзивного навчання. Вони є активними і рівноправними партнерами в команді психолого-педагогічно супроводу дитини.

Директор школи як голова команди супроводу має пояснити батькам дитини їхню роль та завдання. Зокрема, для ефективної роботи команди важливо, щоб батьки:

- Брали активну участь у засіданнях команди.
- Надавати команді інформацію про особливі потреби дитини, її темперамент, інтереси, уподобання, способи кращого сприйняття інформації. Розповідати, як проходить освітній процес, які труднощі виникають у дитини.
- Ініціювати зміни до індивідуальної програми розвитку дитини, якщо батьки вбачають таку потребу, аргументуючи, чому ці зміни необхідні.
- Узгоджувати з командою розклад корекційно-розвиткових занять дитини.
- Підписувати протоколи засідання команди супроводу.

Роль директора – знаходити шляхи налагодження командної роботи між педагогами та батьками в команді супроводу не лише під час обов'язкових зустрічей, а й забезпечувати комунікацію протягом навчального року в щоденному процесі спостереження та оцінювання прогресу дитини. Важливою умовою успіху при цьому є взаємна довіра. Її встановлення багато в чому залежить від директора школи. Керівнику важливо познайомити батьків з іншими членами команди супроводу, налагодити між ними контакт, за можливості, неформально.

Часто причиною не дуже конструктивної роботи команди супроводу є нерозуміння батьками ролі ІПР, а також хвилювання, що не буде дотримано конфіденційності про особливості розвитку дитини.

Причинами непорозумінь можуть також бути завищені очікування від педагогів і сподівання на “швидкі результати” дитини з ООП. Саме тому важливо під час знайомства надати батькам якомога більше інформації про індивідуальну програму розвитку як гнучкий інструмент, який можливо і важливо змінювати залежно від потреб дитини та її індивідуального прогресу.

Директору також не варто забувати про необхідність інформувати батьків про роботу команди, заплановані зустрічі та роль батьків у контролі виконання та ініціюванні змін до ІПР.

Що таке інклюзія в освіті школи та яка роль директора в організації інклюзивного навчання

Коли у закладі з’являється інклюзивний клас — чи означає це, що ця школа стає доступною для всіх? На жаль, ні. Поняття інклюзії набагато ширше і потребує формування середовища, участі всіх учасників освітнього процесу, а головне — якісного менеджменту і планування. Безумовно, умовою створення інклюзивного середовища є учні, яким потрібна підтримка, готовність решти учнів підтримувати дітей з ООП, а також підготовлений персонал і батьки та інші активні партнери-учасники процесу впровадження інклюзії в освіті. І не менш важливою умовою є наявність достатнього фінансування та доступної інформаційної, матеріально-технічної бази та інфраструктури.

Традиційна школа	Школа, яка розвиває інклюзивне середовище	ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ
 «Хороші» учні є пріоритетом, в центрі уваги	Учнівство є пріоритетом, в центрі уваги	
 Кращі вчителі — це ті, у яких хороші результати з кращими учнями	Кращі вчителі — це ті, які допомагають всім учням досягати результатів	
 Для закладу важливий рейтинг, який складається за результатами найуспішніших учнів	Для закладу важлива реалізація можливостей кожного учня/учениці	
 Батьків тільки інформують, як правило публічно, про проблеми і невдачі дитини	Батьки безпосередньо беруть участь в освітньому процесі, знають за якими критеріями оцінюють досягнення дитини	
 Освіта, як правило, — справа школи	Освіта, в цілому, — справа громади	
		Canada SURGe

Рисунок 7. Різниця між традиційною школою та школою, що розвиває інклюзивне середовище

Роль директора у цьому процесі важко переоцінити, оскільки від менеджменту та стратегічного планування залежить його успіх та, як наслідок, якість роботи школи. Говорячи про *менеджмент процесу*, йдеться і про *управління на рівні керівництва школи (спілкування із засновником, координація роботи заступників, педагогічної ради, залучення органів учнівського та батьківського самоврядування, піклувальної ради)*, і про *менеджмент класу (адаптація навчального середовища та організація навчального процесу, реалізація індивідуальних програм розвитку тощо)*, і про *формування структур для надання послуг інклюзивної освіти (команда психолого-педагогічного супроводу, ресурсна кімната, команда ІПР тощо)*.

Напрямок руху школи до інклюзії має бути представлений також і в стратегії розвитку закладу, зокрема в місії, візії та цілях, а також у більш тактичних документах — освітній програмі, річному плані роботи школи.

Запорукою успіху організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами є співпраця з батьками. Директору важливо залучати батьків до ухвалення рішень щодо навчання їхніх дітей. Ще до приходу дитини до закладу освіти в багатьох родинах можуть бути налагоджені контакти з психологічною службою, фахівцями ІРЦ, реабілітаційними центрами, соціальною службою — вони можуть володіти інформацією, корисною як для працівників закладу освіти, так і для інших батьків. Доцільно використовувати ці зв'язки, аби сім'я, школа та фахівці працювали спільно. Дуже важлива і потрібна думка батьків для визначення цілей і завдань на навчальний рік, в ухваленні рішень про майбутні напрями роботи з дитиною після завершення навчального року. Ця частина роботи із батьками буде корисною при плануванні роботи школи.

Алгоритм створення інклюзивного класу

1. Вивчення документів дітей з ООП, які бажають навчатись у школі

Найбільш оптимальним варіантом розвитку подій є той, коли батьки заздалегідь (за півроку-рік) визначаються із школою та повідомляють про це. Таким чином керівництво закладу може вчасно проконсультувати батьків щодо збору та подання документів, а також підготувати чи адаптувати середовище школи до навчання дитини з особливими освітніми потребами.

2. Вивчення нормативно-правової бази та організаційно-методичного забезпечення інклюзивного навчання

У документах, перелічених вище, міститься вся інформація про організацію інклюзивного навчання у школі, виділення фінансування тощо.

3. Оцінка можливостей закладу для організації навчання дитини з особливими освітніми потребами

Діти з особливими освітніми потребами потребують під час освітнього процесу додаткової або тимчасової підтримки з боку асистента вчителя та асистента учня. Також потребують підтримки педагога. Під час оцінки можливостей закладу варто зважати на наявність відповідних фахівців, а також

матеріально-технічне забезпечення школи і наявність безбар'єрного доступу до території та приміщень закладу. Здійснюється також оцінка можливостей підвищення кваліфікації педагогічних працівників у напрямі інклюзії (курси підвищення кваліфікації, консультації, обмін досвідом). Коли необхідні фахівці відсутні, директору школи варто докласти зусиль, аби їх знайти — звернутися до відділу освіти, органів місцевого самоврядування, спеціальних закладів освіти. У додатку до постанови КМУ [«Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами»](#) ви знайдете перелік фахівців, які проводять корекційно-розвиткові заняття з дітьми з ООП.

На цьому етапі також важливо врахувати можливості створення у закладі умов для навчання дітей з ООП з урахуванням особливостей розвитку (наявність вільних приміщень для створення кабінетів психолога, дефектолога, логопеда тощо, ресурсної кімнати, а також обладнання цих кабінетів необхідними засобами корекції, методичною та навчальною літературою, індивідуальними засобами навчання тощо).

Не варто забувати про важливість інформування батьків учнів школи про особливості інклюзивного навчання, переваг інклюзії для всіх учасників освітнього процесу, її цілі та завдання. Варто також розповісти батькам дітей, які навчаються в інклюзивних класах, про особливості дитини з ООП, обговорити із ними питання спілкування та групової взаємодії у дитячому колективі.

4. Погодження з управлінням освіти організації навчання в інклюзивному класі, подання необхідної документації. Вирішення питання фінансування введених посад

Діти з ООП відповідно індивідуальних особливостей можуть потребувати допомоги асистента вчителя під час освітнього процесу. У такому разі директор має звернутись до місцевого органу управління освітою із письмовим поданням про введення посади асистента вчителя (з розрахунку 1 ставка на кожен інклюзивний клас) та годин для проведення корекційно-розвиткових занять відповідними фахівцями, (практичним психологом, логопедом, дефектологом, реабілітологом).

5. Створення нормативно-правового та методичного забезпечення впровадження інклюзивної освіти на рівні закладу освіти

Цей крок передбачає підготовку та підписання наказів у школі на основі наказу органу управління освітою, а також укладення угод про співпрацю з іншими закладами освіти. Це можуть бути спеціальні заклади освіти, навчально-реабілітаційні центри, заклади позашкільної освіти, заклади соціального захисту, ресурсні центри, центри практичної психології та соціальної роботи при департаментах освіти і науки тощо. Така співпраця допоможе забезпечити супровід дітей з ООП, залучити фахівців із цих закладів для консультацій тощо.

6. Створення команди психолого-педагогічного супроводу

Команда психолого-педагогічного супроводу — це група фахівців індивідуального супроводу дитини з особливими освітніми потребами, до якої входять як працівники школи (адміністрація, педагоги, асистент вчителя,

психолог тощо), так і батьки дитини та залучені фахівці (асистент дитини, медпрацівник та ін.). Команда супроводу розробляє індивідуальну програму розвитку дитини, забезпечує її реалізацію та моніторить результати.

Склад команди супроводу формується з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП. Серед інших до складу команди супроводу директорів варто запросити фахівців ІРЦ, аби вони могли відстежувати та моніторити динаміку розвитку дитини, а також долучились до розробки індивідуальної програми розвитку. Разом з тим на даному етапі директорів необхідно знайти та укласти цивільно-правові угоди із фахівцями у сфері інклюзивного навчання, яких у школі бракує.

7. Розподіл обов'язків між членами команди, ознайомлення з посадовими інструкціями асистентів вчителів

Цей крок передбачає розробку та оформлення посадових обов'язків для всіх педагогічних працівників, залучених до інклюзивного навчання (штатних і залучених). Важливо пам'ятати про врахування аспекту інклюзії у річному плані роботи школи та розподілі обов'язків і зон відповідальності між заступниками директора з виховної, навчальної та методичної роботи. Важливо налагодити співпрацю між педагогами та асистентом.

Керівництво школи має призначати час для регулярних зустрічей між вчителями і асистентами протягом навчального року, щоб проводити спільне планування, обмінюватись інформацією, обговорювати конкретні ситуації.

Вчителі і асистенти досягнуть успіху, якщо будуть планувати уроки спільно. Головне розподілити між собою обов'язки і діяльність.

Вчителі не повинні ставити перед своїми асистентами завдань, які є прерогативою вчителя, — планування навчально-виховного процесу, оцінювання навчальних завдань учнів, що передбачає професійну інтерпретацію результатів їх виконання тощо. Натомість учитель може запропонувати асистенту вчителя провести підбір навчальних завдань, які учень міг би виконати (але остаточне рішення про використання цих завдань прийматиме вчитель); перевіряти вправи та тести на множинний вибір, інші види вправ/запитань, де учень повинен дати єдину вірну відповідь; зробити ксерокопії роздавальних матеріалів, виготовити унаочнення чи інші матеріали під керівництвом учителя.

8. Складання індивідуальної програми розвитку

Щороку для кожної дитини з ООП команди психолого-педагогічного супроводу, до складу яких обов'язково мають входити директор школи або його заступники, розробляють індивідуальну програму розвитку.

Запорукою якісної індивідуальної програми розвитку є використання інформації з комплексної оцінки дитини, наданої ІРЦ, а також збір релевантної та об'єктивної інформації про дитину під час спостереження у перші два тижні в школі, а також від батьків. Тому директорів варто докласти зусиль, щоб на всіх етапах інформація була правдивою, пояснити батькам важливість кожної деталі для формування програми, яка дасть змогу забезпечити комфортне навчання та динаміку розвитку дитини.

9. Складання індивідуального навчального плану та індивідуальних навчальних програм

Навчання у класі дітей з ООП не передбачає зміну освітньої програми чи навчальних планів. Водночас, коли індивідуальні особливості дитини з ООП цього потребують, команда супроводу адаптує або модифікує навчальну програму і розробляє індивідуальний навчальний план для дитини.

10. Адаптація освітнього середовища до потреб дитини

Важливою умовою забезпечення освітнього процесу є доступність, безбар'єрність та безпечність. Таким чином на основі оцінки можливостей закладу забезпечуються умови для безперешкодного доступу дитини до приміщень школи, обладнується ресурсна кімната, згідно ІПР та за узгодженням з батьками закупаються засоби корекції.

Основне завдання у цьому напрямі — організувати для дитини з ООП зрозуміле та чітко визначене середовище, в якому вона може почуватися захищеною та працювати у своєму режимі й відповідно до своїх здібностей, забезпечити комунікацію з рештою дітей у колективі.

11. Оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП

Оцінювання результатів навчання дітей з особливими освітніми потребами відбувається за критеріями, визначеними в освітній програмі, або адаптованій чи модифікованій навчальній програмі. Також критерії оцінювання дитини з ООП встановлюються в індивідуальній програмі розвитку.

Досягнення дитини слід переглядати щонайменше тричі на рік — у вересні, коли формується ІПР, а потім після першого та другого семестрів.

12. Моніторинг якості інклюзивного навчання

Постійний моніторинг виконання індивідуальних програм розвитку дітей з ООП, перегляд та актуалізація цих програм дозволяють адміністрації школи стежити за якістю інклюзивного навчання.

Узагальнено рух школи до інклюзії можна оцінити в контексті щорічного самооцінювання, відповідно визначивши у Положенні про внутрішню систему забезпечення якості освіти ті аспекти освітньої діяльності, які є ключовими для постійного моніторингу прогресу (наприклад, створення безбар'єрного середовища, психологічний клімат, рівень співпраці між педагогами, потреби у професійному розвитку педагогів, які працюють в інклюзивному класі та ін.). Тут важливо розробити інструментарій збору такої інформації. Систематичне вивчення ситуації у визначених ключових точках дасть можливість керівнику закладу спільно з колективом та батьківською спільнотою оцінювати поступ до інклюзії, а також визначати, що саме потребує втручання і підтримки та які сильні сторони є у школи на цьому шляху.

Що таке інклюзія в освіті та яка роль керівника ЗДО в організації інклюзивного навчання (дитячий садок)

Із 01.09.2025 набуває чинності Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка здобуває дошкільну освіту, затверджене [наказом МОН від 09.12.2024 №1713](#) (зі змінами, внесеними згідно з [наказом МОН від 27.12.2024 № 1798](#)). Тож у цій статті ми підготували огляд ключових аспектів, які визначають алгоритм взаємодії між педагогами, фахівцями та батьками, а також підходи до планування та реалізації індивідуальної програми розвитку дитини.

Загальні положення

Положення визначає принципи, завдання, основні підходи до формування та порядок функціонування команди психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП (далі – Команда супроводу) у закладі дошкільної освіти.

У Положенні терміни вживаються у такому значенні:

- адаптація змісту освітньої програми (далі – адаптація) – зміна методів і засобів навчання з урахуванням індивідуальних потреб дитини з ООП **без зміни** програмового змісту, загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання;
 - модифікація змісту освітньої програми (далі – модифікація) – зміна програмового змісту (шляхом спрощення, виключення, об'єднання тощо) з урахуванням особливих освітніх потреб дітей **із зміною** загального обсягу навчального навантаження та очікуваних результатів навчання;
 - оцінка потреби дитини в наданні підтримки — визначення потреби дитини в наданні їй додаткової підтримки під час освітнього процесу.
-

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Командна робота в групах:

Завдання 1: «Створення ідеальної команди»

Мета: Навчити студентів розуміти ролі та функції різних фахівців у мультидисциплінарній команді, а також визначити, як їхні компетенції взаємодіють для досягнення спільних цілей.

Опис: Студентам пропонується об'єднатися в малі групи (2-3 особи). Їхнє завдання — створити ідеальну мультидисциплінарну команду для роботи з учнем із певними освітніми потребами.

1. **Сценарій:** Студенти отримують опис гіпотетичного учня (наприклад, дитина з розладом аутистичного спектра, з порушенням зору, з гіперактивністю та дефіцитом уваги тощо).
2. **Склад команди:** Група має визначити, які фахівці повинні входити до команди (наприклад, вчитель, асистент вчителя, логопед, психолог, реабілітолог, соціальний педагог, батьки).

3. **Розподіл ролей та обов'язків:** Кожен учасник групи обирає роль фахівця та описує його конкретні обов'язки, зони відповідальності та внесок у процес інклюзивного навчання цього учня.

4. **Презентація:** Підготувати коротку презентацію (до 5 хвилин), де команда пояснить свій вибір, обґрунтує ролі кожного фахівця та продемонструє, як їхня спільна робота забезпечить успіх учня. Презентація може бути у форматі слайдів, відеоролика або навіть театралізованої сценки.

Завдання 2: «Кейс-завдання: Спільне планування»

Мета: Розвинути навички спільного планування та вирішення проблем у мультидисциплінарній команді.

Опис: Студенти працюють у групах, щоб розв'язати реальний кейс із практики.

1. **Кейс:** Кожна група отримує кейс, який описує складну ситуацію з інклюзивним учнем. Наприклад, учень демонструє неадекватну поведінку на уроці, його батьки не йдуть на контакт, а вчителі не знають, як правильно взаємодіяти.

2. **Аналіз та стратегія:** Група повинна проаналізувати ситуацію з позиції різних фахівців (вчителя, психолога, батьків тощо) та розробити спільний план дій, який включатиме:

- Кроки для налагодження комунікації з родиною.
- Рекомендації для вчителів щодо поведінки на уроці.
- Індивідуальні заняття з психологом чи іншим фахівцем.

3. **Обговорення:** Кожна група презентує свій план, а потім відбувається загальне обговорення, під час якого інші студенти ставлять запитання, пропонують альтернативні рішення та оцінюють ефективність запропонованих стратегій.

Завдання 3: «Симуляція наради команди»

Мета: Практикувати навички ефективної комунікації та координації в умовах реальної зустрічі.

Опис: Це інтерактивна рольова гра, що симулює робочу нараду мультидисциплінарної команди.

1. **Сценарій:** Студенти отримують ролі різних фахівців (психолог, вчитель-дефектолог, асистент вчителя, батьки тощо) і мають підготувати свої пропозиції до наради, обґрунтовуючи їх з позиції своєї ролі.

2. **Завдання:** На нараді команда має обговорити прогрес учня, що досяг успіху у навчанні, та скласти план подальшої підтримки. Учасники повинні слухати одне одного, висловлювати свої думки та разом приймати рішення.

3. **Результат:** Команда має спільно виробити чіткий, покроковий план подальшої роботи з учнем. По завершенні гри, ведучий (викладач) аналізує ефективність комунікації та координації в кожній групі.

Завдання 4: «Мультимедійний проєкт: "Інклюзія в об'єктиві"»

Мета: Залучити креативне мислення та використання мультимедійних технологій для візуалізації ідеї командної роботи.

Опис: Студенти в групах створюють короткий мультимедійний проєкт (відеоролик, анімація, подкаст) на тему діяльності мультидисциплінарної команди.

1. **Ідея:** Вигадати та реалізувати креативну ідею, яка демонструє важливість та ефективність спільної роботи фахівців. Це може бути соціальний ролик, інтерв'ю з «експертами» (учасниками команди), або анімація, що показує, як кожен фахівець «складає пазл» успіху учня.

2. **Креативність:** Заохочується використання різних інструментів: відеоредактори, програми для анімації, аудіоредактори.

3. **Презентація та оцінка:** Проєкти демонструються перед аудиторією. Оцінюється не тільки якість виконання, а й оригінальність ідеї, глибина розуміння теми та наочність представленого матеріалу.

ТЕМА 8 .

ІНДИВІДУАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ: СКЛАДОВІ ТА ЕТАПИ СТВОРЕННЯ

Основні 15 пунктів індивідуальної програми розвитку (ІПР)

Збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби. Вивчення стану розвитку дитини, як обов'язковий компонент ІПР

Що таке індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план?

Правила формулювання навчальних цілей

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Для створення якісної індивідуальної програми розвитку (далі - ІПР) необхідно мати повну інформацію про дитину. Таку інформацію команда супроводу отримує з висновку інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ) , спостерігаючи за дитиною на перервах, під час навчання, аналізуючи учнівські роботи, тестування, спілкування дитини з однокласниками. Почерпнути інформацію можна також із бесід з дітьми, батьками, з результатів анкетування, а також вивчаючи звіти про реалізацію ІПР попередніх років, програму реабілітації (для дітей з інвалідністю оформлюють лікарі).

Індивідуальна програма розвитку є обов'язковим освітнім документом для всіх дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП), які навчаються на інституційній формі здобуття освіти (очна, дистанційна).

Для дітей, які здобувають освіту індивідуально (екстернат, сімейна (домашня) форма, педпатронаж), — у разі надання батьками висновку ІРЦ.

Особливі освітні потреби визначає ІРЦ у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи.

Для керівника закладу висновки ІРЦ — важливе джерело інформації про те, які саме особливі освітні потреби має дитина та що необхідно забезпечити у закладі освіти для якісного освітнього процесу.

Щороку для кожної дитини з ООП команда супроводу протягом двох тижнів від початку навчання складає ІПР учня/учениці за формою, визначеною

додатком 3 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#n88>)

Запорука якості ІПР — детальне вивчення комплексної оцінки всіма членами команди супроводу та їхня активна участь у її розробці.

Керівнику закладу необхідно уважно ознайомитись із висновком про комплексну оцінку та вивчити інформацію у ньому. Це важливо, бо усі рішення керівника, пов'язані з навчанням дитини з ООП, мають базуватись на даних із комплексної оцінки. І саме ці дані легітимізуватимуть подальші дії керівника з організації навчання для дитини з ООП.

Докладно: посібник для директорів "Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти" https://sqe.gov.ua/.../Inclusion_zaklad_osvity_SQE-SURGe...

Індивідуальна програма розвитку містить 15 пунктів, які відносяться до таких основних розділів:

- Загальні відомості про учня
- Актуальний рівень розвитку (визначається через застосування методів обстеження та оцінювання учнів з ООП, наприклад: стандартизовані тести, портфоліо, оцінювання на основі навчальної програми, бесіди, опитування або анкетування батьків учня або самого учня)
- Визначення навчальних цілей (пріоритетність та функціональність цілей, короткострокові та довгострокові, для визначення цілей варто використовувати систему SMART (аббревіатура від англ. слів):
 - Specific – конкретні
 - Measurable – вимірювані
 - Achievable – досяжні
 - Result-oriented – орієнтовані на результат
 - Time-related – визначені в часі
 - Додаткові освітні та соціальні послуги (зазначено у висновку ІРЦ)
 - Індивідуальна навчальна програма та навчальний план:

Індивідуальний навчальний план визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета, і тижневу кількість годин;

Індивідуальна навчальна програма розробляється для тих учнів, які потребують певних адаптацій та/або модифікацій через особливості сприймання інформації чи засвоєння навчального матеріалу

- Адаптації / Модифікації:

Модифікації змінюють зміст або понятійну складність навчального завдання. Тобто змінюють зміст навчання: дитина вивчає не те, що вивчають усі діти в класі. Використовуються при роботі з учнями, які мають значні когнітивні порушення

Інколи, учні можуть потребувати модифікованих програм тільки з окремих дисциплін

Адаптація — змінює характер подання навчального матеріалу, але не змінює зміст або концептуальну складність навчального завдання

Адаптація — це зміна умов виконання завдання

Адаптації та модифікації можуть стосуватися не тільки навчальних програм, а й оточуючого навчального середовища. Види адаптацій:

- пристосування середовища (освітлення, шум)
- адаптація навчальних підходів (різний рівень складності, зміна часу на виконання, зміна темпу, чергування видів діяльності)
- адаптація матеріалів
- адаптації форм та способів оцінювання
- План консультування та зустрічей команди. Розроблення та реалізація ІПР складається з чотирьох етапів:
 - збір інформації про дитину та вивчення особливостей її розвитку
 - планування, розроблення та затвердження ІПР
 - реалізація ІПР
 - перегляд, оцінка та внесення змін до ІПР
- Моніторинг:
зустрічі в середині та наприкінці року спрямовані на моніторинг досягнень учня

Підсумки:

- Індивідуальна програма розвитку є обов'язковим освітнім документом для дітей з особливими освітніми потребами
 - Його складає команда психолого-педагогічного супроводу, керуючись рекомендаціями ІРЦ
 - Батьки обов'язково долучаються до розробки ІПР та затверджують її своїми підписами
 - Цілі в програмі обираються актуальні та функціональні (тобто необхідні для розвитку дитини саме зараз і можливі для освоєння)
 - Програма пишеться на навчальний рік і переглядається не менше, ніж три рази на рік
 - У різних частинах програми можуть використовуватись як адаптації, так і модифікації та частини загальноосвітньої програми (для деяких предметів). Тобто дитина може мати одночасно модифікації з одного предмету, адаптації з іншого, а з третього — навчатись за загальноосвітньою програмою (якщо їй це дозволяють навички).
-

Збір інформації про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби. Вивчення стану розвитку дитини, як обов'язковий компонент ІПР

Якою є основна мета складання ІПР?

- Основна ціль ІПР — побудова якісного навчального процесу для дитини з особливими освітніми потребами у відповідності до її реальних можливостей, виходячи з особливостей її розвитку та освітніх потреб.

Для чого необхідно проводити оцінку розвитку та навчальної діяльності учнів?

- Проведення ретельного обстеження і оцінки учнів з ООП є обов'язковим компонентом ІПР, оскільки тільки за цими результатами можна сформулювати актуальні на цей час навчальні цілі та проводити моніторинг їх досягнень учнем.

Як визначити рівень знань, умінь та навичок?

- Первинну інформацію про знання і уміння учнів з ООП, команда психолого-педагогічного супроводу може отримати з висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, який складають фахівці ІРЦ за різними напрямками: фізичний, мовленнєвий, когнітивний розвиток, емоційно-вольова сфера, а також сформованість основних компетенцій навчальної діяльності відповідно до вікової норми.
- Починаючи з другого року навчання, інформацію про актуальний розвиток дитини педагоги школи можуть отримати також із звіту про реалізацію індивідуальної програми розвитку за попередній рік.
- Але, інколи цієї інформації може бути недостатньо. Зокрема, для оцінювання поведінки дитини, сформованості її соціальних, комунікативних та адаптивних життєвих навичок. Загальновідомим є те, що спостереження за поведінкою дитини, її соціальною адаптацією можливо проводити тільки в природньому середовищі та в реальний момент часу.
- Таким чином, з метою отримання більш повної інформації члени команди-психолого-педагогічного супроводу проводять власну, додаткову оцінку різних сфер розвитку дитини, а також безпосереднє спостереження за учнем.
- Безпосереднє спостереження передбачає оцінку дитини у різному середовищі, у якому вона, зазвичай, функціонує. В умовах інклюзивного навчання це є надзвичайно важливим, оскільки дає можливість з'ясувати, як різні умови та оточення впливають на здатність учня до навчання та його досягнення у школі. Найчастіше таке оцінювання використовують вчитель та асистент вчителя, оскільки саме вони мають змогу спостерігати за дитиною

впродовж всього навчального дня, а також під час спілкування з ровесниками та батьками, вільного часу на перервах (тренер акцентує увагу учасників на прикладі спостереження, наведеному на слайді презентації).

Яким чином визначаються потенційні можливості та потреби дитини? Виходячи з діагнозу чи нозології?

- Потенційні можливості та потреби дитини, в першу чергу, зумовлені особистісними характеристиками учня, глибиною його знань та рівнем сформованості навичок та мотивацією до навчання і пізнання. Лікарський діагноз ніколи не надає достатньо інформації для визначення та планування індивідуальних потреб дитини. Зазвичай, діагноз вказує нам тільки на порушення, які виявляються бар'єрами, перешкодами у навчанні.

Що таке індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план?

Яка мета індивідуальної навчальної програми та навчального плану?

- Усі діти мають право на навчання. Більше того, всі діти, без винятку, можуть вчитися!
- Але кожна дитина вчиться «по-своєму». Хтось з учнів потребує додаткового часу для вивчення матеріалу; хтось має особливості сенсорного розвитку, які зумовлюють провідний сенсорний стиль навчання, деякі діти мають нижчі навчальні результати у порівнянні з однокласниками. Відповідно, деякі учні мають особливі освітні потреби, а точніше індивідуальні освітні потреби.
- Забезпечення індивідуальних освітніх потреб передбачає: а) визначення наявних потреб, знань, умінь і навичок; б) визначення і розроблення індивідуальних цілей і завдань для дитини; в) організація найкращого навчального середовища; г) врахування вищезазначеного під час створення індивідуальних навчальних програм і планів.

Що таке індивідуальна навчальна програма та індивідуальний навчальний план?

- Згідно із Законом України «Про освіту», **індивідуальний навчальний план** — документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів.
- **Індивідуальна навчальна програма** — це документ, що визначає зміст навчання (компетенції, знання, навички та вміння, яких повинен набути

учень в навчальному процесі, а також навчальні досягнення учнів, педагогічні технології навчання та, в разі потреби необхідні адаптації або модифікації.

Чим зумовлений вибір навчальних цілей для учнів з ООП?

- Цілі показують, що саме і за який проміжок часу має опанувати дитина в межах шкільного навчального року. Цілі завжди визначаються для кожного предмета або сфери розвитку окремо і, обов'язково мають функціональне спрямування: спілкування та взаємодія, самообслуговування, подолання труднощів у поведінці (шляхом навчання дотриманню правил та соціальній взаємодії), фізичний розвиток, розвиток соціальних навичок, навчання самостійності, самоконтролю та саморегуляції тощо.

Як визначити пріоритетність та функціональність цілей?

- Функціональні навички — це навички, які постійно необхідні в повсякденному житті людини і дозволяють досягати певного рівня якості життя. Якщо ці навички людина не демонструє самостійно, то, як правило, ці дії за неї виконують оточуючі.

- В першу чергу, для навчання обираються цілі, що стосуються безпеки життя і здоров'я дитини та оточуючих людей (наприклад, в разі проявів учнем агресивної поведінки). Наступними за ієрархією є цілі соціальної взаємодії та комунікації, адаптивні навички та навички самостійності, і лише потім увага приділяється формуванню академічних компетенцій.

Правила формулювання навчальних цілей

Приклади формулювання SMART-цілей для дітей з ООП

Ця таблиця наочно демонструє, як перетворити загальні та неконкретні цілі на чіткі, вимірювані та досяжні SMART-цілі, які є основою для ефективного індивідуального планування.

ЯК ТРЕБА ФОРМУЛЮВАТИ І ЯК НЕ ТРЕБА ФОРМУЛЮВАТИ ЦІЛІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ (у таблицях нижче):

Приклади формулювання SMART-цілей для дітей з ООП

ЦІЛЬ СФОРМУЛЬОВАНО НЕПРАВИЛЬНО		ЦІЛЬ СФОРМУЛЬОВАНО ПРАВИЛЬНО	
Ціль	Пояснення	Ціль	Пояснення
Покращити навички читання.	Занадто загально. Незрозуміло, що саме потрібно покращити та як це виміряти.	До кінця семестру Марія буде читати 10 слів на хвилину, роблячи не більше 2 помилок.	**S** (Специфічна) - конкретна дія "читати 10 слів". **M** (Вимірювана) - "10 слів" та "2 помилки". **A** (Досяжна) - реалістична кількість слів. **R** (Релевантна) - актуальна для розвитку навичок читання. **T** (Обмежена в часі) - "до кінця семестру".
Щоб дитина стала більш соціально адаптованою.	Неконкретно. Що означає "соціально адаптована"? Це важко виміряти.	Протягом двох місяців Іван буде вітатися з вчителями та однокласниками по ініціативі щонайменше 3 рази на тиждень.	**S** - конкретна поведінка "вітатися". **M** - "3 рази на тиждень". **A** - посилення для дитини. **R** - сприяє соціалізації. **T** - "протягом двох місяців".
Василь перестане кричати на уроці.	Негативне формулювання ("перестане"). Не вказує, якої поведінки ми прагнемо.	Протягом наступного місяця Василь буде підіймати руку, щоб звернути увагу, на 70% уроків.	**S** - позитивне формулювання ("буде підіймати руку"). **M** - "на 70% уроків". **A** - реалістичний відсоток. **R** - сприяє позитивній взаємодії. **T** - "протягом наступного місяця".
Розвивати дрібну моторику рук.	Загальна мета. Незрозуміло, яка саме діяльність і який результат очікується.	Протягом трьох тижнів Олена зможе самостійно застібнути 3 ґудзики на своїй кофті.	**S** - конкретна дія "застібнути ґудзики". **M** - "3 ґудзики". **A** - це досяжна мета. **R** - розвиває важливу життєву навичку. **T** - "протягом трьох тижнів".
Навчити дитину орієнтуватися у просторі.	Надто широко. Немає конкретних критеріїв успіху.	До кінця навчального року Максим буде самостійно знаходити свій клас, їдальню та туалет, рухаючись по відомому маршруту.	**S** - конкретні місця "клас, їдальня, туалет". **M** - "самостійно". **A** - цілком досяжна ціль. **R** - розвиває самостійність. **T** - "до кінця навчального року".

Рисунок 9. Таблиця прикладу формулювання SMART-цілей для дітей з ООП

ЦІЛЬ СФОРМУЛЬОВАНО НЕПРАВИЛЬНО	ПОЯСНЕННЯ (ЧОМУ ЦЕ SMART)	ЦІЛЬ СФОРМУЛЬОВАНО ПРАВИЛЬНО	ПОЯСНЕННЯ (ЧОМУ ЦЕ SMART)
Покращити навички читання.	Занадто загально. Незрозуміло, що саме потрібно покращити та як це виміряти.	До кінця семестру Марія буде читати 10 слів на хвилину, роблячи не більше 2 помилок.	S (Специфічна) - конкретна дія "читати 10 слів". M (Вимірювана) - "10 слів" та "2 помилки". A (Досяжна) - реалістична кількість слів. R (Релевантна) - актуальна для розвитку навичок читання. T (Обмежена в часі) - "до кінця семестру".
Щоб дитина стала більш соціально адаптованою.	Неконкретно. Що означає "соціально адаптована"? Це важко виміряти.	Протягом двох місяців Іван буде вітатися з вчителями та однокласниками по ініціативі щонайменше 3 рази на тиждень.	S - конкретна поведінка "вітатися". M - "3 рази на тиждень". A - посилення для дитини. R - сприяє соціалізації. T - "протягом двох місяців".
Василь перестане кричати на уроці.	Негативне формулювання ("перестане"). Не вказує, якої поведінки ми прагнемо.	Протягом наступного місяця Василь буде підіймати руку, щоб звернути увагу, на 70% уроків.	S - позитивне формулювання ("буде підіймати руку"). M - "на 70% уроків". A - реалістичний відсоток. R - сприяє позитивній взаємодії. T - "протягом наступного місяця".
Розвивати дрібну моторику рук.	Загальна мета. Незрозуміло, яка саме діяльність і який результат очікується.	Протягом трьох тижнів Олена зможе самостійно застебнути 3 гудзики на своїй кофті.	S - конкретна дія "застебнути гудзики". M - "3 гудзики". A - це досяжна мета. R - розвиває важливу життєву навичку. T - "протягом трьох тижнів".
Навчити дитину орієнтуватися просторі.	Надто широко. Немає конкретних критеріїв успіху.	До кінця навчального року Максим буде самостійно знаходити свій клас, їдальню та туалет, рухаючись по відомому маршруту.	S - конкретні місця "клас, їдальня, туалет". M - "самостійно". A - цілком досяжна ціль. R - розвиває самостійність. T - "до кінця навчального року".

Рисунок 10. Таблиця прикладу формулювання SMART-цілей для дітей з ООП
(продовження)

ПОСИЛАННЯ ДО ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ.

ПРИКЛАДИ УСІ (посилання на приклади документів для вчителів, вихователів та асистентів):

<https://www.scribd.com/document/672098055/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B8-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F>

Документи окремо (приклади):

1. Індивідуальна програма розвитку 1 (повна)
<https://www.scribd.com/document/669449835/%D0%86%D0%9D%D0%94%D0%98%D0%92%D0%86%D0%94%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%90-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%90-%D0%A0%D0%9E%D0%97%D0%92%D0%98%D0%A2%D0%9A2>

2. Індивідуальна програма розвитку 2 (повна)
<https://www.scribd.com/document/673265483/4-%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BA-%D0%86%D0%9F%D0%A0-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D0%92>

3. Щоденник спостереження розвитку дитини з ООП
<https://www.scribd.com/document/770399586/%D0%A9%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%B7-%D0%BE%D0%BE%D0%BF>

4. Робочий зошит асистента вчителя
<https://www.scribd.com/document/511615007/%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%99-%D0%97%D0%9E%D0%A8%D0%98%D0%A2-%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%90-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA>

5. Психолого-педагогічна характеристика на дитину
<https://www.scribd.com/document/701119282/%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%9E-%D0%9F%D0%95%D0%94%D0%90%D0%93%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%90-%D0%A5%D0%90%D0%A0%D0%90%D0%9A%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%98%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90>

!!! Приклади ІПР та Моніторингу розвитку дитини є орієнтовними (візуальний приклад):

<https://vseosvita.ua/library/individualna-programa-rozvitku-ditini-z-oop-za-onovlenim-zrazkom-489414.html>

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Ці завдання розроблені для того, щоб поглибити ваше розуміння процесу індивідуального планування, розвинути навички критичного мислення та підготувати до практичної роботи.

1. Питання для роздумів

1. **Етичні дилеми:** Як знайти баланс між потребами дитини, що прописані в ІПР, та її фактичними можливостями? Що робити, якщо дитина не хоче виконувати поставлені цілі?

2. **Співпраця з родиною:** Яка роль батьків чи опікунів у процесі створення та реалізації ІПР? Як соціальному працівнику, вчителю чи психологу встановити довіру з родиною та забезпечити їхню повну участь у плануванні?

3. **Міждисциплінарна взаємодія:** З огляду на методи соціальної підтримки та правової допомоги, які фахівці (окрім соціального працівника) повинні брати участь у розробці ІПР для дитини з ООП? Опишіть, як їхня співпраця може вплинути на ефективність плану.

4. **Адаптація в кризових ситуаціях:** Як можна адаптувати ІПР, якщо в житті дитини відбуваються непередбачені зміни (наприклад, переїзд, сімейна криза, як у випадку з ВПО)? Чи повинен план бути гнучким?

2. Практичні завдання для різних фахівців

Для психологів

Завдання 1: Аналіз кейсу та формулювання цілей

Кейс: Дмитро, 6 років, має підвищений рівень тривожності. Під час занять він часто соромиться, уникає контактів з однолітками та має низьку самооцінку. Психолог пропонує використати малювання як метод корекції.

1. Сформулюйте 3 SMART-цілі для ІПР Дмитра, зосередившись на його емоційному стані та соціальній взаємодії.

2. На основі тексту дипломної роботи, які методики та завдання з арт-терапії (малювання) ви б запропонували для досягнення цих цілей? Обґрунтуйте свій вибір, спираючись на опис корекційних методів.

Завдання 2: Робота з методикою «Кактус»

Згаданий в одному з документів психологічний тест «Кактус» допомагає виявити емоційні проблеми у дітей.

1. Опишіть, як ви можете використати цей тест для діагностики конкретної проблеми (наприклад, агресії чи тривожності).
2. Запропонуйте одну ігрову вправу, що базується на результатах цього тесту, яка допоможе дитині пропрацювати виявлену проблему.

Для вихователів та педагогів

Завдання 1: Створення SMART-цілей

Перетворіть наступні неконкретні педагогічні цілі на чіткі та вимірювані SMART-цілі, які можуть бути включені в ІПР.

- **Неправильна ціль:** Покращити комунікативні навички дитини.
 - **Ваша SMART-ціль:**
- **Неправильна ціль:** Навчити дитину самостійності.
 - **Ваша SMART-ціль:**
- **Неправильна ціль:** Підвищити академічну успішність учня.
 - **Ваша SMART-ціль:**

Завдання 2: Адаптація навчального матеріалу

Уявіть, що ви працюєте з дитиною, яка має проблеми з концентрацією. Сформулюйте, як ви адаптуєте навчальний матеріал для уроку математики, щоб він відповідав вимогам ІПР. Опишіть конкретні кроки, які ви зробите для підтримки дитини в класі.

Для соціальних працівників

Завдання 1: Інтеграція послуг для ВПО

Кейс: Уявіть, що ви соціальний працівник, який працює з родиною, що нещодавно отримала статус внутрішньо переміщених осіб. Вони мають проблеми з отриманням соціальних виплат, а їхня дитина потребує психологічної підтримки.

Спираючись на методи роботи, описані в документах про соціальну підтримку та юридичну допомогу:

1. Які перші роз'яснення ви надасте родині щодо їхніх прав і процедур?
2. До яких державних чи громадських служб ви скеруєте родину, і чому?
3. Опишіть, як ви використовуєте методи соціальної підтримки (етапи роботи) у взаємодії з дитиною та її батьками, щоб стабілізувати їхній стан.

ТЕМА 9 .

АДАПТАЦІЯ І МОДИФІКАЦІЯ

Що означає адаптація та модифікація навчальних програм?

Що означає адаптація та модифікація освітнього середовища?

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (соціальні ролики, соціальні мультфільми тощо).

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Що означає адаптація та модифікація навчальних програм?

Модифікація та адаптація – це стратегії спрощення програми викладання, для того щоб дитина з ООП засвоювала ті самі теми, що і її однокласники. Відмінність модифікації від адаптації полягає у рівні засвоєння знань дитиною. В першому випадку (модифікація) він може не відповідати віковим особливостям учнів класу, а в другому (адаптація) зміст навчання і рівень його засвоєння буде таким самим, як і у всьому класі.

Адаптація навчання

Під час адаптації дії вчителя спрямовані на розробку додаткових способів подання інформації з навчальної програми для дитини з ООП, пошук додаткових наочних матеріалів (карток, інструкцій) і останнє, розробка унікального способу перевірки засвоєних знань з урахуванням особливостей дитини з ООП.

Модифікація навчання

Під час модифікації учитель спрощує зміст навчальної програми для конкретного учня з урахуванням його особливостей. Учитель може виключити частини тем або ущільнити зміст програми, головною умовою є забезпечення активності дитини під час навчальної соціалізації та активної участі під час класного життя.

Тобто, дитина відвідує навчальний заклад за тим же розпорядком, що і його однокласники, вивчає ті ж самі теми, але глибина вивчення тем, та матеріал може різнитися.

Що це значить на практиці? <https://corr.ks.ua/recomm11.htm>

Частіше учні з ООП в інклюзивному класі потребуватимуть саме адаптованої освітньої програми (АОП), що і буде зазначатися у висновках про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини від інклюзивно-ресурсного центру.

Адже модифікованої освітньої програми (МОП) потребуватимуть ЛИШЕ учні наступних категорій ООП — це діти з порушеннями інтелектуального

розвитку різного ступеня тяжкості, а також деякі діти із складними порушеннями, у яких порушення інтелектуального розвитку поєднуються з дефіцитарним розвитком (порушенням зору, сліпоглухотою, порушенням опорно-рухового апарату) або з розладами аутистичного спектру. Такі учні з перерахованими категоріями ООП через свої особливості розвитку та функціональні обмеження не зможуть опанувати у повному обсязі та у той же самий відведений час знаннями і компетенціями згідно вимог Типової освітньої програми ЗЗСО, як і інші діти їхнього віку, які навчаються в інклюзивному класі, проте які не мають особливих освітніх потреб — а тому потребують саме МОП та наявності індивідуального навчального плану.

В усіх інших випадках категорій ООП (РАС, ЗПР, тяжкі порушення мовлення, дефіцитарний розвиток зі збереженням інтелектом тощо) учень потребуватиме саме адаптованої освітньої програми, а індивідуальний навчальний план не є обов'язковим.

У разі адаптації і модифікації освітніх програм ми звертаємось до типових освітніх програм спеціальних закладів загальної середньої освіти, вибір яких регламентується відповідним наказом МОН України (див. Методичні рекомендації щодо організації навчання осіб з ООП у ЗЗСО у 2021-2022 н.р.).

Так от, щоб пояснити просто: у разі адаптації педагогам школи слід орієнтуватися саме на Типову освітню програму закладу загальної середньої освіти, вносячи лише незначні корективи (адаптації) з урахуванням категорії особливих освітніх потреб учня відповідно до Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти. Таке собі відсоткове співвідношення між ними:

- у разі адаптації на 70-90% — це зміст Типової освітньої програми закладу загальної середньої освіти (якщо що, то одразу зазначу, що відсотки лише умовно орієнтовно визначені мною, експериментально поки що ніяк не підтверджені — це так би мовити моє розуміння, сприймання на даний час), та не більше 30%, а то й 20-10% — це використання частини наробок, змісту з Типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти.

Тобто ще раз: у разі АДАПТОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ми орієнтуємось саме на Типову освітню програму закладу загальної середньої освіти, саме вона є базою;

- а от у разі МОДИФІКОВАНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ми більше орієнтуємось саме на Типову освітню програму початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти. У такому разі відсоток від Типової освітньої програми ЗЗСО становитиме 40% і більше відсотків (знову ж таки, моє бачення співвідношення і роз'яснення, яке по мірі накопичення інформації і досвіду може змінюватися) і саме вона (Типова програма спеціальних ЗЗСО) виступатиме базою, основою для МОДИФІКОВАНОЇ освітньої програми.

В цьому разі ми вже її як основу, базу “підганяємо” та узгоджуємо до типової Типової освітньої програми закладу загальної середньої освіти, оскільки

така дитина з ООП навчатиметься в інклюзивному класі, а тому необхідно узгоджувати загальну спільну тематику для програм (яка має хоча б мінімально перетинатися), час вивчення навчального матеріалу, адже, як пам'ятаємо з викладеного вище, частина учнів з ООП, які мають порушення інтелектуального розвитку, не зможе опанувати у повному обсязі та за відповідний визначений час знаннями і компетенціями згідно вимог Типової освітньої програми ЗЗСО, як і інші діти, що не мають особливих освітніх потреб або порушень інтелектуального розвитку.

Хочу ще раз наголосити, що це дуже спрощене і “огрубене” роз'яснення відмінностей між АДАПТОВАНОЮ і МОДИФІКОВАНОЮ освітніми програмами, проте, гадаю, навіть воно вже дозволить членам команди психолого-педагогічного супроводу дитини в школі краще розуміти, в якому напрямку рухатися далі для успішної адаптації освітніх програм.

Коли до школи батьки приносять висновок від інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ), де у сьомому розділі зазначається рекомендована освітня програма у формі на кшталт таких “Типова освітня програма закладу загальної середньої освіти І ступеня, адаптована відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами” або на новий лад “Типова освітня програма закладу загальної середньої освіти І ступеня з корекційно-розвитковим складником для дітей з особливими освітніми потребами (зазначається категорія ООП)”

Як діяти педагогам закладу освіти далі?

Кожна змістовна область освіти дітей з ООП має включати два компоненти «академічний» і «життєвої компетенції», що є невід'ємними і взаємодоповнюючими сторонами освітнього процесу (наприклад: мова – знання про мову і мовна практика, математика – знання математики і практика застосування математичних знань). Адаптована освітня програма (АОП) спрямована на подолання труднощів у процесі навчання дітей з ООП за типовими освітніми програмами І-ІІІ ступеня і реальними можливостями учнів відповідно до категорії ООП, їхніх сильних та слабких сторін.

Адаптація освітніх програм передбачає зміну характеру представлення навчального матеріалу, не змінюючи зміст навчання: через пристосування освітнього середовища, адаптації навчальних підходів, адаптації навчальних матеріалів тощо. Дитина повністю включена в освітній потік на всіх освітніх рівнях і засвоює типову освітню програму з урахуванням її ООП (за потреби з використанням спеціального обладнання) і з обов'язковим супроводом корекційної роботи. Учень повністю включений в загальний освітній потік (інклюзія), а строки засвоєння аналогічні навчаємим масової школи. У разі адаптованої навчальної програми індивідуальний навчальний план не потрібен. За інклюзії АОП супроводжується корекційно-розвитковими заняттями (за участі

корекційних педагогів, психолога ЗЗСО, реабілітолога), необхідних для компенсації порушень (наприклад: «Соціально-побутове орієнтування», «Просторове орієнтування», «Логопедична ритміка» тощо).

Реалізація адаптованої навчальної програми потребує:

- наявність команди психолого-педагогічного супроводу у ЗЗСО;
- згоду батьків на реалізацію АОП (яка по суті вже наявна у разі заяви щодо інклюзивного навчання дитини та витягу ІРЦ про комплексну оцінку розвитку дитини, та ще підтверджується підписанням батьками індивідуальної програми розвитку дитини);

Основними освітніми компонентами АОП є адаптовані робочі програми з навчальних предметів та адаптовані критерії оцінювання досягнень у навчальних областях.

Адаптація – це стратегії, які допомагають дитині з ООП засвоювати ті самі обсяги знань, що і її однокласники в інклюзивному класі. Адаптація не передбачає зміни змісту навчання, тобто йдеться про корекцію підходів до навчання дитини: це чіткі інструкції та покрокові алгоритми виконання завдань, виключення неважливих компонентів, зменшення інформативного навантаження (переформулювання правил та інструкцій більш доступними для розуміння й менш «науковими» словами). Адаптація змісту навчального матеріалу проводиться з урахуванням необхідного і достатнього для освоєння учнем згідно до Типової освітньої програми. Додатково робиться акцент на формування необхідних компетенцій: наприклад, для дитини з порушеннями опорно-рухового апарату посилена увага до формування повноцінної життєвої компетенції, використання отриманих знань в реальних умовах.

Адаптація Типової освітньої програми спрямована на:

- пошук і розроблення способів подання інформації та вивчення предмету дитиною з ООП з урахуванням особливостей її сприймання (візуального, аудіального, кінестетичного; його цілісності і константності, стійкості; орієнтування у просторі (макро і мікро, робочій поверхні, зошиті) і часі тощо);
- використання додаткових засобів і матеріалів (карток, інструкцій, наочних правил тощо). Додаткові схеми або креслення – примітивні за структурою, але легко зрозумілі за суттю. Це можуть бути логопедичні картки, і кубики Зайцева, і календарі, і спеціальні лінійки або таблички. Урахування координатії «око-рука», великої та дрібної моторики тощо;
- розробка і формування способів перевірки засвоєння знань та навичок. Введення спеціальної і докладної шкали оцінювання потрібне для виявлення та оцінки найменших позитивних зрушень у просуванні учнів в освоєнні освітньої

програми. Характеристика очікуваних результатів має подаватися у єдності всіх компонентів навчання. Не слід розглядати результати засвоєння окремих тем або предметів, оскільки навіть їх сума може не відображати загальної динаміки соціального розвитку учня з ООП чи якості його освіти. Частина учнів з ООП можуть мати прогнозовані локальні труднощі в освоєнні окремих тем чи навіть навчальних предметів, але це не має розглядатися як показник їх неуспішності в цілому.

Адаптована освітня програма має враховувати:

- різноманітні вади мовленнєвого розвитку;
- специфіку формування та реалізації розумової діяльності;
- проблеми уваги та пам'яті;
- знижену пізнавальну активність;
- порушення в становленні і розвитку всіх компонентів моторної сфери (в тому числі для формування навичок письма, читання);
- обмежене і уповільнене сприймання, зниження швидкості переробки всіх видів інформації;
- прогалини в знаннях про оточуючий світ;
- міжособистісні відносини;
- особливості особистісного розвитку (навички соціальної поведінки і комунікації, самооцінка, працездатність тощо).

Адаптації для дитини з особливими освітніми потребами треба проводити паралельно в кількох напрямках:

пристосування середовища (пристосування приміщень, розміщення в класі (для зниження відволікання), відповідно до потреб;

доступність меблів та робочого місця;

спеціальний з'ємний екран; частіші перерви у навчанні: розробити систему додаткових перерв по 2-5 хв. (наприклад, кожні 15 хв. під час уроку, але не більше трьох за один урок) тощо);

психолого-педагогічні стратегії (зміни в освітньому середовищі: наочний візуальний розклад, зміна способу повідомлення та організації занять;

зміна темпу занять;

застосування методу поширення (того, що знає дитина);

способи організації колективної навчальної діяльності, способи комунікації, способи пред'явлення і виконання завдань; організаційна допомога дитині з ООП);

навчальні матеріали та завдання (матеріали мають містити не лише текстову частину, але і яскраві картинки, фотографії, схеми;

надавати інформацію в формі, яка задіює в першу чергу найбільш розвинені органи відчуття дитини;

надавати дитині змогу обирати методику виконання завдання (методику, але не зміст самого завдання!);

спрощення розміщення тексту на сторінці, а саме: усунення діаграм, малюнків і підписів до них, які можуть відволікати увагу.

Однак вилучення ілюстрацій у друкованих матеріалах для деяких учнів може бути недоречним, які спроможні сприймати навчальний матеріал, якщо вчитель вдається до візуальних способів його викладання, до численних малюнків, що доповнюють розповідь; особливі підручники і зошити для дітей з дефіцитарним розвитком (зір) та інтелектуальними порушеннями); система та критерії оцінювання (наприклад: наочні таблиці та графіки досягнень, які можуть заповнюватися разом з учнем (зірочки, смайлики, наліпки, картинки).

Що означає адаптація та модифікація освітнього середовища?

Адаптація освітнього середовища — це внесення змін у навчальний процес, щоб дитині було легше засвоювати матеріал, не змінюючи при цьому сам зміст. Наприклад, для дитини з проблемами концентрації це може означати надання більше часу на виконання завдань, використання візуальних підказок або розбиття великого завдання на менші, простіші кроки. Це допомагає дитині досягти тих самих цілей, що й інші учні, але іншим шляхом.

Модифікація освітнього середовища — це зміна обсягу або складності навчального матеріалу чи вимог. Її використовують тоді, коли адаптації недостатньо. Наприклад, це може бути зменшення кількості завдань, спрощення тестів або робота над іншими, менш складними цілями, які відповідають рівню дитини. Фактично, це змінює "що" дитина має вивчити, а не тільки "як" вона це робить.

Різниця між адаптацією та модифікацією на прикладі:

Критерій	Адаптація (пристосування)	Модифікація (зміна)
Суть	Змінюється **спосіб** , яким дитина вчиться.	Змінюється **зміст** того, що дитина вчиться.
Цілі навчання	Залишаються **незмінними** . Дитина досягає тих самих цілей, що й інші учні.	**Змінюються** та спрощуються. Цілі є іншими, менш складними, ніж для однолітків.
Складність	Матеріал залишається **тієї ж складності** .	Матеріал **спрощується** , або зменшується його обсяг.
Приклади	Додатковий час на виконання завдань. Використання візуальних підказок. Розбиття великого завдання на менші частини. Збільшений шрифт у тексті.	Менша кількість завдань у контрольних роботах. Спрощені тести. Вивчення іншого, спрощеного матеріалу. Виконання завдання лише на 50%.

Рисунок 11. Різниця між адаптацією та модифікацією (згідно критеріїв)

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО).

1. Адаптація та модифікація навчальної програми
<https://www.youtube.com/watch?v=urBBED99uEE>
2. Адаптація та модифікація освітнього середовища
https://www.youtube.com/watch?v=_2JhmeJ1OaI

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

Питання для ессе/рефератів:

Концептуальні питання

1. Чи існує чітка межа між адаптацією та модифікацією, чи це скоріше континуум, де одне плавно переходить в інше? Коли, на вашу думку, адаптація починає перетворюватися на модифікацію?
2. Які довгострокові наслідки може мати надмірна модифікація освітньої програми для студента? Чи не призводить це до "зниження" рівня знань і потенційних можливостей?

3. Чому так важливо, щоб батьки, педагоги та самі студенти розуміли різницю між цими двома підходами? Які ризики виникають, якщо цього розуміння немає?

Практичні та етичні дилеми:

1. Уявіть ситуацію, коли вчитель застосовує модифікацію, але батьки вважають, що їхня дитина потребує лише адаптації. Як правильно побудувати комунікацію в такій ситуації?

2. Хто повинен нести основну відповідальність за розробку та впровадження адаптацій та модифікацій: вчитель, асистент вчителя, батьки чи адміністрація школи?

3. Чи завжди мета інклюзії полягає в тому, щоб студент досяг тих самих результатів, що й однолітки? Коли прийнятним є інший, індивідуальний результат?

4. Наскільки універсальний дизайн навчання (УДН) може зменшити потребу в індивідуальних адаптаціях і модифікаціях? Чи може УДН повністю їх замінити?

Системні питання:

1. Які системні зміни в освіті необхідні для того, щоб адаптації та модифікації стали не винятком, а нормою?

2. Як можна оцінити ефективність адаптацій і модифікацій? Які критерії слід використовувати, щоб зрозуміти, чи дійсно вони допомагають студентів?

3. Які ресурси (фінансові, освітні, кадрові) найбільш критично необхідні для успішного впровадження адаптацій та модифікацій в українських школах?

Наступні **практичні завдання** розроблені, щоб стимулювати критичне мислення, креативність та практичні навички студентів у сфері інклюзивної освіти. Вони можуть бути виконані індивідуально або в групах.

1. Проєктні завдання (завдання, орієнтовані на результат)

- **"Інклюзивний клас майбутнього"**
 - **Завдання:** Розробити детальний проєкт класу для учнів початкової школи, який враховує різні потреби (наприклад, для дітей з порушеннями зору, слуху, рухового апарату, РАС).
 - **Що потрібно зробити:** Створити макет (цифровий або фізичний), розробити план зонування, описати технології та навчальні матеріали, які будуть використовуватися. Наприклад, вказати зони для сенсорного розвантаження, місця для індивідуальної роботи та простір для групових проєктів. Пояснити, як кожна деталь сприяє адаптації.
 - **Формат:** Презентація (PowerPoint, Prezi) з візуалізацією, відеоролик або детальний письмовий звіт.
- **"Адаптація уроку: від теорії до практики"**

- **Завдання:** Обрати тему з будь-якого шкільного предмета (наприклад, "Фотосинтез" з біології або "Революція гідності" з історії) і створити два плани уроку:

1. Оригінальний план для типового класу.
2. Адаптований план для інклюзивного класу, де є, наприклад, учень з дислексією та учень, який користується інвалідним візком.

- **Що потрібно зробити:** Описати конкретні методи адаптації (наприклад, використання аудіокниг, кольорових фільтрів, візуальних схем) та модифікації (зменшення обсягу тексту, спрощення завдань) для кожного учня.

2. Завдання-симуляції та рольові ігри

- **"Я — інклюзивний координатор"**

- **Завдання:** Студенти отримують опис чотирьох вигаданих учнів з різними освітніми потребами. Їхня роль — провести "діагностичну" зустріч із "батьками" (іншими студентами) і розробити індивідуальний навчальний план (ІНП) для кожного учня.

- **Що потрібно зробити:** Визначити, які адаптації (зміни в методах) та модифікації (зміни в змісті) потрібні кожному учневі. Надати аргументацію для кожного рішення. Це завдання може бути розігране як міні-театральна постановка.

- **"Освітній простір без бар'єрів: віртуальний тур"**

- **Завдання:** Використовуючи інструменти для створення віртуальних турів (наприклад, Google Tour Creator або ThingLink), студенти мають "оцифрувати" шкільний простір (школа, коледж, університет).

- **Що потрібно зробити:** Додати інтерактивні "точки" з поясненнями, де мають бути реалізовані елементи універсального дизайну: пандуси, тактильна плитка, навігація для людей з порушеннями зору тощо. Обґрунтувати, чому ці елементи важливі.

3. Аналітичні завдання

- **"Кейс-стаді: аналіз освітньої ситуації"**

- **Завдання:** Студенти отримують реальні або вигадані історії успішної (або неуспішної) імплементації інклюзії в освітньому закладі.

- **Що потрібно зробити:** Проаналізувати кейс, виявити ключові адаптації та модифікації, оцінити їхню ефективність. Запропонувати власні рішення та рекомендації для покращення ситуації.

- **"Створення інклюзивного контенту для соцмереж"**

- **Завдання:** Створити короткий освітній відеоролик (до 3 хвилин) або серію інфографік для Instagram/TikTok, що пояснюють різницю між адаптацією та модифікацією.

- **Що потрібно зробити:** Контент має бути цікавим, зрозумілим для широкої аудиторії та відповідати всім принципам інклюзивності (наприклад, субтитри для відео, висока контрастність). Це завдання розвиває навички комунікації та роботи з інформацією.

ТЕМА 10 .

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ДОСЯГНЕНЬ

Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (Наказ МОН № 1093 від 02.08.2024 року)

Оцінювання досягнень: зміст, методи, види

Особливості проведення поточного та підсумкового оцінювання

Формувальне оцінювання: складові, стратегії та його зміст

Посилання до відеоматеріалів з тематики розділу (безкоштовний онлайн-вебінар).

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання (Наказ МОН № 1093 від 02.08.2024 року)

https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/92715/

Додатки:

1. Рекомендації з оцінювання.

2. Загальні критерії оцінювання

https://osvita.ua/doc/files/news/927/92715/Zagalni_kriteriyi.pdf .

3. Критерії оцінювання мовно-літературної галузі (українська мова, література, зарубіжна література, мови та літератури нацменшин).

4. Критерії оцінювання мовно-літературної галузі (іноземні мови).

5. Критерії оцінювання математичної галузі.

6. Критерії оцінювання громадянської та історичної галузі.

7. Критерії оцінювання природничої галузі.

8. Критерії оцінювання інформатичної галузі.

9. Критерії оцінювання соціальної та здоров'язбережувальної галузі.

10. Критерії оцінювання технологічної галузі.

11. Критерії оцінювання мистецької галузі.

12. Критерії оцінювання галузі «Фізична культура».

13. Свідоцтво досягнень.

Основні документи, які регулюють оцінювання навчальних досягнень учнів:

Закон України «Про освіту»

Закон України «Про повну загальну середню освіту»

Постанова КМУ «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти»

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти»

Наказ МОН «Про деякі питання документів про загальну середню освіту»

Наказ МОН «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти»

Наказ МОН «Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році»

Наказ МОН «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти»

Наказ МОН «Про затвердження Інструкції з ведення класного журналу 5–11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів»

Наказ МОН «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти»

Наказ МОН «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти»

Наказ МОН «Про затвердження Порядку переведення учнів (вихованців) закладу загальної середньої освіти до наступного класу»

Лист МОН «Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах закладів загальної середньої освіти за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»

Лист МОН «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти»

Лист МОН «Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році»

Оцінювання досягнень: зміст, методи, види

Оцінювання є невід’ємною частиною навчання, оскільки воно визначає, чи досягаються цілі навчання. Це відіграє важливу роль у тому, як учні навчаються, у їхній мотивації до навчання та в тому, як викладають вчителі.

Сенс оцінювання полягає в перегляді інформації чи даних про щось або когось з метою покращення поточної продуктивності. А сенс оцінки — зафіксувати продуктивність виконання чогось або когось на основі існуючих стандартів.

Оцінювання — це постійний процес, тоді як оцінка позначає завершення певного процесу.

Оцінювання під час навчання — це процес спостереження за навчальною і пізнавальною діяльністю учнів, опису, збору, реєстрації та інтерпретації інформації.

Оцінка під час навчання — це результат процесу оцінювання, умовноформальне чи кількісне вираження навчальних досягнень у цифрах, буквах, символах.

Методи оцінювання — це способи взаємопов'язаної діяльності учня і вчителя, які спрямовані на **виявлення і оцінювання змісту досягнень**, його пізнавально-навчальної діяльності.

Види оцінювання:

Усна форма — індивідуальне, групове та фронтальне опитування.

Письмова форма — діагностичні, самостійні та контрольні роботи, тестування.

Цифрова форма тестування в електронному форматі (сайт НаУрок, Всеосвіта та ін..)

Практичне оцінювання (дослідження, навчальні проекти, виготовлення виробів тощо).

Прийоми оцінювання:

Схвалення;

Перспективна оцінка;

Розгорнуті словесні висловлювання;

Виставка дитячих робіт;

Ігрова оцінка.

ОЦІНЮВАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Однією з ключових змін в оцінюванні є підхід до вираження оцінки в 1-4 класах. На заміну узагальненій бальній оцінці навчальних досягнень учнів з предмета/курсу запропоновано використовувати вербальну оцінку окремих результатів навчання учнів з предмета вивчення, інтегрованого курсу. Крім оцінювального судження про досягнення, вербальна оцінка може ще називати і рівень результату навчання.

В практичній діяльності оцінювальне судження називають вербальною оцінкою, оцінювальне судження із зазначенням рівня результату — рівневою оцінкою. Рівні навчальних досягнень однакові для всіх учнів, а критерії оцінювання можуть відрізнятися, в залежності від можливостей дітей.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти визначають загальні підходи до визначення рівня навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти й встановлюють відповідність між вимогами до знань, умінь і навичок учнів та показником оцінки в балах відповідно до рівнів навчальних досягнень; реалізуються в нормах чотирьох рівнів досягнень: початковий, середній, достатній, високий.

ОЦІНЮВАННЯ В 5-11 КЛАСАХ

Семестрове та підсумкове (річне оцінювання) здійснюється за 12-бальною системою.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів в закладі освіти розробляються на основі нормативних актів та конкретизації до окремих видів робіт і видів діяльності учнів (за потреби).

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів (базова середня освіта) є формувальне, поточне та підсумкове (тематичне, семестрове, річне).

ОЦІНЮВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП в умовах інклюзивного навчання здійснюється для врахування рівня їхніх досягнень, поступу в опануванні навчальним матеріалом, визначення рівня сформованості умінь та навичок, а також здатності до застосування їх на практиці (оволодіння компетентностями).

Особа з особливими освітніми потребами — особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (Закон України “Про освіту”).

На вибір та ефективність застосування певних форм та методів оцінювання впливають труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров’я, ООП, які зазначаються в індивідуальній програмі розвитку учня.

Особливості проведення поточного та підсумкового оцінювання

Рівні підтримки — обсяг тимчасової або постійної підтримки учнів в освітньому процесі відповідно до їх особливих освітніх потреб, що надається в закладі освіти.

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП варто зважати на рівні підтримки в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти, що визначають особливості проведення поточного та **підсумкового оцінювання, а саме:**

для учнів, що потребують I рівня підтримки:

на основі загальних критеріїв оцінювання;

на основі загальних підходів оцінювання з урахуванням можливості їх адаптації та з урахуванням особливих освітніх потреб учня.

для учнів, що потребують II та III рівня підтримки:

на основі загальних критеріїв оцінювання з урахуванням ІНП (за наявності) з можливістю адаптації умов проведення оцінювання з урахуванням особливих освітніх потреб учня;

під час проведення оцінювання враховуються адаптація процедури за часом та змістом (наприклад, збільшення часу на виконання завдань);

зміна методів тестування (формування завдань в аудіоформаті, збільшеним шрифтом, шрифтом Брайля тощо).

для учнів, що потребують IV та V рівня підтримки:

на основі загальних критеріїв оцінювання з урахуванням ІНП (за наявності) та можливості адаптації/модифікації умов проведення процедури оцінювання з урахуванням особливих освітніх потреб учня;

здійснення адаптації процедури оцінювання за часом та змістом відповідно до потреб учня, що включає:

1) використання доступних форм викладу інформації (шрифтом Брайля, письмових чи усних завдань тощо);

2) використання засобів альтернативної комунікації під час формування завдань;

3) адаптація/модифікація завдань з урахуванням способу їх сприйняття учнем;

4) збільшення часу на процедуру оцінювання тощо;

5) відповідність тестів змісту модифікованої програми навчального предмета.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП може здійснюватись за:

ТИПОВОЮ ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ:

оцінка за загальними критеріями.

АДАПТОВАНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ:

за загальними критеріями;

за адаптованими стратегіями та технологіями оцінювання.

МОДИФІКОВАНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ПРОГРАМОЮ:

оцінювання на основі індивідуальних завдань та цілей модифікованого змісту навчальних програм;

використання адаптованих стратегій оцінювання.

У процесі навчання в інклюзивному класі вчитель може використовувати різні методи оцінювання, добираючи їх у залежності від індивідуальних особливостей та освітніх можливостей усіх учнів, теми, змісту. Це дозволить подолати суб'єктивізм і формалізм при оцінюванні знань учнів. Так, учитель може змінити умови, інструкції, час або місце для виконання завдання:

збільшити час на виконання завдань, чи виконувати кожне завдання в окремо відведений час та ін.;

надати покроковий алгоритм виконання завдань, усну інструкцію підкріпити письмовою та ін.

Під час оцінювання рівня сформованості предметних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами вилучають ті складові (знання, вміння, види діяльності та інше), опанування якими є утрудненим або неможливим для учня з огляду на труднощі функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.

Значними є відмінності в критеріях оцінювання учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Під час оцінювання потрібно враховувати можливості дітей та особливості того, як вони опановують навчальний матеріал. Об'єктом оцінювання в цьому випадку має бути динаміка розвитку дитини. Її визначають відносно попередніх індивідуальних досягнень учня. Відповідно до визначених цілей в ІПР оцінюються як просування учнів в опануванні предмета, так і сформованість життєвої компетентності (до прикладу, уміння себе обслуговувати).

Оцінювання результатів навчання учнів з ООП має здійснюватися особами, які проводять педагогічну діяльність.

Асистент учителя (у разі наявності) не бере участі в безпосередньому оцінюванні результатів навчання учнів. Він спільно з учителем або самотійно веде спостереження за розвитком учня/учнів з ООП, під час якого фіксує досягнення, динаміку розвитку, перепони тощо.

Результати таких спостережень можуть допомогти вчителю при оцінюванні навчальних досягнень дитини та є предметом подальшого обговорення з учасниками команди супроводу для визначення доцільності стратегій навчання та оцінювання.

Формувальне оцінювання: складові, стратегії та його зміст

Формувальне оцінювання - інтерактивне оцінювання прогресу учня, що дає змогу вчителю краще адаптувати освітній процес, дозволяє відстежувати особистісний поступ дитини, хід опановування нею навчального матеріалу та вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію.

Портфоліо – накопичення та оцінка індивідуальних досягнень дитини протягом певного періоду навчання.

Складовими формувального оцінювання є:

Постійний зворотний зв'язок з учнями. Ця інформація допомагає вчителю зробити неформальні висновки про успішність учнів, а учням – побачити власні

прогалини в засвоєних знаннях та формуванні вмінь і навичок. Дієвими інструментами зворотного зв'язку є:

нагадування. Воно допомагає учням зосередитись на поставленому завданні та не загубити важливих деталей;

поетапна допомога. Запитання, інструкції, незавершені пропозиції, зразки сприяють розвитку самостійності учнів і впевненості у власних силах;

коментування конкретних дій, ситуацій, суперечливих питань тощо. Вони допомагають учням зрозуміти свої помилки та досягнення, а також спрямовують їх на подальший розвиток.

Самооцінювання учнів. Цей прийом допомагає вчителю простежити освітні результати, знайти причину труднощів і зрозуміти, що необхідно зробити, аби поліпшити результат. Учні можуть оцінювати свою навчальну діяльність відповідно до:

конкретних цілей в навчанні;

розроблених або запропонованих критеріїв;

характеристик досягнутого рівня на момент оцінювання;

розуміння того, як можна зменшити розрив між поставленими цілями й досягнутим рівнем.

Коригування навчання. Ця складова безпосередньо пов'язана із результатами самооцінювання та дозволяє усунути труднощі, зумовлені недостатньою пізнавальною активністю учнів, уповільненим темпом діяльності, заниженою самооцінкою, невпевненістю у своїх силах тощо.

Взаємооцінювання учнів. Цей підхід навчає учнів бачити сильні сторони, закріплювати вивчений матеріал, аналізувати власний прогрес. І ефективним методом для його проведення є прийом «Дві зірки й побажання». Учні пропонуються перевірити результати роботи один одного в парах та визначити два позитивні моменти («дві зірки») і один момент, який потребує доопрацювання («побажання»). Завдяки цьому методу вдається створити позитивну навчальну атмосферу, де кожен учень отримує не лише конструктивну критику, а й підтримку та визнання своїх досягнень. Зворотний зв'язок може здійснюватися як в усній, так і в письмовій формі.

Вплив на мотивацію учнів. Вагому роль у формуванні інтересу до навчання відіграє залученість учнів із ООП до колективних форм роботи та організації різних видів діяльності. Комунікація з однолітками передбачає обговорення, постановку питань, надання зворотного зв'язку тощо.

Стратегії формувального оцінювання:

виявлення потреб учнів та спонукання їх до самонавчання та співробітництва;

спостереження за процесом навчання;

розвиток самооцінки та рефлексії;

зворотній зв'язок.

Формувальне оцінювання дає нам можливість:

адаптувати освітній процес до можливостей дитини;
відстежити особистісний розвиток учня, хід опанування ним навчального матеріалу;
побудувати індивідуальну освітню траєкторію учня з ООП;
діагностувати досягнення на кожному з етапів навчання;
можливість самооцінювання.

Формувальне оцінювання не фіксують у класному журналі, тож постає питання – як фіксувати інформацію про навчальні досягнення учнів? Для збору, інтерпретації та фіксації результатів навчання практики радять записувати результати як спостереження за навчанням учня або формувати портфоліо.

ПОРТФОЛІО:

це спосіб накопичення і подальшої оцінки навчальних досягнень учнів;
збірка робіт і результатів учня, яка демонструє його прагнення, потенціал, досягнені в різних областях;
самооцінка своїх досягнень;
підвищення самомотивації;
навички планування і постійних дій;
допомагає педагогам побачити приховані здібності учня.

Залежно від цілей використання розрізняють різні види портфоліо:

робоче (загальне) портфоліо до його створення долучаються усі: вчитель, учень, батьки. Добираються як поточні роботи, так і зразки підсумкових робіт.

учнівське портфоліо (демонстраційне) містить лише найкращі роботи учня, які обираються самим учнем.

портфоліо вчителя містить контрольні (тестові) завдання і зразки робіт, вибрані самим учителем.

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Важливим інструментом для оцінювання учнів з ООП є педагогічне спостереження, яке може вести вчитель або асистент учителя. Це один із методів для збору інформації про навчання учнів, у тому числі й тих, які використовують невербальні форми спілкування, мають складні порушення розвитку. Під час спостереження фіксуються досягнення, динаміка розвитку, перепони тощо.

«Зупинись, подивись, послухай» (STOP, LOOK, LISTEN) — це правила спостереження, які впливають на якість спостереження.

Завдяки спостереженню педагоги можуть: дізнатися, що діти знають і можуть робити; переконатися, що те, що вони надають дітям, як навчають, як взаємодіють з учнями, тісно пов'язано з їхніми здібностями та потребами.

Спостереження також може покращити власні знання вчителя та розуміння ним того, як діти розвиваються та навчаються.

ЗАЛУЧЕННЯ БАТЬКІВ ДО ПРОЦЕСУ ОЦІНЮВАННЯ

Залучення батьків учнів з ООП у процес оцінювання — важливий спосіб взаємодії з батьками, який має багато переваг для самих учнів. Нерідко батьки просто не знають, яку роль вони можуть відігравати в оцінюванні успішності своєї дитини. Тому одним з важливих факторів успіху оцінювання навчання учнів є регулярне та відкрите спілкування з батьками. Важливо інформувати батьків про особливості оцінювання та причини використання тих чи інших форм чи методів оцінювання навчальних досягнень учнів, зокрема якщо вони відрізняються від тих, які застосовуються до оцінювання успішності інших дітей у класі.

ПОСИЛАННЯ ДО ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ (СОЦІАЛЬНІ РОЛИКИ, СОЦІАЛЬНІ МУЛЬТФІЛЬМИ ТОЩО).

Оцінювання дітей з особливими освітніми потребами I Онлайн-курс «Оцінювання без знецінювання» (12 відео-уроків)
https://www.youtube.com/watch?v=RX_AYkYt99A

Оцінювання — це надзвичайно важливий складник освітнього процесу. Воно дає змогу відстежувати прогрес учнів у навчанні та є потужним засобом їхньої мотивації. У цьому відео ми розглянемо запитання, які має ставити собі кожен вчитель та вчителька у процесі оцінювання. Що, для чого, коли і як ми оцінюємо?

Безкоштовний онлайн-курс «Оцінювання без знецінювання» присвячений оцінюванню початкових класів. Курс допоможе освітянам зробити процес оцінювання максимально ефективним та комфортним.

Реєстрація за посиланням: <https://study.ed-era.com/uk/courses/c...>
EdEra — студія онлайн-освіти. Ми робимо онлайн-освіту в Україні якісною та доступною. Наша команда створює онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники та освітні блоги. Навчальні матеріали на нашому сайті безкоштовні та доступні 24/7. Ресурси EdEra: Сайт EdEra: <https://www.ed-era.com> Освітній блог: <http://blog.ed-era.com> EdEra у соціальних мережах:

Facebook: [/ederaua](#) Instagram: [/edera_ua](#) Twitter: [/edera_ua](#)
Щодо проекту, інших курсів та партнерства пишіть нам на connect@ed-era.com.

Додатково джерела:

1. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2024/07/29/Otsinyuvannya.navch.dosyahn.uchniv.z.OOP-metodrekomendatsiyi-2024.pdf>

2. Оцінювання учнів із ООП: особливості, підходи та практичні інструменти <https://naurok.com.ua/post/ocinyuvannya-uchniv-iz-oop-osoblivosti-pidhodi-ta-praktichni-instrumenti>

3. "Оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП": для освітян створили методичний посібник <https://nus.org.ua/2024/08/02/otsinyuvannya-navchalnyh-dosyaghen-uchniv-z-oop-dlya-osvityan-stvoryly-metodychnyi-posibnyk/>

4. Оцінювання учнів з особливими освітніми потребами», критерії оцінювання, рівні навчання, вимоги до оцінювання дітей з ООП <https://naurok.com.ua/prezentaciya-ocinyuvannya-uchniv-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-285667.html>

5. Оцінювання учнів з особливими освітніми потребами <https://vseosvita.ua/library/otsiniuvannia-ditei-z-oop-786987.html>

6. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами <https://naurok.com.ua/ocinyuvannya-ditey-z-oop-na-2024-2025-n-r-421712.htm> |

7. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами <https://naurok.com.ua/prezentaciya-prezentaciya-osoblivosti-ocinyuvannya-navchalnih-dosyaghen-uchniv-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-oop-432780.html>

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

1. "Карта знань 'Павутина ідей'"

- **Суть завдання:** Здобувачі створюють візуальну карту (ментальну мапу) теми, що вивчається, використовуючи ключові поняття, символи та зв'язки.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** Створити "Павутину казок". Після читання казки діти малюють головних героїв у центрі, а навколо — події, предмети та їхні почуття. Зв'язки можна показати кольоровими нитками, що з'єднують елементи.

- **Оцінювання:** Обговорення "павутини": "Розкажи, чому цей герой з'єднаний з цим предметом?". Оцінюється не якість малюнка, а розуміння дитиною сюжету та взаємозв'язків.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Створити ментальну мапу "Причини та наслідки історичної події". Учні можуть використовувати онлайн-інструменти (наприклад, Miro або Coggle) для візуалізації причинно-наслідкових зв'язків.

- **Оцінювання:** Груповий аналіз мап. Зворотний зв'язок надається у форматі: "Ваша мапа дуже деталізована, особливо сподобалося, як ви показали зв'язок між...". Запитайте: "Який один елемент ви б додали, щоб зробити мапу ще зрозумілішою?"

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** Побудувати концепт-мапу для складної наукової теорії або філософського вчення. Наприклад, для пояснення еволюції, теорії відносності або основ психоаналізу, використовуючи точну термінологію та логічні зв'язки.

- **Оцінювання:** Оцінюється повнота, точність та логічна структура мапи. Зворотний зв'язок включає коментарі щодо правильності використання термінів і глибини розуміння концепцій.

2. "Журнал 'Мої відкриття'"

- **Суть завдання:** Здобувачі ведуть особистий журнал, де фіксують свої враження, труднощі та усвідомлення протягом вивчення теми.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Журнал мого настрою". Після заняття дитина малює смайлик, що відображає її емоції, і коротко пояснює, що було найцікавішим (або найскладнішим).

- **Оцінювання:** Вихователь/педагог веде коротку бесіду з дитиною, що допомагає виявити її почуття та зрозуміти, які моменти потребують додаткової уваги.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Вести "Щоденник читача" або "Журнал експериментатора", де учні записують свої думки, питання, гіпотези та висновки щодо прочитаного тексту чи проведеного досліджу.

- **Оцінювання:** Педагог переглядає записи, залишаючи короткі коментарі-підказки або питання, що спонукають до подальшого осмислення. Наприклад: "Цікава думка, а що ти думаєш з приводу...?"

- **Для старшої ланки та вищої школи:**

- **Завдання:** Регулярні записи в "Журналі саморефлексії". Студенти аналізують власні навчальні стратегії, обґрунтовують свій вибір джерел інформації, фіксують "прогалини" у знаннях та планують, як їх заповнити.

- **Оцінювання:** Журнал може бути частиною портфоліо. Оцінюється не стільки зміст, скільки глибина аналізу та усвідомленість навчального процесу.

3. "Конструктор 'Ідеальне пояснення'"

- **Суть завдання:** Об'єднати здобувачів у групи для створення спрощеного, але точного пояснення складної концепції.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Розповідь з кубиками". Діти отримують набір кубиків або інших предметів і мають за їх допомогою "побудувати" історію або пояснити простий процес, наприклад, "як росте квітка".
- **Оцінювання:** Спостереження за роботою в групі та її результатом. Зворотний зв'язок: "Ви дуже гарно показали, як квітка розкривається! А що їй потрібне для росту, як ви це покажете?"

Для середньої ланки:

- **Завдання:** "Театр-експромт". Групи отримують науковий термін ("колообіг води", "лапароскопія", "дієслово") і мають за 5 хвилин створити сценку, щоб пояснити його суть однокласникам.
- **Оцінювання:** Колективний аналіз: наскільки пояснення було зрозумілим, чи були використані точні факти, наскільки вдалою була їхня аналогія.

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "Презентація 'П'ять хвилин про головне'". Студенти готують короткі презентації (без довгих текстів, тільки зображення, діаграми) про складну тему, ніби вони виступають на науково-популярній конференції.
- **Оцінювання:** Взаємне рецензування та оцінка за критеріями: ясність, логіка, оригінальність, правильність висновків.

4. "Короткометражка 'Одна хвилина знань'"

- **Суть завдання:** Створення короткого відеоролика, що пояснює ключове поняття або процес.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Мультфільм про букву". Діти разом з вихователем/вчителем створюють анімацію з пластиліну або малюнків, що розповідає про конкретну букву чи цифру.
- **Оцінювання:** Заохочення. Викладач коментує: "Який чудовий мультик про букву 'А'! Тепер я її точно не забуду! "

Для середньої ланки:

- **Завдання:** "Історична TikTok-хвилинка". Учні створюють короткий, інформативний ролик у форматі TikTok (без публікації), де вони пояснюють історичну подію або життєпис видатного діяча.
- **Оцінювання:** Оцінюється точність інформації, креативність подачі, зрозумілість.

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "TED-Ed-ідея". Студенти створюють відео, де вони пояснюють власну ідею або наукове відкриття, використовуючи графіку та чітку аргументацію.
- **Оцінювання:** Peer-review та оцінка від викладача.

5. "Музей помилок"

- **Суть завдання:** Створення безпечного простору для аналізу типових помилок.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Виставка добрих помилок". Вчитель збирає типові помилки в зошитах (наприклад, написання букви у дзеркальному відображенні), а діти колективно обговорюють, як правильно.
- **Оцінювання:** Обговорення і демонстрація правильних дій. Це не оцінка, а навчальний процес.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** "Дошка оголошень 'Я це вже знав!'". Учні анонімно пишуть на стікерах свої типові помилки та розміщують на дошці. Інші учні читають і ставлять "плюсик", якщо також робили таку помилку. Потім усі разом аналізують, чому ці помилки такі поширені.
- **Оцінювання:** Залученість до процесу, щирість та вміння аналізувати.

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "Аналіз кейсів 'Помилка як джерело знань'". Студенти отримують реальний кейс, де була допущена помилка, і мають знайти її, проаналізувати її причини та запропонувати шляхи вирішення проблеми.
 - **Оцінювання:** Аналітичні здібності, глибина дослідження та обґрунтованість запропонованих рішень.
-

ТЕМА 11.

ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНІ ЦЕНТРИ: ЇХ РОЛЬ МІЖ БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП ТА НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

Фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ): що від них залежить

Як розпочати навчання дитини в інклюзивному класі або групі?

Що визначають фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ).

Рівні надання підтримки

Посилання до основних законодавчих документів з тематики розділу.

Питання до роздумів. Практичні завдання.

Фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ): що від них залежить

Фахівці ІРЦ визначатимуть рівень підтримки дитини, і від цього залежатиме, яку кількість корекційно-розвиткових годин матиме дитина, і відповідно, який обсяг фінансування з додаткової субвенції, так званої інклюзивної субвенції, буде спрямований на оплату цих занять та який відсоток від суми – на придбання додаткового обладнання.

Як розпочати навчання дитини в інклюзивному класі або групі?

1. Батьки мають звернутись до Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ). До ІРЦ можуть звернутись батьки дітей, віком від 2 до 18 років, які відчувають занепокоєння щодо розвитку дитини, незалежно від наявності в дитини інвалідності чи встановленого діагнозу.

2. Фахівці інклюзивно-ресурсного центру проводять комплексну психологічно-педагогічну оцінку розвитку дитини.

3. Батьки отримують висновок про комплексну оцінку.

4. Батьки подають висновок про комплексну оцінку дитини разом із заявою про зарахування до навчального закладу.

5. Школа чи дитячий садок обов'язково мають створити інклюзивний клас або групу, якщо батьки подали висновок про комплексну оцінку дитини.

6. Наказом директора в закладі освіти створюється команда психолого-педагогічного супроводу, відповідно до Наказу МОН № 609 від 08.06.2018 року, до якої входять: директор закладу чи його заступник, учителі, асистент учителя, практичний психолог, батьки, асистент дитини та всі інші особи, залучені до навчального процесу. Команда супроводу створює індивідуальну програму розвитку (ІПР) дитини.

7. Батьки в обов'язковому порядку мають ознайомитись з ІПР та підписати її.

8. В інклюзивному класі чи групі мають створити умови для навчання дитини з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку з урахуванням потреб і можливостей учня (учениці).

9. До роботи інклюзивного класу чи групи долучають асистента вчителя чи вихователя. Ця людина не є особистим педагогом дитини, а допомагає вчителю чи вихователю проводити освітній процес.

10. Якщо фахівці інклюзивно-ресурсного центру у висновку зазначили, що дитина потребує додаткової підтримки, то вона має право на асистента дитини. Роль асистента дитини можуть виконувати батьки, уповноважені ними особи чи соціальні працівники. Асистент дитини з особливими освітніми потребами проходить медичний огляд відповідно до вимог законодавства.

Коли є потреба звернутися з дитиною в інклюзивно-ресурсний центр:

- дитина почала пізніше гуляти, тримати голівку, тягнутися до іграшок, хапати їх, захлинається при смоктанні, із запізненням навчилася сидіти, повзати і ходити;
- до трьох років у дитини не з'явилося мовлення, вона спілкується за допомогою жестів та окремих складів;
- з іграшками і до цього часу гратися не може, лише на короткий термін дитину може привабити чужа або нова іграшка;
- дитина неуважна, казки не слухає, не розуміє їх змісту, погано запам'ятовує вірші;
- у поведінці дитини є моменти, які Вас хвилюють: малюк дуже рухливий, неслухняний або, навпаки, млявий, повільний, у нього повсякчас змінюється настрій;
- Ви бачите ці особливості, але у Вас десь жевріє надія, що дитина переросте і буде такою, як і всі;
- у дитини є труднощі в засвоєнні освітньої програми чи навчальних предметів;
- педагоги скаржаться, що у дитини є труднощі в навчанні, конфлікти в класі, агресивність;
- дитина часто відчуває себе втомленою, не бажає вчитись, виконувати домашні завдання, відвідувати школу;
- дитина, на Ваш погляд, надто рухлива, або, навпаки, довго думає, гірше інших навчається, погано говорить.

Перелік документів, необхідних для проведення комплексної оцінки:

- документи, що посвідчують особу батьків (одного з батьків) або законних представників;
- свідоцтво про народження дитини;

- індивідуальна програма реабілітації дитини з інвалідністю (у разі інвалідності);
- форма первинної облікової документації № 112/0 “Історія розвитку дитини”, затвердженої МОЗ, у разі потреби — довідка від психіатра;
- психолого-педагогічна характеристика дитини із зазначенням динаміки та якості засвоєння знань під час навчання, підготовлена відповідним педагогічним працівником та затверджена керівником відповідного закладу освіти;
- попередні висновки ПМПК та рекомендації щодо проведення комплексної оцінки;
- висновок відповідних фахівців щодо результатів надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг із зазначенням динаміки розвитку дитини згідно з індивідуальною програмою розвитку.

Комплексна оцінка проводиться фахівцями інклюзивно-ресурсного центру індивідуально за такими напрямками:

- оцінка фізичного розвитку дитини/ визначення рівня її загального розвитку, відповідності віковим нормам, розвитку дрібної моторики, способу пересування тощо. Таку оцінку проводить вчитель-реабілітолог;
- оцінка мовленнєвого розвитку дитини/ визначення рівня розвитку та використання вербальної/ невербальної мови, наявності мовленнєвого порушення та його структури. Таку оцінку проводить вчитель-логопед;
- оцінка когнітивної сфери дитини/ визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага. Таку оцінку проводить практичний психолог;
- оцінка емоційно-вольової сфери дитини/ виявлення її здатності до вольового зусилля, схильностей до проявів девіантної поведінки та її причин. Таку оцінку проводить практичний психолог;
- оцінка освітньої діяльності дитини/ визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до освітньої програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку. Таку оцінку проводить вчитель-дефектолог.

Що визначають фахівці Інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ)

Рівні надання підтримки

Рівнів підтримки – п'ять.

Вони визначаються в результаті комплексної оцінки фахівців ІРЦ (2–5 рівні) чи шкільної команди супроводу (1 рівень). Нині, під час адаптаційного періоду, коли треба визначити рівні підтримки для всіх дітей, які вже мають висновки ІРЦ, центри та школи працюють спільно.

!!! Ключовим моментом є те, що для визначення рівня підтримки фахівці тепер мають відштовхуватися від потреб дитини, а не від її діагнозу (нозології).

Рівні надання підтримки		I рівень	II рівень	III рівень	IV рівень	V рівень
	Хто проводить оцінку	Школа	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ	ІРЦ
	Інклюзивний клас	✗	✓	✓	✓	✓
	Кількість дітей з рівнем підтримки в класі	будь-яка	не > 3	не > 2	не > 1	не > 1
	Асистент вчителя	✗	✓	✓	✓	✓
	Асистент учня	✗	✗	✓	✓	✓
	Додаткове фінансування корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних занять	✗	до 2 занять	до 4 занять	до 6 занять	до 8 занять
	Закупівля обладнання	✗	на 10% загальної суми фінансової підтримки	на 20% загальної суми фінансової підтримки	на 35% загальної суми фінансової підтримки	на 35% загальної суми фінансової підтримки
	ІПР	✓	✓	✓	✓	✓
	ІНП	✗	✓	✓	✓	✓
	Адаптація/модифікація	Підбір матеріалів, форм роботи	Адаптація змісту навчання	Адаптація змісту навчання	Модифікація або адаптація змісту навчання; Можлива зміна результатів навчання	Адаптація та/або модифікація змісту навчання; Зміна результатів навчання; Можливе використання альтернативних методів навчання; Проведення занять з самообслуговування; Використання спеціальних методів, методів альтернативної комунікації, візуального розкладу тощо

Рисунок 12. Рівні надання підтримки

Рівнів підтримки – п'ять.

I (перший) рівень підтримки (поодинокі незначні труднощі)

Перший рівень надається за рішенням школи. Для цього створюється команда супроводу, яка ухвалює рішення про надання дитині першого рівня підтримки та складає індивідуальну програму розвитку (ІПР). Таке підтримання здійснюється ресурсами самого закладу. Тут не передбачено створення інклюзивного класу та відкриття ставки асистента вчителя. Кількість таких дітей у класі не обмежена. Додаткове фінансування не виділяється.

II (другий) рівень підтримки (труднощі легкого ступеня прояву)

Починаючи з другого рівня, з'являються підстави для створення інклюзивного класу та введення посади асистента вчителя. Окрім того, з цього рівня обов'язково потрібно скласти не лише індивідуального плану розвитку, як і на першому рівні, але й індивідуальну навчальну програму.

Діти на другому рівні можуть потребувати додаткового обладнання та матеріалів (дозволяється витратити 10% від загальної суми фінансової підтримки), а також додаткових корекційних занять (не більше 2 на тиждень). У класі може бути не більше 3 дітей із другим рівнем підтримки.

III (третій) рівень підтримки (труднощі помірного ступеня прояву)

Цей рівень вважається помірним ступенем прояву труднощів, тому в класі може бути не більше двох таких дітей. Окрім асистента педагога, спеціалісти можуть рекомендувати забезпечити асистента дитини. На закупівлю додаткового обладнання використовується до 20% фінансування, а корекційних занять таким дітям призначають до 4 на тиждень. Тут, як і на другому рівні, дитина може потребувати адаптації навчальної програми.

IV (четвертий) рівень підтримки (труднощі важкого ступеня прояву)

V (п'ятий) рівень підтримки (труднощі найтяжчого ступеня прояву)

Четвертий та п'ятий рівні – найскладніші. У класі може навчатися лише одна дитина з труднощами важкого (4-й) або найтяжчого (5-й) ступенів. В обох випадках дитина потребує асистента дитини, а також адаптації чи модифікації навчальних програм, а іноді – і результатів навчання. На додаткові засоби навчання можна витрачати до 35% коштів.

На 4-му рівні передбачено до 6 корекційних занять на тиждень. На п'ятому – 8, до того ж тут дозволено використовувати альтернативні та спеціальні методи навчання, проводити заняття із самообслуговування тощо.

На всяк випадок, щоб було зрозуміло за якими «орієнтовними критеріями» визначають фахівці ІРЦ рівні надання підтримки дітям

ЩЕ РАЗ!!! РІВЕНЬ ПІДТРИМКИ НЕ ВИЗНАЧАЄТЬСЯ ЗА НОЗОЛОГІЄЮ!!

!!!ТІЛЬКИ НА ОСНОВІ ПОТРЕБ ДИТИНИ!!!

Рисунок 13. Критерії труднощів (фізичні, функціональні, інтелектуальні, навчальні, соціально адаптивні та соціокультурні)

ПОСИЛАННЯ ДО ОСНОВНИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОКУМЕНТІВ З ТЕМАТИКИ РОЗДІЛУ.

1. ПОВНА ТАБЛИЦЯ З ОПИСОМ «Рівні підтримки в освітньому процесі осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти» <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Dodatok-3.pdf>

2. Про визначення рівня підтримки у дітей з особливими освітніми потребами, які здобувають дошкільну освіту в інклюзивних групах <https://mon.gov.ua/npa/pro-viznachennya-rivnya-pidtrimki-u-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-yaki-zdobuvayut-doshkilnu-osvitu-v-inklyuzivnih-grupah>

ПИТАННЯ ДО РОЗДУМІВ. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ.

1. "Карта знань 'Дорожня карта інклюзії'"

• **Суть завдання:** Створити візуальну схему або блок-схему, яка відображає шлях дитини з особливими освітніми потребами (ООП) від первинної консультації до отримання підтримки у закладі освіти.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** Створити "Діаграму-маршрут" від дому дитини до інклюзивного класу. Намалюйте ключові "зупинки": спілкування з батьками, візит до ІРЦ, зустріч з асистентом вихователя/вчителя. Кожна "зупинка" має коротке пояснення.

- **Оцінювання:** Обговорення схеми в малих групах. Оцінюється чіткість і послідовність кроків, а також їх візуальне представлення.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Створити інтерактивну інфографіку або анімовану презентацію "ІРЦ: міст між сім'єю та школою". Інфографіка має розкривати, як ІРЦ допомагає батькам та закладам освіти знаходити спільну мову.

- **Оцінювання:** Групове рецензування. Зворотний зв'язок: "Ваша інфографіка дуже чітко показує, хто до кого звертається і на якому етапі. Чому ви обрали саме такий візуальний стиль?".

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** Побудувати детальну блок-схему "Юридичні та психолого-педагогічні етапи інклюзивного навчання", яка включає всі необхідні документи, спеціалістів та часові рамки, передбачені законодавством.

- **Оцінювання:** Оцінюється відповідність документації чинним нормативним актам, повнота, логіка та системність подачі матеріалу.

2. "Журнал 'Професійна рефлексія'"

- **Суть завдання:** Вести особисті щоденникові записи, де фіксується власне ставлення, емоції та професійні питання щодо роботи з дітьми з ООП та взаємодії з ІРЦ.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Мій щоденник інклюзії". Після роботи з дитиною з ООП або зустрічі з батьками, педагог записує: "Що мене найбільше вразило/зацікавило?", "Що було найскладнішим?", "Які питання я хочу поставити фахівцям ІРЦ?".

- **Оцінювання:** Відкрите обговорення "наболілих" питань на спільних зустрічах. Це допомагає виявити спільні труднощі та сформулювати запит на професійний розвиток.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Вести журнал "Мої особисті виклики та успіхи в інклюзії". У ньому педагог аналізує конкретні ситуації: "Ситуація Х: що я зробив правильно? Що можна було зробити інакше?", "Успіх У: завдяки чому це вдалося?".

- **Оцінювання:** Внутрішній самоаналіз, який може бути доповнений коментарями методиста або наставника.

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "Журнал-аналіз кейсів". Студенти ведуть записи, де аналізують гіпотетичні кейси або реальні ситуації з досвіду. Вони мають виявити, які рівні підтримки були задіяні, які помилки були допущені та як їх уникнути.

- **Оцінювання:** Аналізується глибина саморефлексії, критичне мислення та здатність до обґрунтованих висновків.

3. "Конструктор 'Моє ідеальне пояснення для батьків'"

- **Суть завдання:** Створити доступний, зрозумілий і емпатичний матеріал для батьків, який пояснює процес залучення ІРЦ та основи інклюзії.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** Створити "Комікс для батьків". Намалювати короткий комікс, який візуально показує кроки, які потрібно зробити батькам, щоб отримати допомогу для дитини.
- **Оцінювання:** Педагоги діляться своїми коміксами, а потім разом обговорюють, який з них найзрозуміліший і найпривітніший.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Розробити "FAQ-брошуру для батьків", яка містить відповіді на 10 найпоширеніших запитань про ІРЦ. Брошура має бути візуально привабливою та містити лише найважливішу інформацію.
- **Оцінювання:** Взаємна оцінка брошур: "Чи були б ви як батько задоволені, отримавши таку брошуру?".

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "Розробка офіційного листа/методичних рекомендацій". Студенти пишуть шаблон офіційного листа для батьків, що пояснює необхідність звернення до ІРЦ, або створюють методичні рекомендації для колег щодо ведення перемовин з батьками.
- **Оцінювання:** Оцінюється точність формулювань, відповідність етичним нормам та ефективність комунікації.

4. "Короткометражка 'Один день з життя...'"

- **Суть завдання:** Створити короткий відеоролик, що показує певний аспект інклюзивного навчання.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Відео 'Я допомагаю другу'". Створити відео з допомогою пластиліну, малюнків або предметів, яке показує, як діти взаємодіють і допомагають один одному в інклюзивній групі.
- **Оцінювання:** Перегляд відео. Зворотний зв'язок: "Нам дуже сподобалося, як ви показали, що друзі завжди поруч!".

Для середньої ланки:

- **Завдання:** Зняти "Інтерв'ю з фахівцем ІРЦ". Педагоги можуть придумати питання для уявного інтерв'ю з психологом, логопедом або дефектологом, що працює в ІРЦ.
- **Оцінювання:** Аналіз: "Наскільки питання були змістовними? Чи вдалося вам розкрити роль спеціаліста?".

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** Створити "міні-документальний фільм" на тему "Рівні надання підтримки в освітньому процесі". Відео має розкрити, що означає перший, другий і третій рівні підтримки, і які фахівці їх надають.
- **Оцінювання:** Оцінюється достовірність інформації, креативність подачі та повнота розкриття теми.

5. "Музей помилок 'Що я не знав про ІРЦ'"

- **Суть завдання:** Створити безпечний простір для обговорення типових помилок і упереджень щодо інклюзії та ІРЦ.

Для дошкільнят та початкових класів:

- **Завдання:** "Дошка упереджень". На стікерах анонімно записати свої страхи або упередження (наприклад, "Я не знаю, як працювати з такою дитиною") і прикріпити на дошку. Потім разом обговорити і замінити їх на позитивні установки.
- **Оцінювання:** Заохочення до відкритості та щирості.

Для середньої ланки:

- **Завдання:** "Міфи та факти". Розділити групу на дві команди. Одна висуває популярні міфи про ІРЦ ("ІРЦ 'забирає' дітей з класів"), а інша — спростовує їх, спираючись на факти.
- **Оцінювання:** Оцінюється вміння аргументувати свою позицію, посилатися на офіційні джерела та критично мислити.

Для старшої ланки та вищої школи:

- **Завдання:** "Аналіз законодавчих колізій". Студенти отримують реальний або гіпотетичний кейс, де стався конфлікт через непорозуміння між ІРЦ, батьками та навчальним закладом. Вони мають проаналізувати ситуацію, знайти, які нормативні акти були порушені, і запропонувати шляхи вирішення конфлікту.
 - **Оцінювання:** Глибина аналізу, правова грамотність, вміння запропонувати конструктивні рішення.
-

Додаток 1. Командний підхід та його учасники

(<https://nus.org.ua/2020/09/07/inklyuzyvne-navchannya-u-shkoli-kroky-do-uspishnogo-pochatku/>)

Інклюзія. Пам'ятка для батьків №1

НА ЩО
МАЮТЬ
ПРАВО
БАТЬКИ:

Обирати форму навчання
для своєї дитини

Віддати дитину з ООП*
у школу пізніше 6 років

Лишити дитину з ООП
в садку до 7-8 років

Долучатись до формування
ІПР** (без підпису батьків ІПР не
починає діяти)

Погоджувати закупівлю
корекційних засобів за кошти
інклюзивної субвенції
(засвідчується підписом батьків у ІПР)

*ООП – особливі освітні потреби

** ІПР – індивідуальна програма розвитку

НУШ ➔
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

Інклюзія. Пам'ятка для батьків №2

Як подати документи на інклюзивне навчання:

- 1** Визначити, чи дитина справді має ООП*. Не всі діти з інвалідністю потребують додаткової підтримки в освіті. Діти можуть не мати інвалідності, але мати ООП.
- 2** Батькам до початку навчання (бажано за рік) звернутись в ІРЦ** чи ПМПК*** для визначення особливих освітніх потреб дитини.
- 3** Там отримати два примірники «Висновку про комплексну оцінку ООП».
- 4** Зареєструвати заяву (та отримати копію) на ім'я керівника школи не пізніше ніж 6 місяців до початку навчання (щоб вистачило часу підготувати інклюзію та закласти кошти на її підтримку у наступному календарному році).
- 5** До заяви додати копію висновку з ІРЦ
- 6** У заяві вказати очікувані:
 - форму здобуття освіти;
 - потребу в підтримці;
 - інші важливі для організації навчання обставини.

Якщо заяву в школі не реєструють:

- Письмова заява в управління освіти про сприяння в реалізації права дитини на освіту
- Або Скарга з вимогою про захист законних інтересів дитини
- Управління зобов'язане письмово повідомити про результати перевірки та ухвалити рішення не пізніше ніж за 30 календарних днів.
- Якщо у школі не створено умов для інклюзії - управління освіти: створює такі умови або рекомендує батькам іншу найближчу школу.

*ООП - особливі освітні потреби

**ІРЦ - інклюзивно-ресурсний центр

***ПМПК - психолого-медико-педагогічне консультування

НУШ ▶

НОВА
УКРАЇНЬСЬКА
ШКОЛА

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНСИЛІУМ ДЛЯ ДИТИНИ З ООП

ВИСНОВОК КОНСИЛІУМУ – ОСТАТОЧНИЙ

НАВІЩО

Для повторного комплексного психолого-педагогічного оцінювання розвитку дитини в разі оскарження батьками висновку ІРЦ

ОРГАНІЗОВУЄТЬСЯ:

за заявою батьків
(одного з них) або
законних представників
дитини з ООП

підрозділами з питань
діяльності ІРЦ органів
управління освіти
областей, Києва,
Севастополя і АР Крим

**10
ДНІВ**

протягом 10 робочих днів
з дати звернення батьків
або законних представників
дитини

ДО ЗАЯВИ ДОДАЮТЬСЯ:

- копія документів, що посвідчують особу батьків або законних представників
- копія висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини
- копія свідоцтва про народження дитини
- за наявності копія висновку про повторну комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини

Джерело: лист МОН №1/9-328 від 16 червня
Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".
Позиція Міжнародного фонду "Відродження" може не збігатися з думкою автора.

НУШ

**НОВА
УКРАЇНЬСКА
ШКОЛА**

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНСИЛІУМ ДЛЯ ДИТИНИ З ООП

ПРАВА БАТЬКІВ:

- бути поінформованими про можливість повторного оцінювання в разі незгоди з висновком
- подати до управління освіти заяву про повторне оцінювання протягом місяця з дня отримання висновку
- бути на засіданні
- збереження конфіденційності
- проведення повторного оцінювання в ІРЦ за місцем проживання дитини / перебування / навчання дитини чи в іншому місці за погодженням із батьками або законними представниками дитини
- проведення повторного оцінювання за всіма або окремими напрямками, залежно від особливих потреб дитини та наявної інформації про її розвиток

КОНСИЛІУМ (НЕ МЕНШЕ 5 ОСІБ):

- представник управління освіти
- методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти області, Києва чи Севастополя
- фахівці ІРЦ (крім того, в якому проводилося комплексне оцінювання розвитку дитини) з напрямів, за якими потрібно зробити оцінювання
- практичний психолог із міжнародним сертифікатом, що підтверджує володіння комплексом методик для комплексного оцінювання
- педпрацівники закладу освіти, які навчають учня
- за потреби корекційні педагоги спеціальних закладів середньої освіти
- фахівці соціального захисту, опіки та піклування, якщо на розгляді питання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, або дітей у складних життєвих обставинах

ПРАВА ЧЛЕНІВ КОНСИЛІУМУ:

- попередньо ознайомитись із висновком про комплексну психолого-педагогічну оцінку дитини
- збереження зарплати за основним місцем роботи на час проведення консилиуму

Джерело: лист МОН №1/9-328 від 16 червня
Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".
Позиція Міжнародного фонду "Відродження" може не збігатися з думкою автора.

НУШ ▶
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ШКОЛІ

ФУНКЦІЇ

Збирати інформацію про особливості розвитку дитини, її інтереси, труднощі, освітні потреби

Визначати напрями психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг на підставі висновку ІРЦ та надавати їх

Розробляти ІПР та моніторити її виконання, коригувати її та визначати динаміку розвитку дитини

Методично підтримувати педагогів закладу освіти щодо інклюзивного навчання, створювати умови для інтеграції дітей з ООП в освітнє середовище

Консультувати батьків дітей з ООП щодо особливостей їхнього розвитку, навчання та виховання

Робота з педагогами, батьками і дітьми, щоб не допустити дискримінацію та порушення прав дитини, сформувати дружнє та неупереджене ставлення до дітей з ООП

ПОСТІЙНІ

- директор або заступник директора з навчально-виховної роботи
- учитель початкових класів (класний керівник)
- інші вчителі
- асистент вчителя
- практичний психолог
- соціальний педагог
- вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП)
- вчитель-реабілітолог
- батьки або законні представники дитини з ООП

УЧАСНИКИ

ЗАЛУЧЕНІ

- медичний працівник закладу освіти
- лікар
- асистент дитини
- спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Позиція Міжнародного фонду «Відродження» може не збігатися з думкою автора

НУШ ►
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ШКОЛІ

ЩО МАЄ ЗРОБИТИ КОМАНДА СУПРОВОДУ:

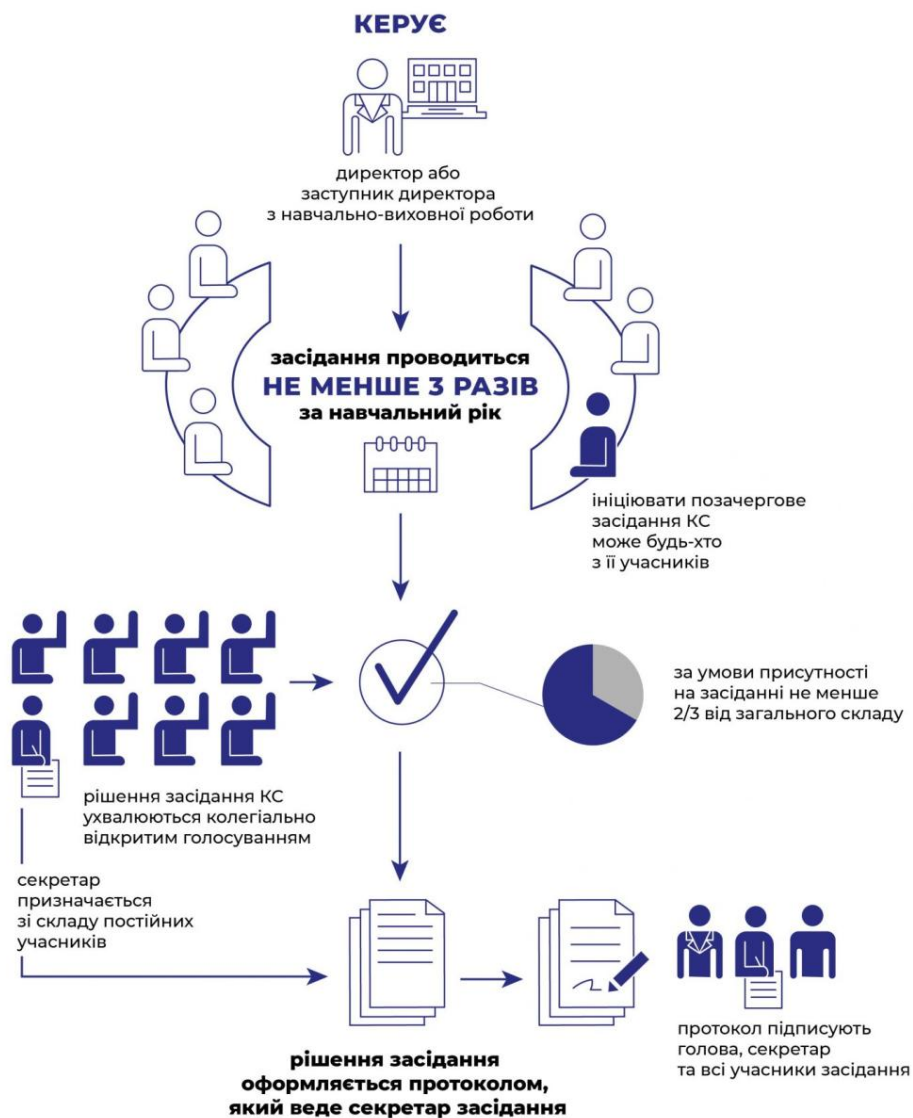

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Позиція Міжнародного фонду «Відродження» може не збігатися з думкою автора

НУШ
НОВА
УКРАЇНЬСЬКА
ШКОЛА

КОМАНДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ В ШКОЛІ

ОСОБЛИВОСТІ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ:

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Позиція Міжнародного фонду «Відродження» може не збігатися з думкою автора

НУШ
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

ЧИМ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ ТА АСИСТЕНТ ДИТИНИ

АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ

Педагогічний працівник

ХТО?

Забезпечує особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учня з ООП

ФУНКЦІЯ

З усім класом

З КИМ ПРАЦЮЄ

Має допуск

УЧАСТЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Є членом команди

КОМАНДА ППС

Залучений фахівець

Посада є в типових штатних нормативах для шкіл

ХТО ОБИРАЄ І ОПЛАЧУЄ

Оплачується з освітньої субвенції

Обирають батьки

З 17 лютого до 17 червня 2020 в Україні апробують стандарт супроводу під час інклюзивного навчання, що передбачає оплату праці асистента дитини державою

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».
Позиція Міжнародного фонду «Відродження» може не збігатися з думкою автора.

НУШ
НОВА
УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

Навчальне видання

Житнік Тетяна Сергіївна
Саєнко Юлія Олександрівна

Основи та організація інклюзивного навчання

Посібник-практикум

Здано в набір 24.05.2025. Підписано до друку 25.09.2025.

Формат 60х84/8. Гарнітура Calibri.

Електронне видання

Ум. друк. арк. 14,42. Зам. 641.

Видавець ПП Зволейко Д. Г.

вул. Кн. Коріатовичів, 9; м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., 32301; e-mail: abetka.svit@gmail.com

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серія ДК № 2276 від 31.08.2005 р.